

KOLIN KANSALLISPUISTON ja Kolilta suojeltaviksi hankittujen alueiden runkosuunnitelma

**Kolin kansallispuiston
ja Kolilta suojeltavaksi hankittujen alueiden
runkosuunnitelma**

Metsäntutkimuslaitos

**Joensuun tutkimusasema
Tutkimusmetsäpalvelut**

Metsäntutkimuslaitos, Joensuun tutkimusasema ja Tutkimusmetsäpalvelut 1997.
Kolin kansallispuiston ja Kolilta suojeltavaksi hankittujen alueiden runko-
suunnitelma.

ISBN 951-40-1556-8
ISSN 1238-0830

OY Edita AB 1997
150 kpl

Kannen kuva: Kansallispuistossa kasketaan, Erkki Oksanen / Metla
Taitto: Leena Muronranta, Tutkimusmetsäpalvelut

Sisällys

1	Johdanto	5
1.1	Kolin kansallispuisto ja Koliilta valtiolle suojeltavaksi hankitut alueet	5
1.2	Suunnittelualueelle asetetut tavoitteet	5
1.3	Osa-aluejako hoidon ja käytön pääpiirteiden mukaan	6
2	Luonnon hoito ja käyttö	7
2.1	Luonnon hoidon osa-alueet ja tavoitteet	7
2.1.1	Kolin ydinalueet	7
2.1.2	Kasvillisuuden ja eläimistön kannalta arvokkaat tai arat alueet	7
2.1.3	Luonnontilan palautusalueet	8
2.1.4	Maisemointialueet	8
2.1.5	Maiseman avainalueet	9
2.1.6	Perinneympäristöt	9
2.1.7	Muut alueet ja kohteet	10
2.2	Luonnon hyödyntäminen	10
2.2.1	Puuston käsittelyt	10
2.2.2	Metsästys, kalastus ja luonnontuotteiden poiminta	10
2.2.3	Muu harrastustoiminta	11
2.2.4	Liikkumisen rajoitukset	11
3	Palvelut, rakennukset ja rakenteet	12
3.1	Opastus ja tiedotus	12
3.2	Majoitus-, matkailu- ja muu yritystoiminta	12
3.3	Liikennejärjestelyt	13
3.3.1	Yleiset tiet	13
3.3.2	Metsäntutkimuslaitoksen huoltamat tiet sekä muut yksityistiet	13
3.3.3	Kävely- ja pyöräilytiet sekä ladut	14
3.3.4	Vesiliikenne	14
3.3.5	Levähdys- ja pysäköintipaikat	14
3.3.6	Muut liikennejärjestelyt	15
3.4	Palveluvarustus ja huolto	15
3.4.1	Polku- ja latuverkosto	15
3.4.2	Leiriytyminen ja tulenteke	15
3.4.3	Satama ja rantautumispaikat	16
3.4.4	Muu palveluvarustus	16
3.4.5	Jätehuolto	16
3.4.6	Hallinnon ja valvonnan rakennukset	16

4	Tutkimus	17
5	Suunnitelman toteuttaminen	17
5.1	Toteuttamisjärjestys	17
5.2	Työvoima	17
5.3	Kustannukset	18
5.4	Yhteistyö sidosryhmien kanssa	18
5.5	Lisäselvitykset ja erillisuunnitelmat	18
5.6	Toteuttamisen seuranta ja suunnitelman tarkistaminen	19

Liitteet

- 1 Alueen kartta
- 2 Suunnittelualan kuvaus
 - Alueen geologiasta ja geomorfologiasta
 - Alueen kasvillisuudesta
 - Alueen eläimistöä
 - Alueen historiasta
 - Suunnittelualan erityiskohteita
 - Suunnittelualan ja Kolin kylän kaavat
 - Kirjallisuus
- 3 Laki ja asetus Kolin kansallispuistosta
- 4 Kartta kasvillisuuden ja eläimistön kannalta aroista alueista
- 5 Kartta maiseman avainalueista
- 6 Kartta perinneympäristöistä
- 7 Kartta liikkumisen rajoitusalueista
- 8 Kartta palveluvarustuksesta
- 9 Kolin tutkimusohjelma
- 10 Järjestyssääntö
- 11 Hyväksymisasiakirjat

1 Johdanto

1.1 Kolin kansallispuisto ja Kolilta valtiolle suojeltavaksi hankitut alueet

Pielisen länsirannalla Lieksan kaupungin alueella sijaitsevan Kolin kansallispuiston kokonaispinta-ala perustamishetkellä vuonna 1991 oli 1 135 hehtaaria, josta vesialueita oli 186 hehtaaria. Puisto on tarkoitus laajentaa noin 2 500 hehtaarin suuruiseksi. Valtioneuvoston määrittelemä kansallispuiston tavoiterajaus sisältää alueita Lieksan kaupungista sekä Kontiolahden ja Enon kunnista ulottuen etelässä Herajoelle ja rajautuen idässä Pieliseen ja lännessä Jeron-Herajärven laaksoon (liite 1).

Tämä runkosuunnitelma kattaa vain valtion omistuksessa olevat maat Kolin kansallispuiston ja sen laajennustavoitteen alueella ottaen kuitenkin huomioon lähialueen sekä suunnittelualan vaikutuspiirissä olevat toiminnot. Suunnitelman valmistumishetkellä näin määritellyn suunnittelualan pinta-ala on 2 188 hehtaaria.

Suunnittelualan luonnonolot ja historia on esitetty liitteenä seuraavassa erillisessä selvityksessä (liite 2).

1.2 Suunnittelualueelle asetetut tavoitteet

Kolin kansallispuisto sekä valtion omistukseen tavoiterajausalueelta hankitut alueet sisältävät valtakunnallisesti merkittäviä luonnonsuojelullisia, geologisia sekä maisemallisia arvoja. Kolin alueella on suuri merkitys myös matkailulle, virkistykselle, tutkimukselle ja opetukselle. Kolin seutu on myös kulttuurihistoriallisesti arvokas.

Kolin kansallispuistosta annetun lain mukaan kansallispuisto on perustettu edustavan pohjoiskarjalaisen vaara-alueen, vanhojen metsien ja niiden eliöstön sekä Kolin kansallismaiseman keskeisen osan suojelemiseksi, kaskitalouden luomien maisemien ja kasviyhdyksuntien ylläpitämiseksi sekä ympäristöntutkimista, ympäristövalistusta ja luonnonharrastuksen edistämistä varten. Asetuksessa Kolin kansallispuistosta on määräyksiä alueella sallittavista toimista sekä kielloista. Laki ja asetus Kolin kansallispuistoista ovat suunnitelman liitteinä. Lisäksi eduskunta on hyväksymissään ponsissa (15.2.1991) edellyttänyt muunmuassa, että alueella sijaitsevat matkailupalvelujen ja rinnetoimintojen alueet ja toiminnot turvataan Kolin kansallispuistoa toteutettaessa.

Suunniteltava alue tulee nähdä osana laajemman Kolin-Ahvenisen alueen kokonaisuutta. Tarkennettuja tavoitteita esimerkiksi yksityiskohtaisia erillisuunnitelmia varten asetettaessa on hyvä muistaa, että ympäröivät alueet tarjoavat mahdollisuuksia alueen hoitoa ja käyttöä tukeviin toimintoihin ja palveluihin. Esimerkiksi majoituskapasiteetin mahdollinen kasvattamisen tarve voidaan tyydyttää suojelualan ulkopuolella. Suojelualan erityinen tehtävä Kolin-Ahvenisen alueen kokonaisuudessa on palvella suojelutavoitteita, joiden saavuttaminen suojelualan ulkopuolella on epävarmaa. Alueeseen kohdistuvat käyttöpaineet korostavat suojelutavoitteiden tärkeyttä.

Kolin alkuperäisen luonnon suojelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota kulutuskestävyydeltään heikkoihin biotooppeihin: vaarajakson jäkälävaltaisiin kalliolakiin, harjukankaisiin sekä vaateliasta lajistoa sisältäviin lehtoihin. Erityistä suojelua kaipaavat myös suunnittelualueella tavatut uhanalaiset eliölajit ja niiden elinympäristöt.

Perinneympäristöjen vaalimiseksi tarvitaan tiettyjen sukkessiovaiheiden ylläpitämiseen ja lajiston säilyttämiseen tähtääviä toimia. Perinneympäristöjen säilyttäminen ja hoito ovat tärkeitä myös tutkimuksen sekä maisemanhoidon kannalta. Monipuolisen luonnon, hyvien yhteyksien ja lähiseudun majoitusmahdollisuuksien sekä laajan polkuverkon ansiosta Kolin alue sopii hyvin myös opetuskohteeksi. Alueen maisemanhoidon tavoitteena on säilyttää kansallismaisema monimuotoisena mutta samalla harmonisena kokonaisuutena.

Virkistyskäytön ohjaamisessa päähuomio kiinnitetään näköalapaikkojen ja polkureittien sekä latujen asianmukaiseen kunnostamiseen ja varustamiseen sekä riittävän tiedotusaineiston ja opastuksen tarjoamiseen. Virkistyskäyttöä on ohjattava siten, ettei kulutus kohdistu herkkiin alueisiin.

1.3 Osa-aluejako hoidon ja käytön pääpiirteiden mukaan

Suunnittelualue on varsin monimuotoinen ja pienipiirteinen. Aluetta ei ole tarkoituksenmukaista jakaa toisistaan selvästi poikkeaviin, selväpiirteisiin vyöhykkeisiin. Sen sijaan alueelle määritellään hoidon ja käytön pääpiirteiden mukaisia osa-alueita. Intensiivisin käyttö kohdistuu matkailupalvelujen keskittymään Ukko-Kolin läheisyydessä sekä tulevaisuudessa mahdollisesti myös alueen eteläpäässä. Osa-aluejaon tavoite on jäsentää suunnittelualuetta ja tuoda esiin sen ominaispiirteitä laadittavien erillissuunnitelmien sekä hoidon ja käytön järjestyksen helpottamiseksi.

Yksi ja sama kohde saattaa kuulua samanaikaisesti useaan eri perusteilla määriteltyyn osa-alueeseen, esimerkiksi maiseman avainalueisiin, perinneympäristökohteisiin ja kasvillisuuden kannalta arvokkaisiin alueisiin. Toisaalta kaikki kohteet eivät välttämättä kuulu mihinkään erikseen määriteltyyn osa-alueeseen. Kohteilla, jotka kuuluvat useampaan kuin yhteen hoidon ja käytön osa-alueeseen, on mahdolliset hoitotoimenpiteet pyrittävä valitsemaan siten, että ne palvelevat eri osa-alueiden tavoitteiden yhdistelmää mahdollisimman hyvin. Tärkeää on erityisesti erillissuunnitelmien teon koordinointi. Muut kuin erikseen mainittuihin osa-alueisiin kuuluvat alueet tullaan säilyttämään mahdollisimman luonnontilaisina ottaen kuitenkin huomioon tässä suunnitelmassa esitetyt näkökohdat, kuten palveluvarustus ja sen rakentaminen sekä matkailutoiminnan edellytykset.

Osa-alueet esitellään jäljempänä.

2 Luonnon hoito ja käyttö

2.1 Luonnon hoidon osa-alueet ja tavoitteet

2.1.1 Kolin ydinalueet

Kolin ydinalueeseen sisältyvät kansallispuiston korkeimmat huiput, niiden ympäristön hakkaamattomat aarnialueet, mutta myös suosituimmat käyntikohteet ja hotelli Koli.

Vaarojen lakien tuntumassa puuston luontaiseen kehitykseen joudutaan paikoitellen puuttumaan, jotta Kolin ”tavamerkki” - näkymä vaaroilta Pielisen harjusaarille - ei peittyisi. Lakimaiden luonteenomaista kääkärämännikköä saattaa paikoitellen uhata kuusettuminen. Alueella olevat uhanalaisesiintymät otetaan huomioon elinympäristön hoitotoimia suunniteltaessa niin, että niiden vaatimia elinympäristöjä löytyy alueelta jatkossakin. Ydinalueelle laaditaan hoitosuunnitelma, jossa määritetään alueet joilla hoitotoimet sallitaan ja tarkemmin esitetään tarvittavat käsittelyt perusteluineen. Suunnitelmassa esitetään täysin luonnonvaraisiksi jätettävät alueet ja varataan myös hoidettaviksi määriteltäville alueen osille sopivia käsittelemättä jätettäviä verrokkialueita.

Alueen rauhoittaminen täysin luonnonvaraana ei estä kulojen sammuttamista tai vähäistä puuttumista luontoon tutkimuksen tarpeita varten.

2.1.2 Kasvillisuuden ja eläimistön kannalta arvokkaat tai arat alueet

Kasvillisuuden ja eläimistön kannalta arvokkaat sekä kulumiselle erityisen herkkät tai muutoin arat alueet on esitetty liitteenä olevassa kartassa (liite 4).

Liikkuminen pyritään ohjaamaan pois kasvillisuuden ja eläimistön kannalta arvokkailta tai aroilta alueilta. Jos kuitenkin havaitaan kulumista, niillä liikkumista voidaan rajoittaa tiukemmin. (Ks. kohta 2.2.4)

Kolin luonnonsuojelun alueen alkuperäinen eläimistö ja kasvisto pyritään säilyttämään. Erityistä suojelua tarvitsevien eliölajien elinympäristöjä hoidetaan lajien ympäristövaatimusten mukaan. Tiedot uhanalaisista eliölajeista, niiden elinympäristöistä Kolilla ja hoitotarpeet kootaan laadittavaan erityissuunnitelmaan.

Kulutukselle erityisen arkoja alueita ovat avokallio- ja harjualueet, joilla ohjamaton liikkuminen nopeasti johtaa jäkäläpeitteen ja varvikon vaurioitumiseen. Näin on jo tapahtunut esimerkiksi Ukko-Kolin huipulla.

Kasvistoltaan arvokkaista kohteista tärkeimmät ovat lehtoalueet, letot, puronvarsikorvet ja eräät perinneympäristöt - erityisesti niillä sijaitsevat useat uhanalaisten lajien kasvupaikat. Näissä vaarana on paitsi luonnon kulumisen myös harvinaisten lajien keräily. Eläimistöltään arvokkaimmat kohteet ovat uhanalaisten lajien tunnetut elinpaikat sekä lintuluodot ja -saaret.

2.1.3 Luonnontilan palautusalueet

Entinen tutkimusmetsäalue jakaantui harjoitetun metsänhoidon suhteen kolmeen osaan (K. Vilén metsätaloussuunnitelma 1971): aarnialueisiin, luonnonhoitometsiin sekä tutkimusmetsäalueeseen, jonka hakkuissa on otettu huomioon maisemalliset seikat. Etenkin luonnonsuojelun alueen eteläosassa on kuitenkin suhteellisen suuria nuoria taimikoita.

Kolin kansallispuiston metsiä luonnontilaan palautettaessa otetaan huomioon alueen merkitys kaskitalouden luomien maisemien säilyttämisessä. Harkitun aikataulun mukaan tapahtuvalla viljelymetsien uudistamisella kulotusta käyttäen tai kaskeamalla alueelle luodaan metsänkuva, jossa vanhojen metsien ohella on myös nuoria, lehtipuuvaltaisia metsiä.

Luonnontilan palautusalueisiin sisältyvät alueet ja kohteet, joissa pyritään aktiivisin toimenpitein jouduttamaan metsätaloussuunnitelmien, keinollisesti uudistettujen sekä tutkimuskäytöstä vapautuvien koetoiminta-alueiden tai muuten ihmisen muuttamien alueiden luonnontilan palautumista. Luonnontilan palautusalueista ja luonnontilan palauttamisprosesseista laaditaan erillissuunnitelma, jossa ko. alueet rajataan tarkemmin. Luonnontilan palautusalueet jätetään toimenpiteiden jälkeen luonnonvaraana tavoitteena mahdollisimman luonnontilainen alue.

Luonnontilaisen alueen laajentaminen viljellen uudistetuille aloille on aloitettava puuston kiertoajan alusta siten, että alueet saavat uudistua mahdollisimman luontaisesti Kolin alueen alkuperäisestä siemenmateriaalista. Tällainen uudistus voidaan tehdä välittömästi poistamalla viljeltyt taimet tai myöhemmin, nykyisen puusukupolven kiertoajan lopussa. Viimeksi mainitun laisilla luonnontilan palautusalueilla kulotus on suositeltava toimenpide.

Varttuneemmat ja maisemallisesti aroilla alueilla olevat metsiköt voidaan jättää kehittymään luonnon omien ehtojen mukaan. Osa varttuneista viljelymetsiköistä palautetaan luonnontilaan kaskeamisen tai puuston pystyynpolttamisen kautta. Luonnontilaan palautetaan myös sellaisia tutkimuskäytöstä vapautuvia koetoiminta-alueita, joissa metsä poikkeaa ominaisuuksiltaan ratkaisevasti luonnontilaisesta.

Alueen soista monet on ojitettu puuston kasvun parantamiseksi. Näiden alueiden luonnontilan palautus edellyttää hydrologian ennallistamista (ojien ja lasku-uoman tukkimista) sekä mahdollisesti puuston poistoa. Osa soista kunnostetaan perinneympäristöiksi luvun 216. mukaisesti. Ojat tukitaan aiheuttamatta haittaa suunnittelun alueen ulkopuolisille alueille.

Kovaan käyttöön joutuneita ja kuluneita alueita poistetaan tarvittaessa käytöstä ja suljetaan määräajaksi aiheuttamatta kohtuutonta haittaa suojelun alueen muulle käytölle. Kokonaan käytöstä poistettavat polkuverkon osat maisemoidaan ja pyritään saamaan mahdollisimman luonnonmukaisiksi.

2.1.4 Maisemointialueet

Maisemoinnilla pyritään parantamaan kohteen soveltumista ympäröivään maisemaan. Maisemointikeinoina voidaan käyttää esim. istutuksia, rakenteiden väriä ja perinteisten/luontaisten kasviyhdyksien perustamista maisemoitavaan kohteeseen.

Erikseen laadittavien suunnitelmien mukaisesti maisemoitavia alueita suunnittelun alueella ovat Purnulahden satama, tiet sekä Hotelli Kolin seutu mukaanlukien Telen linkkimasto ja laskettelurinteet.

2.1.5 Maiseman avainalueet

Maiseman avainalueet ovat alueita, jotka näkyvyytensä takia ovat kaukomaiseman kannalta ratkaisevia tai jotka suosittuina tai erikoisina käyntikohteina ovat tärkeitä maisemanhavainnointipaikkoja. Maiseman avainalueet on merkitty suunnitelman liitteenä olevaan karttaan (liite 5). Maiseman avainalueiden maisemanhoidossa sovelletaan Antikaisen (1993) esittämiä periaatteita kuitenkin sovittaen ne alueen muihin suojelutavoitteisiin ja ottaen huomioon tässä runkosuunnitelmassa ja erillissuunnitelmissa esitetyt näkökohdat.

Maisemanhoidon tavoitteena on säilyttää kansallismaisema monimuotoisena mutta samalla harmonisena kokonaisuutena. Tavoitteena ei ole estää ihmisen toiminnan vaikutusta maisemaan (esimerkiksi kaskeaminen), jos kohta riittävän laajat, yhtenäiset luonnonvaraiset tai niiden kaltaiset alueet ovat tärkeitä maiseman elementtejä. Monimuotoiseen kansallismaisemaan kuuluvat olennaisina osina kaskialat ja -koivikot, ahot ja muut perinneympäristöt. Tältä osin luonnonsuojelliset ja maisemalliset tavoitteet ovat yhtenevät. Suojelualueiden maisemalliset arvot ovat sidoksissa myös ympäröivien alueiden hoitoon ja käyttöön.

Maisemanhoidon näkökohdat huomioidaan laadittaessa erillissuunnitelmia kaskeamisesta, luonnontilanpalautusalueista ja perinneympäristöjen hoidosta.

2.1.6 Perinneympäristöt

Perinneympäristöillä tarkoitetaan kohteita, joissa suojellaan, ylläpidetään tai palautetaan ihmisen toiminnan aikaansaamia maisematyyppejä mahdollisine rakenteineen ja rakennuksineen. Kolin kansallispuiston ja suojeltavaksi hankittujen alueiden nykyisten perinneympäristöjen (liite 6) vaalimisesta laaditaan erillissuunnitelma. Perinneympäristöjä voidaan saada aikaan myös ottamalla uudelleen käyttöön vanhoja työmenetelmiä. Esimerkiksi kaskeaminen kaikkein vaiheineen ja viljelyineen tuottaa eräänlaisia perinneympäristöjä. Samoin osa soista voidaan kunnostaa raivaamalla ja tulvauttamalla suoniityiksi. Kansallispuiston kaskikohteista laaditaan oma erillissuunnitelmansa.

Perinneympäristöjen hoidossa on mahdollisuudet myös geenipankkitoimintaan: esimerkiksi vanhojen viljelylajikkeiden (kuten kaskirukiin), itä-suomenkarjan, työhevosten ja maatiaislampaiden kantojen vaaliminen. Näillä alueilla voidaan vaalia myös vanhoja ja perinteisiä työtapoja. Perinneympäristöjen hoidolla ja ylläpidolla sekä niihin liittyvillä muilla toiminnoilla on suuri matkailullinen merkitys, joten se otetaan toimintoja suunniteltaessa huomioon.

Kaskitalouden synnyttämät alueet kuuluvat olennaisesti Kolin maisemakuvaan. Eräissä suunnittelualueen metsissä on vielä selviä jälkiä vuosisadan alun kaskitaloudesta. Näitä alueita tulee hoitaa niiden erityisilmeen säilyttämiseksi. Välitön hoitokeino on usein pensaston ja alikasvoksen raivaus. Pitkän aikavälin hoitona voidaan toteuttaa kaskikierron sekä kaskitalouteen ja metsälaidunnukseen liittyvien perinneympäristöjen ylläpitämistä.

Niityt, kedot ja suoniityt ovat pienehköjä alueita, joilla pääasiassa niittämällä pyritään säilyttämään monipuolinen kulttuurilajisto.

Suunnittelualueen ahoista Mäkränaho, Purolanaho ja Ikolanaho kuuluvat kansainväliseen Project Silva -ohjelmaan. Kaikkia ahoja on niitetty Metsäntutkimuslaitoksen toimesta. Hoito on kuitenkin kohdistunut ahojen keskiosiin, mikä näkyy erityisesti ahojen reunaosien pensoittumisena, kuusettumisena ja aho-

luonteen osittaisena taantumisena.

Kolin ahoja tulee hoitaa säännöllisellä ja suunnitelmallisella niitolla. Sulkeutu-neilla osilla tarvitaan hoidon alkuvuosina intensiivisempää hoitoa. Osa ahoista laajennetaan alkuperäisiin mittoihinsa.

Ahojen ja muiden perinneympäristöjen hoidosta tehdään erillissuunnitelma.

2.1.7 Muut alueet ja kohteet

Suunnittelualueella sijaitsee monia edellä mainittuihin osa-alueisiin kuulumatto-mia erityiskohteita, joskin ne usein sijaitsevat jollakin erikseen mainitulla osa-alueella. Tällaisia ovat luonnonhistorialliset sekä historialliset, esihistorialliset ja muut edellä mainitsemattomat kulttuurikohteet: esimerkiksi luolat, aallonmerk-kikalliot sekä muut geologiset erityiskohteet, entinen kuparilouhos, ns. Hiljai-suuden Temppele, Kolin kallioihin kaiverretut kirjoitukset ja Herajärven laskun jäljet (tarkemmin liitteessä 2). Tällaiset kohteet välittömien ympäristöineen pyri-tään säilyttämään mahdollisimman alkuperäisessä asussaan muistuttamassa Ko-lin alueen niin luonnonhistoriallisesti kuin kulttuurisestikin vaiheikkaasta men-neisyydestä. Monilla näillä kohteilla on myös matkailullista merkitystä. Aallon-merkkikallioiden tarkkaa sijaintia ei tule osoittaa, koska niiden palat helposti joutuvat matkamuuistoiksi.

Suunnittelualueelle varataan myös mahdollisuus perustaa geenireservimet-siä.

2.2 Luonnon hyödyntäminen

2.2.1 Puuston käsittelyt

Alueen puustoa käsitellään ensisijaisesti alueen omia käyttötarpeita varten tai jos alueelle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen sitä edellyttää. Esimerkiksi kas-kenpolton yhteydessä ja metsiköiden palauttamiseksi luonnontilaan voidaan pui-ta korjata. Puuston korjuussa kiinnitetään erityistä huomiota korjuuvaurioiden välttämiseen.

Puustoa voidaan käsitellä tieteellisessä tarkoituksessa Kolin tutkimusohjel-man toteuttamisen niin edellyttäessä. Puuston käsittelyä edellyttäviä, suunnitte-lualueen tavoitteiden kanssa ristiriidassa ja luonnonsuojelualueiden ulkopuolella toteutettavissa olevia tutkimuksia ei kuitenkaan tule suunnittelualueella tehdä.

2.2.2 Metsästys, kalastus ja luonnontuotteiden poiminta

Metsästys kansallispuistossa on kielletty (A 674/91 1§). Luvallisesti muualla metsästetyn, kansallispuistoon kaatuneen riistaeläimen noutaminen on sallittu sen metsästäjälle ja puistosta löydetyin, metsästyksessä haavoittuneen eläimen lopet-taminen sen löytäjälle ottaen huomioon aluetta koskevat muut määräykset. Haa-voittuneen tai loukkaantuneen eläimen jäljittäminen puistossa on sallittu vain Metsäntutkimuslaitoksen luvalla ja sen antamien ohjeiden mukaisesti.

Metsäntutkimuslaitos voi myöntämällään luvalla sallia rajoitetusti hirven ajon hallitsemillaan mailla kansallispuiston ulkopuolisella suunnittelualueella.

Liiallisen lisääntymisen vuoksi tai muutoin vahingollisten eläinlajien yksilöiden vähentäminen on sallittua Metsäntutkimuslaitoksen luvalla. Tieteellisessä tarkoituksessa tapahtuva eläinten pyydystäminen voidaan sallia asianmukaisella luvalla.

Metsäntutkimuslaitoksen omistamissa vesistöissä luvanvarainen kalastus on sallittu vain Metsäntutkimuslaitoksen myöntämällä luvalla.

Marjastus ja ruokasienten poimiminen sekä muu jokamiehen oikeuteen kuuluva luonnon aineellinen hyödyntäminen on sallittu suunnittelualueella ottaen kuitenkin huomioon liikkumisen rajoitukset ja muut asetetut säännöt.

2.2.3 Muu harrastustoiminta

Luontoa häiritsemätön harrastustoiminta on alueella sallittu ottaen kuitenkin huomioon liikkumisen rajoitukset ja muut asetetut säännöt. Luontoa rasittavaa ja siten kiellettyä toimintaa ovat mm. eläinten häiritseminen erityisesti pesimäaikaan ja ajoneuvoliikenne sille osoitettujen kulku-urien ulkopuolella. Suunnittelualueella järjestettäviin joukkotapahtumiin ja kilpailuihin Metsäntutkimuslaitos voi myöntää luvan. Vuokra-alueilla järjestettäviin vuokrasopimuksen mahdollistamiin kilpailuihin ja tapahtumiin ei kuitenkaan tarvita erillistä lupaa.

2.2.4 Liikkumisen rajoitukset

Jalan liikkumista rajoittavia kieltoja asetetaan mahdollisimman vähän. Liikkumisen aiheuttaman kulumisen haittoja pyritään estämään pääsääntöisesti ohjaamalla kulkua poluin, opastein ja muin rakentein välttäen kulutusherkkiä tai muutoin arkoja alueita. Pyöräily sallitaan ainoastaan yleisillä ja yksityisillä teillä. Alueet, joilla liikkuminen on kielletty muita kuin merkittyjä kulku-uria myöten, esitetään liitteenä olevassa kartassa (liite 7).

Muut liikkumisen rajoittamistarpeet harkitaan tapauskohtaisesti vuosittain. Esimerkiksi uhanalaisten eliölajien esiintymispaikoilla ja kulumiselle erityisen herkällä alueilla liikkumista voidaan tarvittaessa rajoittaa. Vesilintujen pesintäluotoihin (Tappi ja Matoset) rantautuminen pesintäaikaan kielletään.

Moottori- ja maastoajoneuvoilla ajo on kielletty kohdassa 336 mainituin poikkeuksin. Vesillä liikkumisen rajoituksista tarkemmin kohdassa 334.

Rajoitukset esitetään koostetusti järjestyssäännössä (liite 10).

3 Palvelut, rakennukset ja rakenteet

3.1 Opastus ja tiedotus

Opastus- ja tiedotustoiminnan tavoitteena on tiedottaa alueen palveluista ja nähtävyyksistä ja ohjata kävijöiden käyttäytymistä, lisätä luonnontuntemusta sekä jakaa tietoa ympäristökasvatusta ja opetusta varten. Opastus- ja tiedotustoiminnan on oltava riittävän monipuolista, ottaa huomioon eri kävijäryhmien tarpeet sekä Kolin luonnon monimuotoisuus ja sen historialliset perinteet. Opastus- ja tiedotustoiminnasta laaditaan erillissuunnitelma. Kansallispuiston opastusta ja tiedotusta varten tarvitaan vähintään kolmen oppaan työpanos.

Kolin opastuskeskuksen rakennuspaikaksi on Kolin keskusta-alueen vahvistetussa osayleiskaavassa esitetty välittömästi suunnittelualueen ulkopuolella olevaa ns. Ollilan tilaa. Tila on yksityisomistuksessa. Mikäli tilan ostoneuvottelut ja suunnitteluprosessi ei johda kohtuullisessa ajassa tulokseen, opastuskeskus pyritään sijoittamaan kansallispuiston sisälle kulkuyhteyksien ja toiminnan kannalta soveliaalle alueelle. Opastuskeskuksen suunnittelussa otetaan erityisesti huomioon lasten ja nuorten ympäristökasvatuksen sekä tutkimuksen esittelyn tarpeet. Opastustoiminnan teemana on luonnonhistorian ja luonnonolojen ohella erityisesti alueen kulttuurihistoria, kuten karelianismi ja perinteinen luonnon käyttö.

Opastustoiminta järjestetään tilapäisesti Hotelli Kolin aulatiloihin rakennettavalla väliaikaisella näyttelyllä ja opastuspalveluilla.

Vesitse ja eteläosasta alueelle saapuvia palvelemaan rakennetaan opastuspisteet Purnulahden satamaan ja Herajoen suulle sekä opastuspaikka Kiviniemen tilalle. Myös Joensuu-Kajaani -valtatie varrella sijaitsevassa Kolinportissa esitellään suunnittelualuetta ja Kolin seudun palveluja.

3.2 Majoitus-, matkailu- ja muu yritystoiminta

Kolin kansallispuistossa on tällä hetkellä toiminnassa hotelli, jonka majoituskapasiteetti on 130 henkeä. Hotellirakennus on Metsäntutkimuslaitoksen hallinnassa. Hotelli oli suunnitteluvaiheessa vuokrattu Suomen Matkailuliitolle. Suunnitelman painatusvaiheessa vuokraajana on Kolin Hissi Oy ja vuokrasopimus on voimassa vuoden 2013 loppuun saakka. Muuta majoituskapasiteettia matkailutarkoituksiin ei suunnittelualueelle tule lisätä.

Ennen vuokraamisen jatkamista tulee selvittää hyväksytyt osayleiskaavan mukaisten korvaavien matkailupalvelujen toteutuminen tai toteuttamismahdollisuudet Kolin kylän läheisyyteen. Mikäli hotellin purkaminen katsotaan tällöin tarkoituksenmukaiseksi, sen tilalle tulee rakentaa esimerkiksi Kolilla aikaisemmin sijainneen ylämajan mukainen ravitsemus- ja matkailupalvelupiste. Ennen tätä päätöstä Kolin matkailupalvelujen säilymisestä tulee varmistua.

Suunnittelualueella harjoitettava matkailu- ja muu yritystoiminta edellyttää Metsäntutkimuslaitoksen luvan ja sen osoittamien ehtojen perusteella laaditun kirjallisen sopimuksen, ellei aiemmista Metsäntutkimuslaitosta sitovista sopimuksista tai oikeuksista muuta johdu. Matkailun yritystoiminta ei saa haitata

luonnonsuojelutavoitteiden toteutumista tai alueen muuta käyttöä. Yritystoiminnan tukipisteiden tulee Hotelli Kolia ja siellä harjoitettavaa opastus- ja matkailupalvelutoimintaa sekä laskettelurinteiden toimintaan liittyvää yritystoimintaa lukuunottamatta sijaita suunnittelualueen ulkopuolella.

Kolin alueella on monipuoliset mahdollisuudet luonnonharrastuskurssien ja luontoleirien pitämiseen, joskin leiritoimintaan sopivat majoitusmahdollisuudet ovat suunnittelualueella rajoitetut. Leiriytymiseen sekä maastossa kurssien ja muun vastaavan toiminnan järjestämiseen tarvitaan Metsäntutkimuslaitoksen lupa.

Monipäiväisten kurssien ja leirien ohella Koli sopii erinomaisesti lähikuntien koulujen päiväretkikohteeksi. Kolin opastustoiminnan käynnistyttyä retkien järjestämismahdollisuudesta tulee tiedottaa lähikuntien kouluviranomaisille. Koululaisretkien järjestämisellä voidaan jatkaa oppaan opastustehtäviä matkailusonkien ulkopuolelle.

Ukko-Kolin koillisrinteillä on perinteikkäät laskettelurinteet. Rinteillä on kansainvälinen FIS-luokitus. Myös lasketteluharrastuksen kehitys alueella tulee suunnata mahdollisimman vähän luonnolle häiriötä aiheuttavaksi ja alueen tavoitteiden hengen mukaiseksi. Laskettelurinteiden kansallispuiston tavoitteiden saavuttamista haittaavia toimintoja voidaan rajoittaa. Esimerkiksi kovaääninen musiikki tulisi kieltää. Erityistä huomiota tulee kiinnittää laskettelurinteiden sopeutumiseen ympäristöönsä ja sen maisemallisiin vaikutuksiin. Tällä hetkellä voimassa oleva rinteiden vuokrasopimus päättyy vuonna 2013.

3.3 Liikennejärjestelyt

3.3.1 Yleiset tiet

Kolin luonnonsuojelualueelle johtaa kaksi kokoojatieluokkaista maantietä. Maantie 504 johtaa Kolin kylältä Hotelli Koliin yhdistäen Kolin alueen seudulliseen ja valtakunnalliseen liikenneverkkoon. Maantie 5046 erkanee Kolin kylältä Loma-Koliin vievältä tieltä 5045 ja johtaa Kolin laivarantaan.

Alueelle ei rakenneta lisää yleisiä teitä, eikä alueella olevia muita teitä muuteta yleisiksi teiksi. Yleisten teiden maisemallisiin näkökohtiin kiinnitetään erityistä huomiota.

3.3.2 Metsäntutkimuslaitoksen huoltamat tiet sekä muut yksityistiet

Yleisten teiden ohella alueella kulkee kaksi tiekuntien hoitamaa yksityistietä sekä Metsäntutkimuslaitoksen omia teitä. Kolin laivarannasta etelään kulkee Kolin Rantatie. Metsäntutkimuslaitos on tämän yksityistien osakkaana. Sen viimeksi rakennettu osuus on Sikoniemen ja Rieskaniemen välinen yhteys. Kolin Rantatiestä erkanee Metsäntutkimuslaitoksen omistama tie. Se yhtyy Peiponpellolla Herajärven yksityistiehen, jossa Metsäntutkimuslaitos on osakkaana. Lisäksi alueella on vanhoja kärryteitä, metsäautoteitä ja lähinnä rantaan johtavia pistoteitä.

Kolin Rantatien käytön mahdollisista rajoituksista, kuten esimerkiksi Suomen Luonnonsuojeluliiton esittämästä tien sulkemisesta puomilla, päättää yksityistielain mukaisesti tiekunta. Lieksan kaupunki ja Kolin kylätoimikunta ovat esit-

täneet tien muuttamista paikalliseksi. Suunnittelualan hoidon ja käytön kannalta on perusteltua säilyttää tien luonne nykyisellään sekä rajoittaa sen käyttö lähinnä paikallisen väestön, puiston hoidon ja ohjatun matkailun tarpeisiin. Tien rakentamisessa luonnonarvoille aiheutetut vahingot pyritään korjaamaan.

Myös yksityisten teiden maisemointiin kiinnitetään erityistä huomiota.

3.3.3 Kävely- ja pyöräilytiet sekä ladut

Pyöräily on sallittu ainoastaan yleisillä ja yksityisillä teillä. Siten esimerkiksi maastopyörillä liikkuminen poluilla ja maastossa on kielletty. Jalankulkua varten on käytettävissä lisäksi polku- sekä hiihtoa varten latuverkosto (liite 8).

3.3.4 Vesiliikenne

Metsäntutkimuslaitoksen hallinnassa olevalla vesialueella Pielisellä pienveneiden liikenne on vapaata ottaen kuitenkin huomioon mahdolliset liikkumisen rajoitukset (kohta 224.) ja muut asetetut säännöt. Liitekartassa on esitetty osittain suunnittelualan ulkopuolella kulkeva kanoottiretkeilyreitti, jonka varrella on mm. rantautumis- ja nuotiopaikkoja (liite 8). Muussa kuin yksityiskäytössä oleville veneille liikenne on sallittu vain Metsäntutkimuslaitoksen myöntämällä luvalla.

Alueella suositaan pienvene- ja erityisesti motorisoimatonta vesiliikennettä. Metsäntutkimuslaitos voi tarvittaessa rajoittaa vesiliikennettä suunnittelualueella. Kokonaisuudessaan suunnittelueella sijaitsevilla, Metsäntutkimuslaitoksen hallinnassa olevissa vesissä veneily on kielletty.

Rantautumisen rajoitukset esitetään erikseen luvussa 343.

3.3.5 Levähdys- ja pysäköintipaikat

Alueen tieverkoston yhteyteen rakennetaan riittävästi levähdys- ja pysäköintipaikkoja. Tarvittavat moottoriajoneuvojen pysäköintialueet rakennetaan pääosin suunnittelualan rajoille. Yhteydet niistä latu- ja polkuverkostoihin järjestetään. Pielisen rantaan Likolahdelle rakennetaan pysäköinti- ja levähdyspaikka päiväretkien tukikohdaksi. Jerontien varteen Paimenenvaaralle vievän polun kohdalle rakennetaan pysäköintipaikka.

Moottoriajoneuvoliikennettä Hotelli Kolin pysäköintipaikalle pyritään vähentämään mm. ohjaamalla talvella laskettelijoiden autoliikenne muille käytössä oleville pysäköintipaikoille. Hotelli Kolin pysäköintipaikalle voidaan myöhemmin tarvittaessa asettaa paikoitusmaksu.

3.3.6 Muut liikennejärjestelyt

Laskettelukeskukseksi vuokratulla alueella on moottorikelkkojen ja rinnekoneiden käyttö sallittu laskettelurinteiden huoltoon ja turvallisuuteen liittyvissä tehtävissä. Moottorikelkan käyttö on sallittu myös Pielisen suunnittelualueeseen kuuluvalla vesialueella moottorikelkkailua koskevien säännösten mukaisesti. Muutoin moottorikelkan käyttö on maa-alueilla sallittu vain alueen valvontaan ja hallintaan liittyvissä toimissa, tutkimustyön kannalta välttämättömissä tehtävissä sekä palontorjunta- ja pelastustoimissa. Suunnittelualueella liikkuminen myös muilla maastoajoneuvoilla, kuten ns. mönkijöillä, on kielletty edellä mainituin poikkeuksin.

Ratsastaminen, koiravaljakkoajo ja muut niiden kaltaiset toiminnot on sallittu vain yleisillä ja yksityisillä teillä.

3.4 Palveluvarustus ja huolto

3.4.1 Polku- ja latuverkosto

Vanhalla valtionmaalla, johon saavutaan Kolin kylän suunnalta, polku- ja latuverkosto sekä sen yhteydet alueen ulkopuolisiin verkostoihin ovat pääosin riittävät ja hyvässä kunnossa. Sen sijaan suunnittelualueen eteläiseen puoliskoon rakennetaan uusia polkuja ja latuväyliä sekä kunnostetaan jo olemassa olevia. Siellä on huolehdittava myös yhteyksistä suunnittelualueen ulkopuolisiin palvelukohteisiin.

Latuväylät rakennetaan enintään kolme metriä leveiksi vaellushiihtoladuiksi. Purojen yms. ylityksiin rakennetaan kevyet sillat vain välttämättömin pengerryksin. Suunnitelman liitteenä olevassa palveluvarustuskartassa on esitetty latu- ja polkuverkostosuunnitelma.

Luontopolut rakennetaan alueen sekä pohjois- että eteläpuoliskoihin. Pohjoispuoliskossa luontopolun lähtöpaikka on opastuspalvelujen keskus, eteläpuoliskossa luontopolun päätepisteet ovat vesitse ja maitse alueelle tulevien opastuspisteet ja opastuspaikka.

Latu- ja polkuverkostoa ei saa käyttää pyöräilyyn eikä motorisoituun liikkumiseen.

3.4.2 Leiriytyminen ja tulenteko

Tulenteko on sallittu vain sitä varten erityisesti varatuilla paikoilla. Metsäpalovaroituksen aikana tulenteko on kielletty. Tulentekopaikkoja rakennetaan lisää verrattuna suunnitelman laatimishetkellä vallitsevaan tilanteeseen liitekartan osoittamiin paikkoihin (liite 8).

Leiriytyminen on sallittu vain leiriytymiseen erityisesti osoitetuilla paikoilla (liite 8). Yöpymiseen tulee olemaan käytössä myös varaus- ja autiotupia esimerkiksi Lakkasessa.

3.4.3 Satama ja rantautumispaikat

Purnulahden sataman toimintoja kehitetään erityisesti kansallispuistossa vieraillevien tarpeita tyydyttämään mm. rakentamalla vierasvenepaikkoja. Sataman alue maisemoidaan sekä rakennukset ja rakennelmat kunnostetaan ulkoasultaan yhtenäisemmiksi. Raskaat rakennelmat, rakennukset ja palvelut pyritään sijoittamaan kansallispuiston ulkopuolelle. Paikallisten asukkaiden tarpeita varten rakennetaan Purnulahden satamaan noin kymmenen venepaikkaa. Lisäksi varataan mahdollisuus ostaa venepaikka valtion vesialueen eteläreunalle, liitekarttaan merkitylle paikalle (liite 8) Lieksan kaupunki on luvannut järjestää suunnittelualueen ulkopuolelle riittävästi pienvenepaikkoja, joten muita venepaikkoja ei osoiteta. Sataman alueella sijaitseva uiton pudotuspaikka pyritään neuvotteluteitse siirtämään muualle. Purnulahden sataman alueen toiminnoista ja palveluista laaditaan erillissuunnitelma yhteistyössä Tielaitoksen, jakokunnan ja merenkulkupiirin kanssa.

Muulla alueella rantautuminen ohjataan erityisesti sitä varten osoitettuihin paikkoihin (liite 8), joihin järjestetään kevyt jätehuolto. Rantautumispaikkoihin rakennetaan tulentekopaikat.

3.4.4 Muu palveluvarustus

Likolahteen kunnostetaan uimaranta. Suosituimpiin rantautumis-, pysäköinti-, levähdys-, tulenteko- yms. paikkoihin rakennetaan käymälät.

3.4.5 Jätehuolto

Jätehuollosta laaditaan erillissuunnitelma.

3.4.6 Hallinnon ja valvonnan rakennukset

Vanha metsänvartijan talo ja pihapiirin muut rakennukset säilyvät Metsäntutkimuslaitoksen henkilökunnan toimisto-, työpaja- ja asuinkäytössä. Metsänvartijan talon pihapiiriin rakennetaan verstasrakennus. Jeron kämpä säilyy Metsäntutkimuslaitoksen käytössä. Tutkimuksen harjoittajien käyttöön varataan tarpeelliset tilat alueen mukavuuksilla varustetuista rakennuksista. Hotellin läheisyydessä oleva radiomaston maja puretaan sen poistuttua tarpeettomana käytöstä. Samoin muut suojelualueella olevat tarpeettomat rakennukset puretaan.

4 Tutkimus

Suunnittelualan tutkimuksellisesta merkityksestä, meneillään olevista tutkimuksista ja tutkimustarpeista on laadittu tutkimusohjelma, joka on ohessa liitteenä (liite 9). Tutkimusohjelma tarkistetaan tarvittaessa kansallispuiston tutkimuskäytön edistämiseksi.

5 Suunnitelman toteuttaminen

5.1 Toteuttamisjärjestys

Ensi tilassa aloitetaan suunnitellun palveluvarustuksen rakentaminen. Samoin opastustoiminnan ja -keskuksen suunnittelu aloitetaan heti ja keskuksen rakentaminen pyritään aloittamaan mahdollisimman pian.

Alueella meneillään olevia, runkosuunnitelman ja erillissuunnitelmien sallimia tutkimuksia jatketaan. Tutkimusohjelmassa mainitut tutkimukset pyritään aloittamaan ohjelman mukaisesti. Erillissuunnitelmat laaditaan niiden kiireellisuuden mukaisesti kohdassa 55 esitetystä järjestyksessä.

5.2 Työvoima

Suunnittelualan valvonnan, palvelujen ja muiden suunniteltujen toimintojen järjestämiseksi on alueelle palkattava henkilöt välittömästi ainakin seuraaviin tehtäviin.

Vanhempi tutkija tai erikoistutkija, joka toimii puistonjohtajana. Kyseessä on uusi virka tai toimi. Alueen suuren tutkimuksellisen merkityksen takia puistonjohtajalla on oltava tutkijakoulutus ja tutkimuskokemusta. Puistonjohtaja harjoittaa myös itse tutkimustoimintaa.

Puistomestari vastaa käytännön työnjohtotehtävistä puistonjohtajan alaisuudessa. Tutkimusalueen esimies siirtyy puistomestariksi.

Kaksi tutkimusmetsuria osallistuvat muunmuassa tässä runkosuunnitelmassa esitetyn palveluvarustuksen rakentamiseen ja ylläpitoon sekä erikseen hyväksyttävien erillissuunnitelmien toteuttamisen edellyttämiin töihin. Nykyiset tutkimusalueen tutkimusmetsurit jatkavat.

Opas (uusi toimi) on välttämätön suunnitellun opastuksen ja tiedotuksen järjestämiseksi. Sesonkiaikaisen oppaan toimi muutetaan kokovuotiseksi opastustoiminnan myöhemmin laajentuessa.

Lisäksi alueen palveluvarustuksen voimakkaan rakentamisen aikana on voitava palkata lisää yhdestä kolmeen henkilöä sekä matkailun sesonkiaikoina tarvittaessa lisävoimia opastukseen. Opastuskeskuksen aloitettua toiminnan, se vaatii kolmen oppaan työpanoksen.

5.3 Kustannukset

Seuraavassa esitetään karkea arvio vuosien 1994-1998 kustannuksiksi.

	1995	1996	1997	1998
	1 000 mk			
Puistonjohtaja	300	300	300	300
Opas	100	200	200	200
Väliaikainen opastuspalvelujen keskus Hotelli Kolin tiloissa	150	50	50	50
Alueen perusylläpito tutkimusmetsureineen	400	400	400	400
Palveluvarustus	150	100	50	50
Erillissuunnitelmien laatiminen	250	250	100	100
Yhteensä	1 250	1 300	1 100	1 100

Opastuskeskuksen rakentamisen kustannuksiksi arvioidaan 6 000 000 markkaa, opastuskeskuksen kalustamis- yms. kustannuksiksi 1 000 000 markkaa sekä valmistuneen opastuskeskuksen ylläpitokustannuksiksi 300 000 markkaa vuosittain. Kokonaiskustannusarvio pienenee opastuskeskuksen valmistumisen jälkeen väliaikaisen opastuspalvelujen keskuksen vuosikulujen verran.

5.4 Yhteistyö sidosryhmien kanssa

Suunnitelmien toteuttaminen edellyttää tiivistä yhteistyötä sekä paikallisten asukkaiden ja maanomistajien ja heitä edustavien tahojen että eri hallinnonalojen ja tutkimuksen harjoittajien kanssa. Tärkeitä yhteistyötahoja ovat myös lähistön koulut ja yrittäjät sekä erilaiset sivistys- ja valistustyötä tai urheilu- tai muuta harrastustoimintaa harjoittavat yhteisöt. Palo- ja pelastustoiminnan periaatteista sovitaan asianomaisten viranomaisten kanssa.

5.5 Lisäselvitykset ja erillissuunnitelmat

Alla luetelluista erillissuunnitelmista valmiina on Joensuun tutkimusasemalla laadittu tutkimusohjelma. Ahojen ja lehtojen peruskartoitus hoitosuunnitelman pohjaksi on aloitettu yhteistyössä Pohjois-Karjalan ympäristökeskuksen kanssa.

Alle on hahmoteltu laadittavien erillissuunnitelmien kiireellisyysjärjestystä. Kesällä -94 poltetulla kaskella aloitettiin joitakin tutkimushankkeita, joiden tulokset hyödyttävät myöhemmin laadittavaa kaskeamissuunnitelmaa.

Suunnitelmien valmistuminen hahmotellussa aikataulussa edellyttää riittävien resurssien varaamista työhön.

Suunnitelma	Suunnittelija	Tavoite
Jätehuoltosuunnitelma	Metla	1996
Kaskeamissuunnitelma	Metla	1998
Luonnontilanpalautussuunnitelma	Metla	1997
Kolin ydinalueiden hoitosuunnitelma	Metla	1995
Maisemointisuunnitelma	Metla	1996
Opastus- ja tiedotussuunnitelma	Metla	1995
Opastuskeskuksen perustamissuunn.	Metla	1995
Perinneympäristöjen hoito-ohjelma		
ahot	yhteistyönä	1995
kedot	Metla Joe,	
niityt	& Pohjois-	
suoniityt	Karjalan vesi- ja	
lehdot	ympäristöpiiri	
Purnulahden satamasuunnitelma	Metla, Tielaitos, jakokunta ja merenkulkupiiri	1996
Tutkimusohjelma	Metla, Joensuu	1994
Uhanalaisselvitys	Metla	1995

Tätä runkosuunnitelmaa vahvistaessaan ympäristöministeriö määrää, mitkä erillisuunnitelmista alistetaan ministeriön vahvistettaviksi. Muut erillisuunnitelmat hyväksytään Metsäntutkimuslaitoksessa.

5.6 Toteuttamisen seuranta ja suunnitelman tarkistaminen

Kolin kansallispuiston ja Kolilta suojeltavaksi hankittujen alueiden runkosuunnitelman ja siinä mainittujen erillisuunnitelmien toteuttamista seuraamaan ja keskinäisen tiedonkulun parantamiseksi perustetaan seurantaryhmä.

Metsäntutkimuslaitos kutsuu ryhmään suunnittelualueen lähiseudun asukkaiden ja muiden sidosryhmien edustajia. Seurantaryhmän puheenjohtajana on Metsäntutkimuslaitoksen Joensuun tutkimusaseman johtaja ja sen sihteerinä toimii puistonjohtaja. Seurantaryhmä kokoontuu vuosittain, tarvittaessa puheenjohtajan kutsusta useammin.

Kolin suunnittelualueen kuvaus

- 1 Alueen geologiasta ja geomorfologiasta
 - 1.1 Kallioperä
 - 1.2 Maaperä

- 2 Alueen kasvillisuudesta
 - 2.1 Kasvupaikkatekijät
 - 2.2 Suokasvillisuus
 - 2.3 Metsä- ja kalliokasvillisuus
 - 2.4 Uhanalaiset kasvilajit
 - 2.5 Metsäkuvan kehitys
 - 2.6 Perinneympäristöjen kasvillisuus

- 3 Alueen eläimistöä
 - 3.1 Nisäkkäät
 - 3.2 Linnut
 - 3.3 Selkärangattomat

- 4 Alueen historiasta
 - 4.1 Kolin asutushistoriaa
 - 4.2 Kolin kulttuurihistoriaa
 - 4.3 Kolin kansallispuiston perustamishistoria
 - 4.4 Kolin matkailu- ja virkistystoiminnan kehitys

- 5 Suunnittelualueen erityiskohteita

- 6 Suunnittelualueen ja kolin kylän kaavat

- 7 Kirjallisuus

1 Alueen geologiasta ja geomorfologiasta

1.1 Kallioperä

Kolin vaarajakso on svekofennialaisessa vuorenpoimutuksessa syntyneen karjalaisen poimuvuoriston Karelidien jäännös. Se rakentuu kahdesta kallioperäyksiköstä: arkeisesta Itä-Suomen graniittigneissiperustasta ja proterotsooisesta karjalaisesta liuskevyyöhykkeestä (Kuva 1) (Rankama 1964, Kohonen & Rainio 1992).

Kolin vaaramuodostuman itäpuoliset ja itärinteeseen rajoittuvat graniittigneissit ovat noin 3 miljardia vuotta vanhoja (Piirainen 1990). Ipattivaaran - Purnulahden alueella esiintyy arkeisia liuskeita (Kohonen & Rainio 1992) (Kuva 2).

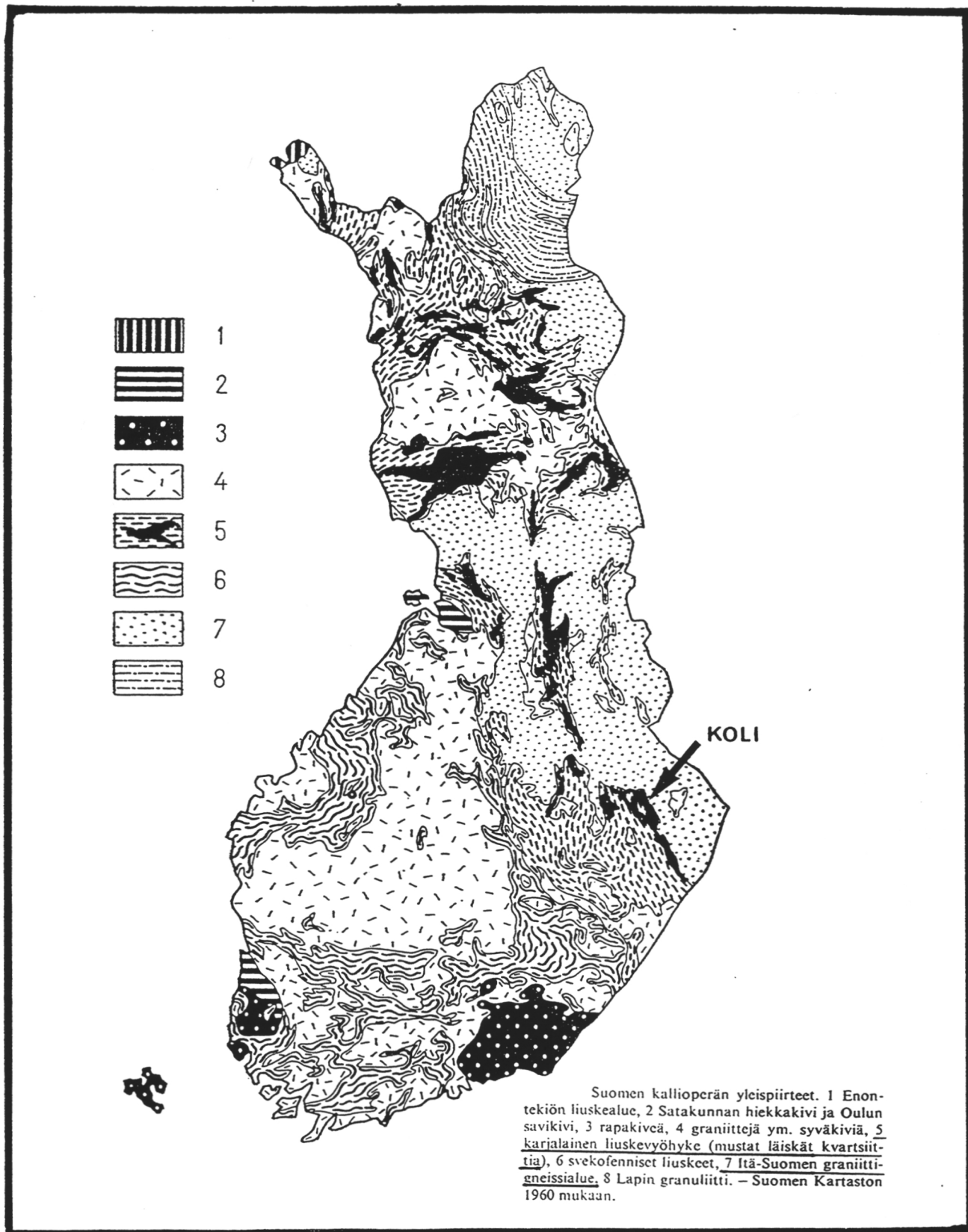
Kolin vaaramuodostuman sekä sen lounaispuolisen karjalaisen liuskejakson kivet ovat svekofennialaisessa vuorenpoimutuksessa (1,8 - 1,95 miljardia vuotta sitten) metamorfoituneita kivilajeja. Ympäristöään selvästi korkeammalle kohoavat vaarat muodostuvat pääasiassa erilaisista kvartsiiteista (orto- ja arkoosikvartsiitti) ja konglomeraateista sekä kvartsiitteihin tunkeutuneista metadiabaasijuonista. Lännempänä, suunnittelualueen ulkopuolella, esiintyy fylliittejä, kiilleliuskeita ja kiillegneissejä (Rankama 1964, Kohonen & Rainio 1992, Marmo ym. 1988) (Kuva 2).

Kolin vaara-alueen kvartsiitit lepäävät loivassa asennossa graniittigneissiperustan päällä muodostaen lounaaseen 20-30 asteen kaateella viettävän laatan (Piirainen 1976, 1990). Rajapinnalla on nähtävissä graniittigneissin muinaisia rapautumisilmiöitä ns. Hokkalampi-muinaisrapaumassa (Marmo 1992). Kivilajien kerrosjärjestys eli stratigrafia Kolin Nuutilanvaaralla on esitetty kuvassa 3.

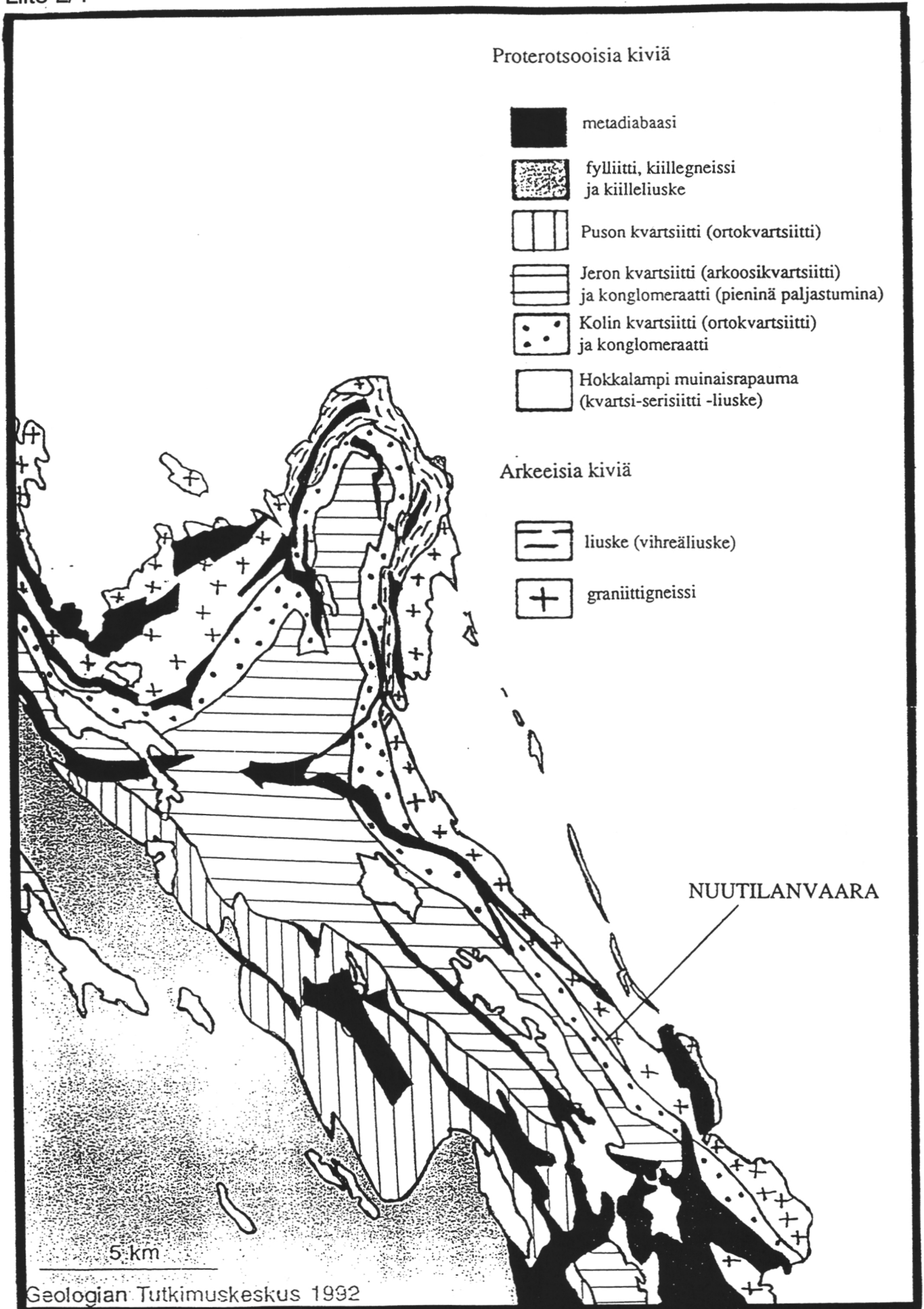
Jäätikön kulutus hioi Kolin kohoumia ja syvensi kallioperän murroslinjoja voimistaen paikallisia kallioperän korkeuseroja ja aiheuttaen korkokuvan luodekaakko-suuntautuneisuuden lukuisine selänneineen, vaaroineen ja laaksoineen (Haavisto 1983, Jauhiainen 1985, Kalaja 1981). Kovat kvartsiittikalliot ovat ympäröiviä kivilajeja paremmin kestäneet rapautumista ja jääkausien kulutusta, joten ne erottuvat Pielistä (94 m mpy) 200-250 metriä korkeampina. Kolin vaarajonon korkeimmat huiput ovat Kolivaaran päähuippu Ukko-Koli (347 m mpy) sekä sen sivuhuiput Akka-Koli (339 m mpy) ja Paha-Koli (334 m mpy). Muita Kolin vaara-alueella sijaitsevia korkeita huippuja ovat Ipatti (316 m mpy), Mäkrä (313 m mpy), Paimenenvaara (273 m mpy) ja Vesivaara (250 m mpy) sekä Verkkovaara (306 m mpy) ja Räsävaara (305 m mpy).

Jäätikön hioessa kalliokohoumia syntyivät silokalliot ja niiden pinnan kourut, murrokset, uurteet ja pirstekaarteet. Tällaisia jäätikön kulutusmerkkejä on säilynyt erinomainen valikoima Kolin kallioissa (Kohonen & Rainio).

Maankuoren liikunnoissa syntyneiden murroslinjojen kohdalla on erilaisia murroslaaksoja (Kalaja 1981). Alueen suurin laakso on jäätikkövirran kuluttama Herajärven-Jeron-Kolin kylän ruuhilaakso. Vesivaaran ja Mäkrän välillä on huomattava ruhjelaakso, joka on pohjaosistaan soistunut (Lyytikäinen 1991, Peruskartta 1976). Alueen luonnon erikoisuuksia ovat rotko- eli louhikkolaaksot, joita kansanomaisesti nimitetään uuroiksi (Jauhiainen 1986a,b). Alueella sijaitsevat Repouuro ja Mäkränuuro sekä pohjaosistaan soistuneet Kolinuuro ja Vesivaaran

Kuva 1. Kolin sijainti suhteessa Suomen kallioperään (Kalliola 1973).

Kuva 2. Kolin alueen kallioperä Kohosen & Rainion (1992), Marmon ym. (1988) ja Marmon (1992) mukaan.

MuodostumaKivilaji

Puso-muodostuma
(max. paksuus 1 200 m)

ortokvartsiiiteja

Jero-muodostuma
(max. paksuus 1 000 m)

arkoosi-serisiitti -kvartsiiiteja
paikallisia konglomeraatteja

Koli-muodostuma
(max. paksuus 250 m)

serisiitti-kvartsiiiteja

Vesivaara-muodostuma
(max. paksuus 60 m)

serisiitti-kvartsiiiteja
ortokvartsiiiteja
konglomeraatteja
alumiinipitoisia
konglomeraatti-kvartsiiiteja

Hokkalampi-muinaisrapauma
(max. paksuus 80 m)

KYA

kvartsi-serisiitti -liuske

SER

Arkeinen perusta

graniitteja, gneissejä

Kuva 3. Kivilajien stratigrafia Nuutilanvaaralla Marmon (1992)
mukaan. (KYA = kyaniitti, SER = serisiitti)

uuro (Peruskartta 1976).

Erityisen näkyviä todisteita virtaavan jäätikön kuljetuksesta ovat siirtolohkareet, joiden kivilaji on muut kuin alla olevan kallion. Tällaisia siirtolohkareita on Kolilla runsaasti (Kohonen & Rainio 1992).

1.2 Maaperä

Pääosa Kolin alueen maapeitteestä on muodostunut noin kymmentuhatta vuotta sitten viimeisen jääkauden loppuvaiheessa. Myöhemmin lähinnä kasvillisuus on muokannut maaperää ja painautumiin on kerrostunut eloperäisiä maalajeja (Kohonen & Rainio 1992).

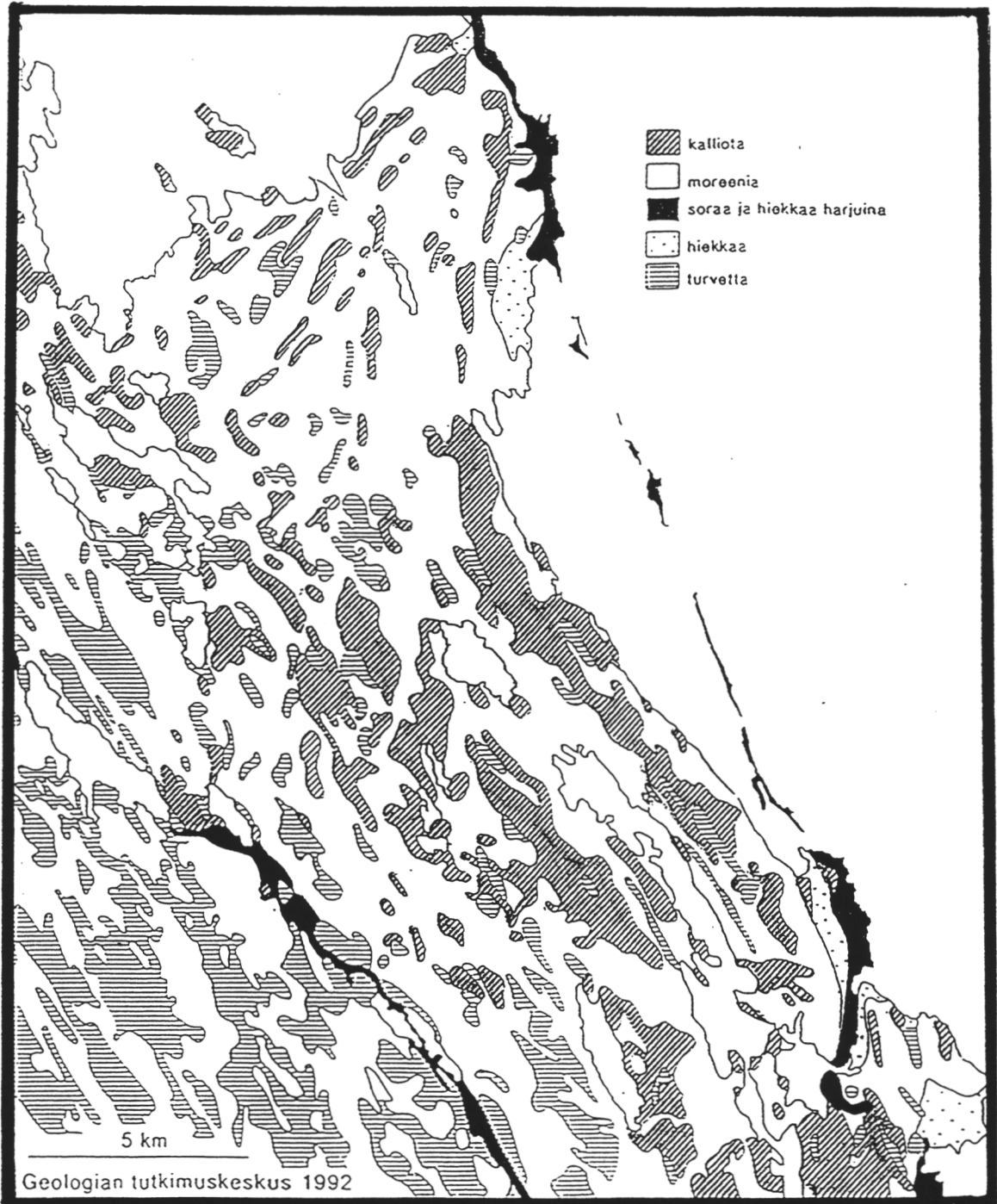
Alueen yleisin maalaji on moreeni. Vaarojen laet ja rinteiden yläosat ovat yleensä paljasta kalliota, mutta rinteiden alaosat ovat moreenin peittämiä (Kuva 5) (Suunnittelutoimikunta ym. 1973). Korkeimman rannan, joka Kolin alueella sijaitsee noin 120 metrin korkeudella merenpinnasta, yläpuolinen moreeni on vedenkoskematonta eli supra-akvaattista vaaramoreenia (Kohonen & Rainio 1992, Jauhiainen 1985b).

Herajoen - Kaiskunniemen harjujakso syntyi jäätikön reunan lähellä railoon jäätikköjoen kuljettaman soran ja hiekan kerrostuessa (Kuva 5). Rantavoimat ovat muokanneet ja muokkaavat edelleen harjua (Kohonen & Rainio 1992). Tämä näkyy mm. muinaisrantoina ja eroosiotörminä. Harjuun hautautuneiden jäälohkareiden sulamisen tuloksena syntyneet kuolleen jään kuopat eli supat näkyvät harjujaksolla mm. suppajärvinä (kuva 6) (Peruskartta 1976).

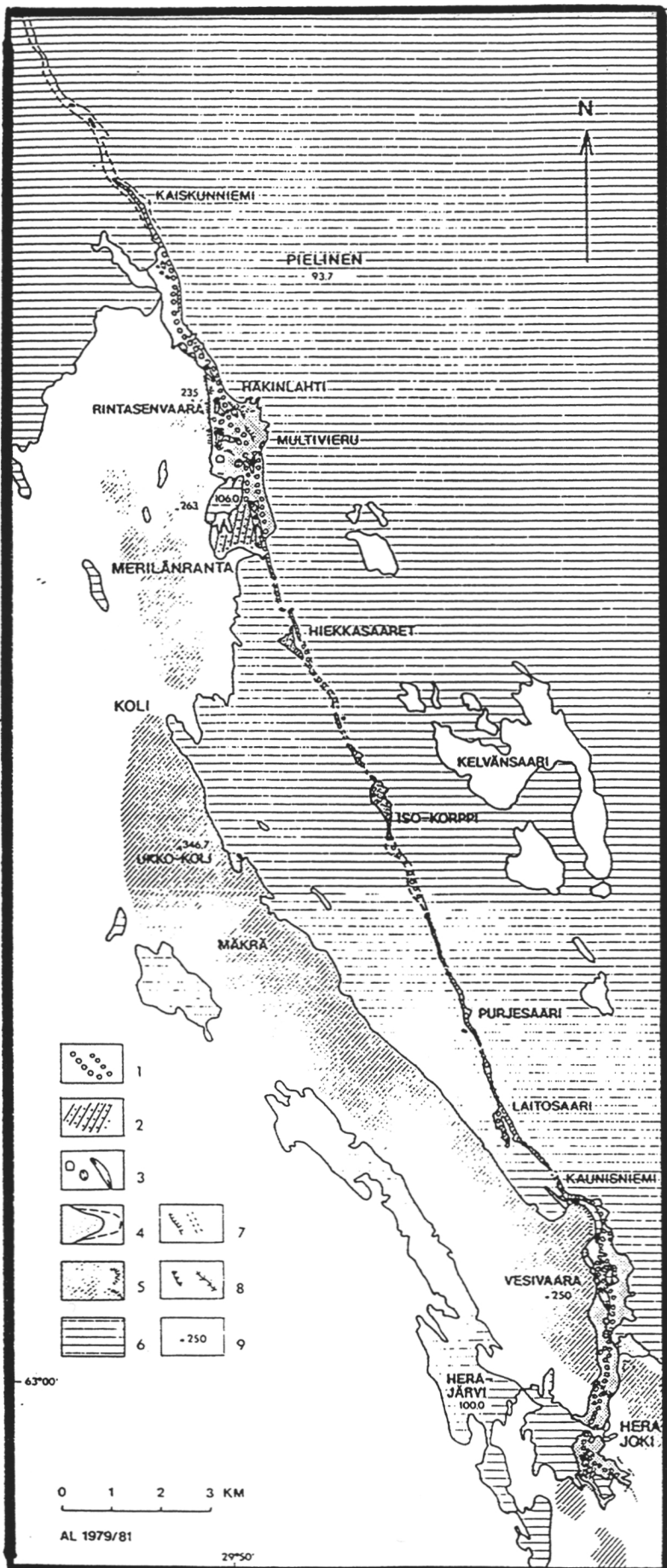
Herajärven lasku paljasti altaan pohjalta matalia saaria ja karikoita, jotka ryhmittäytyivät säännöllisin välein laakson poikittaissuuntaisiksi kynnyksiksi. Näitä kynnyksiä on Herajärven pohjoisella selällä viiden kilometrin matkalla noin 15, eli niiden keskimääräinen väli on noin 300 metriä. Kyse on ilmeisesti nk. De Geer tai Rogen -moreeneista, jotka ovat syntyneet laakson täyttäneen jäätikön sulaessa. De Geer -moreenien materiaali on useimmiten pohjamoreenia kun taas useimmissa Rogen -moreeneissa on selvästi kerroksellinen rakenne: moreenin ja glasifluvialaisen materiaalin kerrokset vuorottelevat. Vastaavanlaisia säännöllisiä poikittaismoreeniparvia on kuvattu mm. Lounais-Suomessa sekä Vaasan saaristossa (Aartolahti 1977).

Kolin alueella on runsaasti joko pakkasrapautumisen tai muinaisen rantavoimien työn tuloksena syntyneitä louhikoita ja kivikoita (Haavisto 1983, Jauhiainen 1985a). Mm. uurojen pohjaosien laajat louhikot, ns. pirunpellot, ovat muodostuneet pakkasrapautumisen kallioista irrottamista lohkkareista (Vesajoki 1985, Haavisto 1983). Vaarojen rinteiden huuhtoutumiskivikot ja kivivyöt, jotka sijaitsevat korkeimman rannan kohdalla tai sen alapuolella, ovat syntyneet muinaisten rantavoimien vaikutuksesta (Aartolahti 1977).

Maaston painanteissa ja suurimmissa ruhjeissa esiintyvien turvekerrostumien (kuva 5) paksuus on yleensä alle metrin (Suunnittelutoimikunta ym. 1973).

Kuva 5. Kolin alueen maaperä (Kohonen & Rainio 1992).

Geomorfologinen kartta Herajoen-Kaiskenniemenharjujaksoista. 1 harjuselänne, 2 harjudelta, -tasanne, 3 harjukumpu, harjukuoppa ja harjuhauta, 4 glasifluviaalimuodostuman alue, muodostuman lieveosatjavedenalainenosa, 5 vaaramassiivi ja avokallioita harjumuodostuman sivuilla, 6 vesialue, 7 muinaisrantoja, 8 törmä ja terassi, rantavalleja, 8 eroosiotörmä ja raviini, 9 korkeus m mpy.

Kuva 6. Herajoen - Kaiskenniemen harjujakso (Lyttikäinen 1982).

2 Alueen kasvillisuudesta

Suomen kasvimaantieteellisessä aluejaossa Koli kuuluu keskiboreaalisen Pohjanmaa-Kainuu -vyöhykkeen itäiseen Kainuu -ala-alueeseen. Eteläboreaalisen vyöhykkeen pohjoisraja kiertää ympäristöään lämmittävän Pielisen altaan pohjoispuolitse, mutta Kolin korkeat ja viileät vaarat ovat jo keskiboreaalista vyöhykettä (kuva 7) (Kalliola 1973).

2.1 Kasvupaikkatekijät

Maaperän laatu, erilaiset ilmasto-olot Kolin vaarajakson eri osissa ja alueen historiallinen kehitys luovat edellytykset monimuotoisen kasvillisuuden esiintymiselle.

Viljavan vaaramoreenin lisäksi alueen maaperään vaikuttaa edullisesti helposti rapautuvien diabaasien ja graniittingneissien esiintyminen. Emäksisten kalkkivaikutuksen tuovien diabaasikivilajien vyöhykkeillä ja niiltä alkunsa saavien purojen, piilopurojen ja lähteiden vaikutusalueilla kasvillisuus on erityisen rehevää ja lehtomaista. Alueella tavataan useita vain kalkkialustalla viihtyviä tai kalkkialustaa suosivia lajeja, jotka puuttuvat täysin ympäröiviltä alueilta (Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1976, Kalliola 1973).

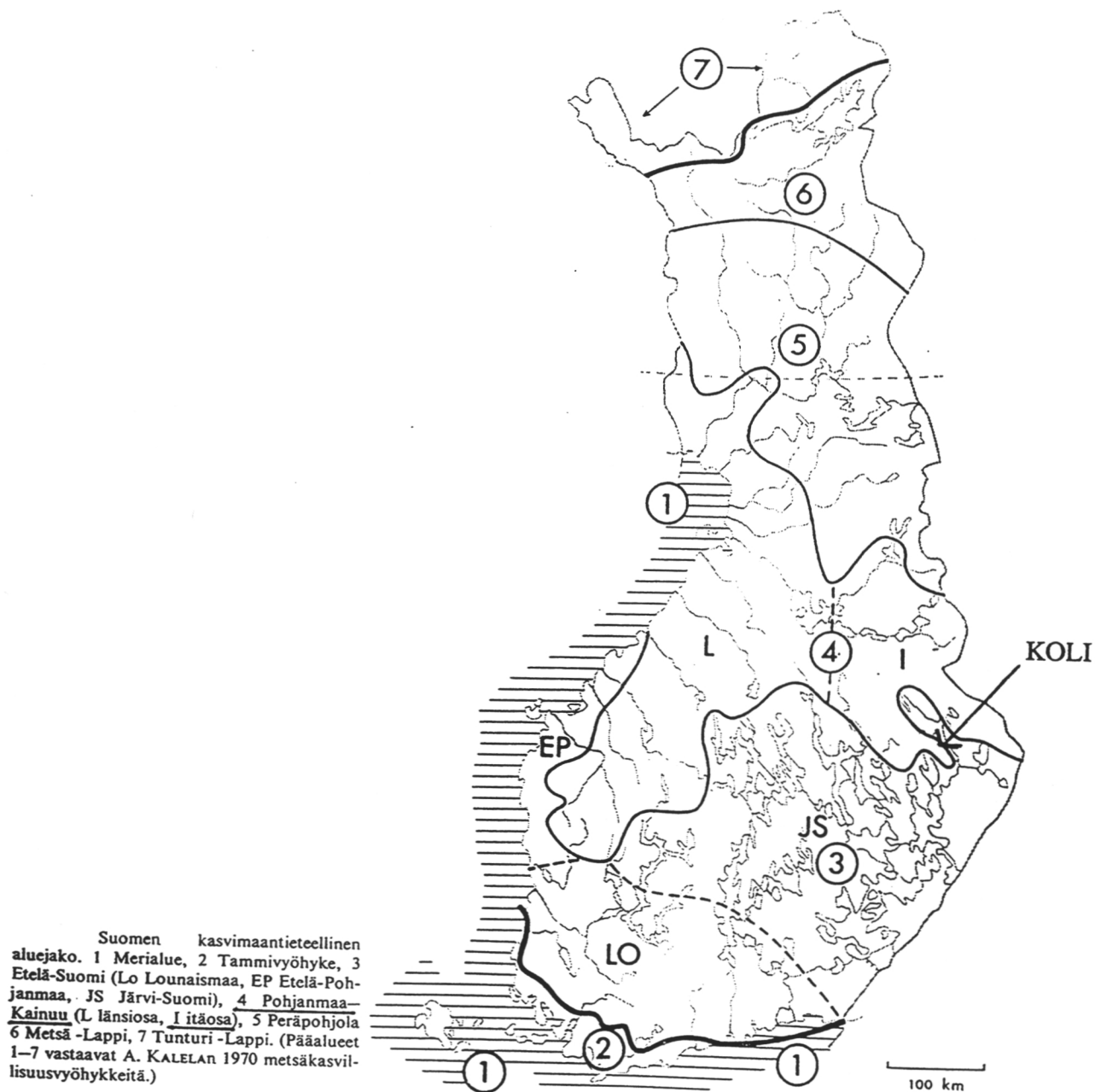
Kolin vaarajonon korkeussuhteet ja pinnanmuodot vaikuttavat voimakkaasti paikallisilmastoon ja kasvuolosuhteisiin. Absoluuttisen korkeuden vaikutus havaitaan lämpötilan alenemisena: lämpötila laskee noin asteen 200 metrin nousua kohden. Samalla kasvukausi lyhenee 10-12 vuorokautta. Relatiiviset korkeuserot vaikuttavat pienilmastoon ja kasvupaikan vesitalouteen. Mäkisessä ja vuorisessa maastossa rinteiden kaltevuus ja suhde ilmansuuntiin sekä alustan kosteus ja maalaji vaihtelevat paikasta toiseen lisäten kasvillisuustyyppien määrää ja lajilukumäärää (Kalliola 1973).

Kolin vaarojen poikkeaviin ilmasto-oloihin vaikuttaa topografian lisäksi alueen sijainti Pielisen lämmittävässä ja sateita lisäävässä vaikutuspiirissä. Kesäisin Pieliseltä tuleva kosteus tiivistyy itärinteille sumuksi ja sateeksi, lisäten pienilmaston kosteutta (Kalliola 1973, Hakalisto ym. 1990, Antikainen 1993). Talvisin vaarojen lakimetsiin kehittyy lumitykky, kun alueen yli virtaavasta ilmamassasta tiivistyy kosteutta puihin huurteeksi. Lumisateen lisäämä puiden tykkykuorma voi kasvaa kevättalven aikana jopa satojen kilojen suuruisiksi.

Poikkeavien ilmasto-olojen vaikutus näkyy Kolilla mm. pohjoisten metsätyyppien esiintymisenä, kasvillisuuden erilaisuutena eri ilmansuuntiin suuntautuneilla rinteillä ja talvisen tykkylumen runtelemina lakimetsien puina (Kalliola 1973).

Alueen kasvistolliseen erikoisluonteeseen vaikuttaa myös karjalaisiin liuskevuoriin liittyvä kallio- ja tunturikasvien sekä lehtokasvien leviämishistoria (Kalliola 1973). Kolilla on säilynyt jäännöksiä sinne muinoin vaeltaneista kasvilajeista. Tällainen reliktilaji on esimerkiksi tunturikiviyrtti (*Woodsia alpina*) (Hakalisto 1991a).

Kolin alueella tavataan sekä eteläisiä että pohjoisia lajeja sisämaalevinneysyhtensä ääri rajoilla. Taigalajistosta levinneisyysalueensa etelärajoilla esiintyvät myyränporras (*Diplazium sibiricum*) ja neidonkenkä (*Calypso bulbosa*). Eteläiseen kasvilajistoon kuuluvat lehtopähkämö (*Stachys sylvatica*) ja syyläjuuri (*Scrophularia nodosa*) kasvavat levinneisyysalueensa pohjoisrajoilla (Hakalisto 1991a).

Kuva 7. Kolin sijainti suhteessa Suomen kasvimaantieteelliseen aluejakoon (Kalliola 1973).

Kasvillisuuden muotoutumiseen on vaikuttanut myös ihminen mm. kaskeamisen ja laiduntamisen kautta. Kaskiviljely ja siihen liittyvät laidunnus lisäsivät luonnon monimuotoisuutta: erilaisia niittyjä (ahot, kedot) sekä lehtipuuvaltaisia metsiä (Antikainen 1993).

2.2 Suokasvillisuus

Kolin vaaramaaston kooltaan pienet suot sijaitsevat kallioperälaaksoissa ja rinneiden alaosissa (Lyytikäinen 1991). Suurin osa alueen soista on kvartsiittikivilajien vyöhykkeellä sijaitsevia niukkaravinteisiä eli oligotrofisia soita, erityyppisiä rämeitä. Runsasravinteiset eli eutrofiset suot, erityyppiset letot, sijoittuvat diabaasiesiintymien alueille. Alueen lettoihin liittyy merkittävällä tavalla lähteisyys (Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1976).

Kasvistollisesti edustavia lettoja on mm. Paimenenlammella, jonka kasvistoon kuuluvat mm. mähkä (*Selaginella selaginoides*), kaitakämmekä (*Dactylorhiza traunsteineri*), keltasara (*Carex flava*), lettokuirisammal (*Calliargon richardsonii*) ja leveäsiipisammal (*Fissidens adianthoides*) (Lyytikäinen 1991).

2.3 Metsä- ja kalliokasvillisuus

Kolin suunnittelualueella vallitsevat käenkaali-mustikkatyypin (OMT) tuoreet lehtomaiset kangasmetsät ja mustikkatyypin (MT) tuoreet kangasmetsät.

Rehevimmät metsätyypit, saniaistyyppin (FT) lehdot, käenkaali-oravanmarjatyypin (OMaT) lehtomaiset kangasmetsät ja käenkaali-mustikkatyypin (OMT) tuoreet-lehtomaiset kangasmetsät, sijoittuvat lähes poikkeuksetta diabaasi- ja graniittigneissikivilajien alueille, erityisesti vaarojen itärinteille (Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1976, Lyytikäinen 1991).

Reheviä puronvarsilehtoja on Ipatin pohjoisosan ja Kolin itärinteiden piilopurojen varsilla sekä Tarhapuron alueella (Hakalisto ym. 1990). Paimenenvaaran ja Vesivaaran metadiabaasialueiden lehdoista osa on kasvistollisesti erittäin edustavia (Lyytikäinen 1991). Lehtojen kasvilajiston helmiä ovat vaateliaat kämmäkät kuten neidonkenkä (*Calypso bulbosa*) ja lehtoneidonvaippa (*Epipactis helleborine*) (Hakalisto 1991a).

Puronvarsilehtojen näkyvimpänä piirteenä on hyvin kehittynyt pensaskerros, joka seuraa puron juoksua kapeana vyöhykkeenä. Lehtojen pensaskerrosta luonnehtivat harmaaleppä (*Alnus incana*), pihlaja (*Sorbus aucuparia*), karjalantuusu (*Rosa acicularis*), näsiä (*Daphne mezereum*) ja lehtokuusama (*Lonicera xylosteum*) (Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1976, Lyytikäinen 1991). Kenttäkerroksen saniaisista esiintyvät runsaina myyränporras (*Diplazium sibiricum*), hiirenporras (*Athyrium filix-femina*) sekä iso alvejuuri (*Dryopteris expansa*). Muista saniaisista voidaan mainita kotkansiipi (*Matteuccia struthiopteris*). Lehdoille tyypillisistä ruohoista alueella esiintyy mustakonnanmarja (*Actaea spicata*), lehtomatara (*Galium triflorum*), käenkaali (*Oxalis acetosella*), oravanmarja (*Maianthemum bifolium*), korpiorvokki (*Viola epipsila*) ja kaiheorvokki (*Viola selkirkii*). Yleisimpiä heiniä ovat koiranvehnä (*Elymus caninus*) ja tesma (*Milium effusum*) (Lyytikäinen 1991).

Karut metsätyypit, mäntyvaltaiset puolukkatyyppin (VT) kuivat kangasmetsät ja kanervatyypin (CT) kuivahkot kangasmetsät, sijoittuvat kvartsiittivaarojen lakialueille ja länsirinteille sekä harjujaksoille (Pohjois-Karjalan Seutukaavaliit-

to 1976, Lyytikäinen 1991).

Kolin alueella tavataan mm. seuraavia kallioalueille tyypillisiä lajeja: kalliokielo (*Polygonatum odoratum*), tunturikiviyrtti (*Woodsia alpina*), pikkutervakko (*Viscaria alpina*) sekä hyvin harvinainen kalliopahkurasammal (*Gymnostomum recurvirostae*) (Lyytikäinen 1991).

2.4 Uhanalaiset kasvilajit

Kolin alueelta tehdyt selvitykset osoittavat, että alue on merkittävä useiden uhanalaisten kasvilajien esiintymien kannalta. Uhanalaisimmat lajit kasvavat lehdossa ja letoilla (Lyytikäinen 1991).

Valtakunnallisesti uhanalaiset lajit:

Laji	Uhanalaisuusluokka Suomi <u>Pohjois-Karjala</u>	Esiintyminen Kolin suunnittelualueella
Suoneidonvaippa (<i>Epipactis palustris</i>)	silmälläpidettävä taantunut <u>vaarantunut</u>	Paimenenlammen suo (varmistamaton havainto)
Neidonkenkä (<i>Calypso bulbosa</i>)	silmälläpidettävä taantunut <u>erittäin uhanalainen</u>	Kolin valtionmaan vanha kuusikko
Tikankontti (<i>Cypripedium calceolus</i>)	silmälläpidettävä taantunut <u>vaarantunut</u>	Mäkrän ja Murhivaaran lehdot
Haapariippusammal (<i>Neckera pennata</i>)	vaarantunut <u>erittäin uhanalainen</u>	Ipatin koillisrinne

Pohjois-Karjalan läänissä uhanalaiset lajit:

Laji	Uhanalaisuusluokka	Esiintyminen Kolin suunnittelualueella
Lehtoneidonvaippa (<i>Epipactis helleborine</i>)	silmälläpidettävä harvinainen	Paimenenvaara
Korpisorsimo (<i>Glyceria lithuanica</i>)	silmälläpidettävä harvinainen	Tarhapuro Paimenenvaara Rieskanniemi Ruostenotko Länttäaho

(Lyytikäinen 1991, Komiteanmietintö 1992).

Kolin suunnittelualueelta on viimeisen kasvi-inventoinnin yhteydessä (vuonna 1990) todettu ilmeisesti hävinneiksi mm. seuraavat uhanalaiset kasvilajit: hork-

kakatkero (*Gentianella amarella*), lettosara (*Carax heleonastes*), tuoksumatara (*Galium odoratum*) ja punakonnanmarja (*Actaea erythrocarpa*) (Lyytikäinen 1991).

Alueen lähiympäristöstä on tavattu seuraavien uhanalaisten lajien kasvupaikkoja: pikkunokkasara (*Carex bergrothii*), karhunruoho (*Tofieldia pusilla*), verikämmekkä (*Dactylorhiza incarnata ssp. cruenta*), tummarauniainen (*Asplenium trichomanes*), tuoksumatara (*Galium odoratum*) ja vaaleasara (*Carex livida*) (Lyytikäinen 1991).

2.5 Metsäkuvan kehitys

1700-luvun lopulta lähtien Kolin metsämaisema alkoi muuttua savolaisten käyttämän huuhtakaskitekniikan antaessa mahdollisuuden tuottoisaan rukiinviljelyyn Kolin järeissä ennen koskemattomissa kuusikoissa (Antikainen 1993). Kierto-kaskiviljely johti siihen, että kylien lähialueille syntyi harmaalepikoita. Hieman kauempana oli koivua kasvavia kaskimetsiä, niiden takana mäntykaskimetsiä ja vasta kasketun alueen ulkopuolella oli kuusi metsien valtapuuna (Kalliola 1973).

1830-luvulle tultaessa Kolilla oli kaskettu jopa kuivia kangasmetsiä ja kalliomaita. Vanhojen valokuvien, karttojen ja perimätiedon mukaan Kolin metsät olivat 1900-luvun alussa lehtipuuvaltaisia ja maisemakuva avara. Kaskeamiselta olivat säästyneet louhikkoisten rinteiden metsät. Viimeiset kasket poltettiin Kolilla 1930-40-luvuilla (Antikainen 1993).

1960-luvulta lähtien metsien tehokas talouskäyttö alkoi vähentää lehtimetsien määrää uudistettaessa kaskikoivikoita kuuselle. Myös kuusen luontainen uudistuminen on vähentänyt lehtimetsien määrää (Antikainen 1993).

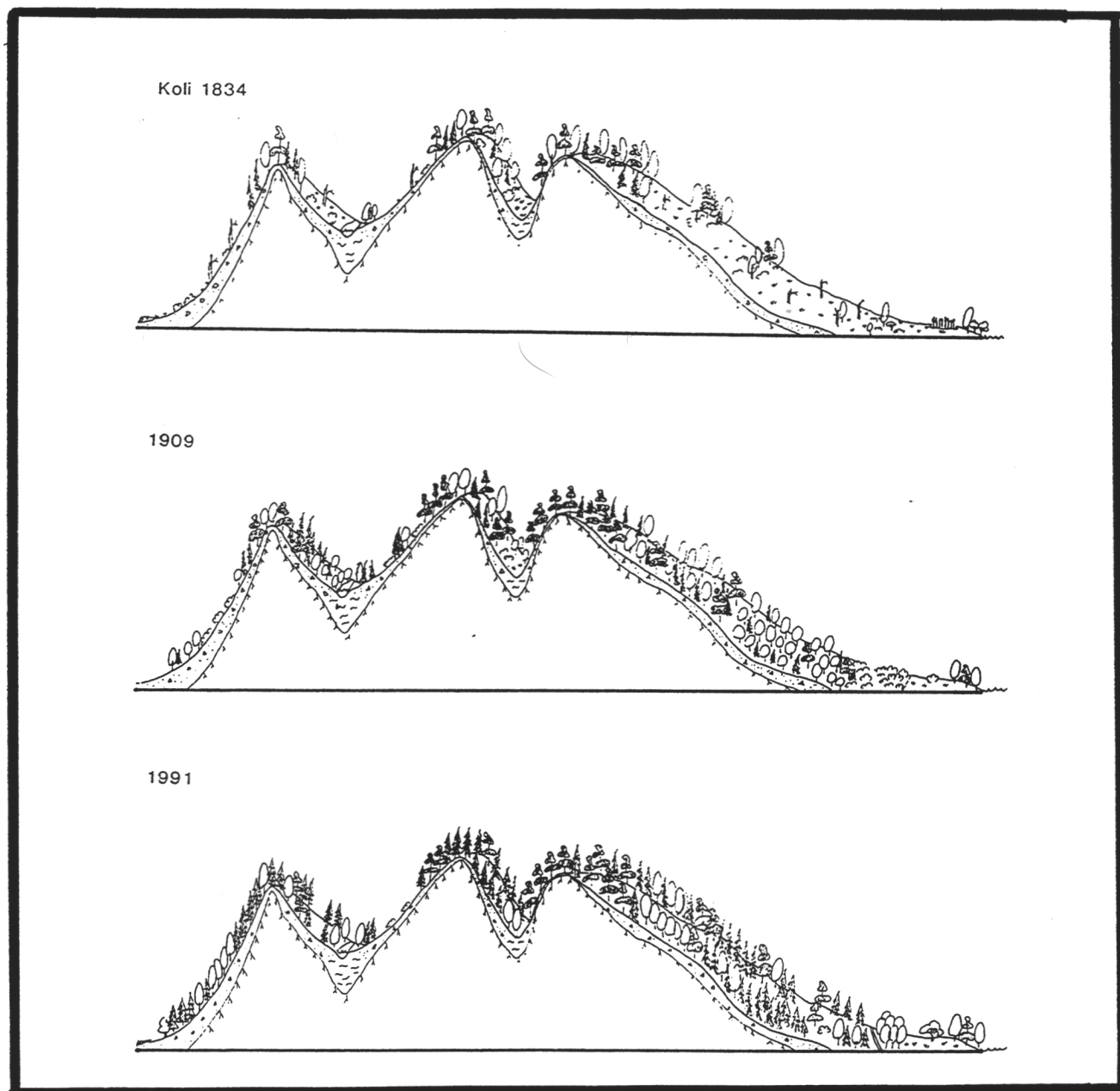
Kahdensadan vuoden aikana Kolin metsämaisema on muuttunut kaskimaista lehtimetsiksi ja kuusikoiksi (kuva 8).

2.6 Perinneympäristöjen kasvillisuus

Kaskeamisen ja siihen liittyneen niittytalouden harjoittamisen tuloksena syntyneet ahot ja kaskimetsät ovat nykyisin häviämässä maastamme. Kolin alueella ne ovat kuitenkin hyvin edustettuina, koska kaskeaminen ja perinteisen niittytalouden harjoittaminen jatkuivat alueella pitkälle tämän vuosisadan puolelle (Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1976, Hakalisto 1993, Lyytikäinen 1991).

Ahoja ja kaskimetsiä on hoidettava, koska niiden luonne muuttuu sukkession edessä. Ahojen säilyttämiseksi niitä on niitettävä tai laidunnettava säännöllisesti ja kaskimetsien säilyttäminen edellyttää uudistusalojen perustamista joko kaskeamalla tai raivaamalla sekä vieraiden puulajien poistamista niiden ilmesytyttyä aluskasvustoon (Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1976, 1990).

Kolin valtionmaalla on viisi ahoa, Metsänvartijan toimipaikan ahot, Mustanaho, Mäkränaho, Purolanaho ja Ikolanaho, joiden hoito on jatkunut lähes keskeytyksettä kaskikaudesta lähtien. Näistä kolme viimeistä on kasvistoltaan poikkeuksellisen edustavina säilyneitä vanhoja niittyjä, jotka kuuluvat kansainväliseen Project Silva -ohjelmaan (Hakalisto 1993). Lähialueiden merkittävimmät ahot ovat Havukka, Notkola, Rieskanniemi, Ala-Murhi, Mustola, Pärnälä ja Soikkeli (Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1976, 1990). Kolin ahojen omaleimaisuutta korostavat monet Kolilla yleiset levinneisyydeltään itäiset kasvilajit sekä

Kuva 8. Kolin metsäkuvan kehitys. Paimenenlammelta Pielisen rantaan mitatun maastoprofilin poikkileikkaus (Antikainen 1993).

muutamat alueella säilyneet harvinaiset avointen niittyjen lajit (Hakalisto 1993).

Kolilla hyvin säilynyttä ahokasvillisuutta luonnehtivat mm. särmäkuisma (*Hypericum maculatum*), hiirenvirna (*Vicia cracca*), niittynätkelmä (*Lathyrus pratensis*), pukinjuuri (*Pimpinella saxifraga*), ruusuruoho (*Knautia arvensis*), nurmitädyke (*Veronica chamedrys*), harakankello (*Campanula patula*), päivänkakkara (*Leucanthemum vulgare*), tuoksusimake (*Anthoxanthum odoratum*) ja nurmirölli (*Agrostis capillaris*) (Hakalisto 1993).

Levinneisyydeltään itäisiä ahokasveja ovat peurankello (*Campanula glomerata*), nurmikaunokki (*Centaurea phrygia*) ja kesämaitiainen (*Leontodon hispidus*) (Hakalisto 1993). Parhailla ahojen osilla kasvavat mm. ketonoidanlukko (*Botrychium lunaria*) ja kirkiruoho (*Gymnadenia conopsea*) (Hakalisto 1990).

Rakennuksineen hyvin säilynyt perinneympäristö on Lakkasen tilan pihapiiri Herajärven rannassa.

Kaskimetsät ovat tyypillisimmillään puustoltaan lähes puhtaan koivikon luonnehtimia valoisia metsiä. Nuoremmissa kaskimetsissä valtapuuna voi olla harmaaleppä (Lyytikäinen 1991). Koivun (*Betula pubescens* ja *Betula pendula*) ja harmaaleppän (*Alnus incana*) lisäksi myös haapa (*Populus tremula*) on hyötynyt kaskeamisesta (Kalliola 1973).

Runsaimmin koivuvaltaisia metsiä esiintyy Kolin itärinteiden alaosissa, Ipativaaran rinteillä sekä paikoin Mäkrän -Vesivaaran selänteen rinteillä. Reheviä koivuvaltaisia lehtoja on runsaasti myös Herajärven vesijätöllä. Harmaaleppävaltaisia metsiä on mm. Paimenenvaaran rinteillä ja paikoin Mäkrän-Vesivaaran vaarajakson itärinteillä sekä Herajärven ympäristössä. Haapoja esiintyy mm. Vesivaaran itärinteiden ja Repouuron sekametsissä sekä Pirunkirkon alueella pienenä haapametsikkönä. Vanhoissa iäkstä kuusikkoa kasvavissa metsissä on myös nähtävissä kaskeamisen merkkejä (Lyytikäinen 1991, Hakalisto 1991a).

Koivikon latvuston läpi pääsee runsaasti valoa, joten metsän aluskasvillisuus on voinut kehittyä reheväksi ja omaleimaiseksi. Lajilukumäärä ei kohoa suureksi, sillä peittävimmat lajit ovat isokokoisia ruohoja ja heiniä, jotka kasvilajien välisessä kilpailussa ovat pienikokoisia lajeja vahvempia. Tyypillisiä kaskikoivikoiden lajeja ovat saniaiset, kuten hiirenporras (*Athyrium filix-femina*) ja korpiimarre (*Thelypteris phegopteris*) sekä metsäkurjenpolvi (*Geranium sylvaticum*), lillukka (*Rubus saxatilis*), nurmilauha (*Deschampsia cespitosa*) ja erilaiset kastikat (*Calamagrostis-lajit*) (Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1976).

Lepikoiden kasvillisuutta luonnehtii voimakas, enimmäkseen vadelman (*Rubus idaeus*) ja pihlajan (*Sorbus aucuparia*), muodostama pensaskerros. Lisäksi lepikoissa tavataan isokokoisia ruohoja ja saniaisia (Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1976).

3 Alueen eläimistöstä

3.1 Nisäkkäät

Kolin alueella säännöllisesti esiintyviä nisäkkäitä ovat mm. hirvi (*Alces alces*), näätä (*Martes martes*), saukko (*Lutra lutra*) ja kettu (*Vulpes vulpes*). Satunnaisesti vierailijoihin kuuluu mm. ilves (*Felis lynx*).

Kolin valtionmaalla ja Mäkrän-Vesivaaran vaaraselänten itärinteillä, erityisesti Vesivaaran laen itäisivulla, on uhanalaisuudeltaan silmälläpidettäväksi luokitellun liito-oravan (*Pteromys volans*) esiintymispaikkoja. Laji vaatii elinympäristökseen vanhoja sekametsiä, joissa on haapoja tikankoloineen (Lyytikäinen 1991).

Majavasta (*Castor fiber*) on tehty alueella satunnaisia havaintoja. Viime vuosina majava on viihtynyt mm. Karttusenlammen ja Pitkälammen alueilla.

Pikkunisäkäsfauunan suhteen Koli on varsin mielenkiintoinen alue. Itäistä taigalajistoa edustava metsäsopuli (*Myopus schisticolor*) tavataan Kolilla samalla alueella lähellä levinneisyysalueensa pohjoisrajaa esiintyvän maamyyrän (*Talpa europaea*) kanssa. Alueella tavataan myös levinneisyysdeltään itäinen mustapäätäinen (*Sorex isodom*) (Lyytikäinen 1991).

3.2 Linnut

Kolin sijainti ja erilaiset biotoopit (vanhat metsät, lehtipuumetsät, perinneympäristöt, karut lakimaat ja saaret) tarjoavat hyvät edellytykset yksilö- ja lajimäärältään runsaan linnuston esiintymiselle (Lyytikäinen 1991).

Runsaslukuisimpia lintulajeja ovat peippo (*Fringilla coelebs*), pajulintu (*Phylloscopus trochilus*) ja räkättirastas (*Turdus pilaris*). Vanhoissa metsissä viihtyvät pohjantikka (*Picoides tridactylus*), idänuunilintu (*Certhia familiaris*), peukaloinen (*Troglodytes troglodytes*) (Latja 1990) ja pikkutikka (*Dendrocopos minor*). Uhanalaisuudeltaan erittäin uhanalaiseksi luokiteltu valkoselkätikka (*Dendrocopos leucotos*) kuuluu säännöllisiin vierailijoihin, mutta sen ei ole havaittu pesivän alueella.

Alueen vesilinnusto ei ole runsas, koska rehevät ruovikot ja kaislikot puuttuvat alueelta lähes kokonaan (Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1976). Harvinaisia täällä esiintyviä vesiympäristöjen lajeja ovat selkälökki (*Larus fuscus*) ja kuikka (*Gavia arctica*) (Juvaste 1990).

3.3 Selkärangattomat

Kolilta tunnetaan monia selkärangattomia eläimiä, jotka on luokiteltu uhanalaisiksi maassamme. Merkittävimmät lajiharvinaisuudet ovat vanhojen metsien ja soiden lajeja (Komiteanmietintö 1992).

Harmaasulkukotilon (*Bulgarica cana*) Suomen ainoa tiedossa oleva esiintymä Kolilla on ollut osittain uhattuna ja pirstoutunut laskettelurinteiden rakenta-

misen takia. Lajin päälevinneisyysalueen Alppien lisäksi erillisesiintymiä tunnetaan Ruotsista ja Uralilta (Lyytikäinen 1991, Komiteanmietintö 1986 ja 1992).

Uhanalaiset selkärangattomat:

Laji	Uhanalaisuusluokka	Esiintyminen Kolin suunnittelu- alueella/elinympäristö
Harmaasulkukotilo (<i>Bulgarica cana</i>)	erittäin uhanalainen	Ipatin itärinne/ jättiläishaavat
Suomenpuukärpänen (<i>Solva interrupta</i>)	erittäin uhanalainen	Vanhat haavikot
Isopehkiäinen (<i>Peltis grossa</i>)	silmälläpidettävä taantunut	Aarniometsä
Aarnisääski (<i>Pachyneura fasciata</i>)	vaarantunut	Lahopuu
Karjalankääpiö-hämähäkki (<i>Peponocranium praeceps</i>)	silmälläpidettävä harvinainen	Suo
Idänkoskikorento (<i>Protonemura intricata</i>)	silmälläpidettävä	Puro
Huhtasinisiipi (<i>Pseudoaricia nicias</i>)	silmälläpidettävä	Paimenenvaara

4 Alueen historiasta

4.1 Kolin asutushistoriaa

Esihistoriallisten ajan löytöjä tunnetaan Kolin alueelta vähän. Asuinpaikkalöytöjä alueelta ei ole, vaan löydöt ovat yksittäisiä hajalöytöjä eli erämiesten tai paikallisen pyyntiväestön matkoillaan kadottamia esineitä. Esinelöydöt, kuten Lamminpään Ilomantsin tyypin poikkikirves, todistavat alueella liikutun esikeraamiselta ajalta (7000 / 6500 - 4200 eKr.) lähtien (Miettinen & Ylinen 1989, Kilpeläinen ym. 1954).

Rautakauden (500 eKr. - 1300 jKr.) esinelöytöjä ei tunneta alueelta. Kelvansaassa on kuitenkin uhrinkupikivi, joka viittaa rautakautiseen tai mahdollisesti keskiaikaiseen asuinpaikkaan. Lappalaisperäiset nimet, kuten Jero ja Vuonislah-ti, jotka osoittavat lappalaisten liikkuneen alueella, ovat todiste kulttuurisesta jatkuvuudesta. Samoihin aikoihin alue oli karjalaisten läpikulku- ja eräalueena (Kilpeläinen ym. 1954, Lyytikäinen 1991, Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1979a).

Kolin vaarojen seutu, josta käytettiin nimitystä Mustarinta (Mustarinda), oli pitkään asumaton erämaata siihen liittyvien pakanallisten uskomusten takia. Uskottiin, että Kolin huipulla asui haltijavoimia, joita palvottiin ja joille uhrattiin (Kilpeläinen ym. 1954, Saloheimo 1985).

Mustarintasen "olentoja" pelättiin niin, ettei vielä 1600-luvullakaan sinne asetettu vakinaisesti asumaan. Alue oli Vuonislahden kylän takamaata, jossa käytiin kaskilla ja jonka luonnonniittyjä käytettiin hyväksi. Vain Matti Meriläisen maini-

taan asuneen Mustarintasen alla Kolin Särkkälässä (ehkä nykyisen Merilän paikalla) Merilänlahdessa vuosina 1679-82 (Kilpeläinen ym. 1954, Saloheimo 1985, Isojaossa muodostettujen kantatilojen luettelo).

Taloja alkoi ilmestyä Kolin vaarojen alueelle, Ipatin länsipuolelle, vasta 1750-luvulla Korpi-Jaakko Steniuksen opetuksen hävittäessä taikauskon ihmisten mielistä (Kilpeläinen ym. 1954, Taipale 1988). Tällöin myös savolaisten käyttämä huuhtakaskitekniikka antoi mahdollisuuden tuottoisaan rukiinviljelyyn Kolin järeissä ennen koskemattomissa kuusikoissa (Antikainen 1993).

1800-luvun alkupuolella, kaskettavien metsien vähetessä ja maaperän tuotavuuden laskiessa, ihmiset alkoivat vähitellen siirtyä peltoviljelyyn (Simola ym. 1991). Kolin alueella elanto oli kuitenkin pääasiassa etsittävä kaskista vielä 1850-luvun jälkeenkin, koska maaperän karkeus ja kivisyys rajoittivat peltoviljelyyn siirtymistä (Oinonen-Edén 1991).

4.2 Kolin kulttuurihistoriaa

Matkailunähtävyydeksi ja suuren yleisön tietoisuuteen Koli kohosi 1880-luvulla Pielisen kanavoinnin valmistuttua. Tällöin Kolin “kalevalaisista” maisemista löysivät innoituksensa monet kuvataiteen, kirjallisuuden ja säveltaiteen edustajat, ns. taiteilijakareliaanit, joiden ansiosta Koilta avautuvat näkymät kohosivat karelianismin symboliksi samalla kun muodostui kansallisena perintönä kulkeva käsitys Kolin maisema-alueesta ja sen näkymistä (Lyytikäinen 1991, Vesajoki 1988).

Eero Järnefelt, jonka tuotannossa on noin viisikymmentä Koli-aiheista maalausta, palasi Koilille yhä uudelleen. Maalauksista merkittävimpana voidaan pitää vuonna 1899 valmistunutta “Syysmaisema Pielisjärveltä” (Oinonen-Edén 1985).

Juhani Aho korosti Kolin maiseman kaksijakoisuutta. Maisemassa oli jylhä, karu, kallioinen ja avara itäpuoli sekä tuttu, turvallinen, rehevä ja vihreä länsipuoli. Tämä Karjalan erämaiden ja Savon kaskiviljelyn vertauskuvallinen dualismi on havaittavissa hänen vuonna 1897 ilmestyneessä teoksessaan “Panu”, jossa kerrotaan pakanuuden ja kristinuskon välisestä taistelusta (Oinonen-Edén 1985).

Venny Soldan-Brofeldt täydensi kirjailijamiehensä työtä kuvittamalla Ahon tekstejä. Hän kiinnitti enemmän huomiota kolilaisiin ihmisiin ja näki maiseman heidän elinympäristönään (Oinonen-Edén 1985, Vesajoki 1988).

Pekka Halosen ensimmäinen matka kesäiselle Koilille vuonna 1895 tuotti pettymyksen. Liialliset ihmiskäden jäljet lamaannuttivat taiteilijan luomiskyvyn, eikä retkeltä syntynyt yhtään maalausta. Toisin oli tilanne taiteilijan palatessa kevättalvella 1914. Lumen peittäessä alleen pahimmat hakkuujäljet Halosen luomisvoima puhkesi kukoistukseensa (Oinonen-Edén 1985).

Into Konrad Inha on Suomen valokuvataiteen historian merkittävimpiä maisemakuvaajia. Inhan useasta kuvasta kootut panoraamat, mm. “Näkymä Mäkrälätä Ukko-Koilille” ovat valokuvataiteellisten arvojensa ohella merkittäviä dokumentteja Kolin maiseman tilasta lähes sadan vuoden takaa (Lyytikäinen 1991).

Jean Sibeliuksen neljäs sinfonia yhdistetään Koliin. Kolin maisemia voidaan pitää neljännen sinfonian valmistumiseen johtaneen innoituksen ja luomisvoiman lähteenä, vaikkakin vuonna 1909 tehdyn Kolin matkan vaikutuksista siihen on oltu eri mieltä.

4.3 Kolin kansallispuiston perustamishistoria

Koli hankittiin valtiolle vuonna 1907 alueen erinomaisen luonnonkauneuden ja siihen perustuvan matkailumerkityksen turvaamiseksi. Muodostuneen valtionmaan pinta-ala oli noin 1117 hehtaaria (Hallituksen esitys 1990).

Vuodesta 1923 lähtien Kolin valtionmaa on ollut Metsäntutkimuslaitoksen hallinnassa kokeilualueena. Metsäntutkimuslaitos perusti vuonna 1951 vaarojen lakialueille ja itärinteille säästömetsän. Käytännössä hakkuilta on säästetty huomattavasti laajemmat alueet vaarojen lakiosissa ja Pielisen saarilla (Hallituksen esitys 1990).

Luonnonsuojelulakiehdotuksen käsittelyn yhteydessä vuonna 1923 lueteltiin joukko kansallispuistoina kysymykseen tulevia valtionmaiden alueita mm. Koli. Koli ei kuitenkaan sisällynyt komiteoiden ehdotuksiin 1920-luvun lopulla, 1930-luvun alussa eikä myöskään vuoden 1952 luonnon- ja kansallispuistokomitean mietintöön eikä vuoden 1956 lakiin luonnon- ja kansallispuistojen perustamisesta (Komiteanmietintö 1977).

Vuonna 1973 ympäristönsuojelun neuvottelukunta esitti Kolin kansallispuiston perustamista 2030 hehtaarin laajuisena (Suomen kansallispuistoverkon kehittäminen 1973). Esityksen pohjalta Suomen Akatemian kansallispuistoprojekti tutki Kolin alueen ja päätyi ehdotukseen 2650 hehtaarin laajuisen puiston perustamisesta. Pohjois-Karjalan seutukaavaliiton mielestä ehdotettua rajausta tuli tarkistaa siten, että muodostettavan kansallispuiston pinta-ala on 2200 hehtaaria (Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1976). Kansallispuistokomitea esitti kuitenkin huomattavasti suuremman, 3820 hehtaarin laajuisen, kansallispuiston perustamista Kolin-Vesivaaran alueelle ensimmäisessä toteuttamisryhmässä siten, että valtionmaat perustettaisiin kansallispuistoksi vuoteen 1982 mennessä ja aluetta täydennettäisiin myöhemmin kuntien, yhtiöitten ja yksityisten omistuksessa olevilla mailla (Komiteanmietintö 1977). Kolin kansallispuisto ei kuitenkaan sisällynyt valtioneuvoston periaatepäätökseen kansallis- ja luonnonpuistoverkon kehittämisestä (1978).

Tämän jälkeen luonnonsuojelun alueen perustamiseen tähtääviä suunnitelmia jatkettiin. Pohjois-Karjalan seutukaavaliiton ensimmäisessä vaihekaavassa vuodelta 1979 Kolin vaara-alueen ja Pielisen saaret, yhteensä 975 hehtaaria, on varattu luonnonsuojelun alueeksi SU1-merkinnällä (Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1979b, 1988). Ympäristöministeriön vuonna 1987 vahvistamassa Kolin vaaran osayleiskaavassa on tarkennettu seutukaavan suojelun alueen maankäyttö: pääosa Kolin valtionmaasta on merkitty luonnonsuojelun alueeksi ja osa seutukaavan SU1-alueesta on varattu matkailupalvelujen rakentamiseen (Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1992, Hakalisto 1991b).

Paimenenvaaran rantakaavoitus suunnitelma sai laajat kansalaispiirit vaatimaan Kolin valtionmaata laajemman suojelun alueen perustamista. Kolin suojelun puolesta kerättiin lyhyessä ajassa talvella 1989-90 yli 86 000 allekirjoittaneen kansalaisadressi (Hakalisto 1991b, Simola 1991).

Laki Kolille perustettavasta, pinta-alaltaan 1135 hehtaarin suuruisesta, kansallispuistosta annettiin 27.3.1991. Asetus Kolin kansallispuistosta astui voimaan 1.5.1991. Hallituksen esityksessä (1990) laiksi Kolin kansallispuistosta esitettiin, että kansallispuisto laajennetaan myöhemmin noin 2500 hehtaarin suuruisiksi.

4.4 Kolin matkailu- ja virkistystoiminnan kehitys

Tieto Kolin mahtavista maisemista alkoi levitä sen jälkeen, kun Juhani Aho kirjoitti vuoden 1892 matkastaan Päivälehteen (Oinonen-Edén 1984).

Vuonna 1895 Suomen Matkailuyhdistyksen paikallisosasto vuokrasi maa-alueen Kolin laelta, ja vuonna 1896 valmistui ylämajana tunnettu rakennus Ukko-Kolin huipun tuntumaan. Osasto jatkoi majan ja sen ympäristön kunnostamisesta, raivasi Pielisen rannasta johtavan tien ja järjesti säännöllisen laivaliikenteen Kolille (Taipale 1988).

Valtion ostettua pääosan Kolin nykyisestä valtionmaasta myös maja lunastettiin valtiolle. Metsähallitus korjasi ja laajensi ylämajaa (Kolin matkailumaja), jonka palveluja se täydensi ostamalla ja kunnostamalla Kolin rannassa olleen torpan ns. alamajaksi (Taipale 1988).

Vuonna 1920 metsähallitus vuokrasi Kolin matkailumajan Suomen Matkailijayhdistyksen hoitoon, joka laajensi majaa ja rakensi sen viereen saunan (Taipale 1988). Matkailijamäärien kasvaessa ryhdyttiin uuden majan rakentamiseen. Uusi maja valmistui vuonna 1930 entisen paikalle (Oinonen-Edén 1984).

Uusi maja oli ensimmäisen kerran avoinna talvimatkailijoille talvella 1934-35. Neljä vuotta myöhemmin Kolille kunnostettiin syöksylaskurinne ja vuonna 1952 rakennettiin hiihtohissi. Sittenmin talvisia matkailupalveluja on täydennetty viitoittamalla hiihtoreittejä, rakentamalla lisää hissejä sekä järjestämällä lasketteluvälineiden vuokrausta ja hiihdonopetusta (Taipale 1988).

Vanhan ylämajan tilalle rakennettu Hotelli Koli valmistui vuonna 1969. Samalla rakennettiin Ylä-Kolin tien viimeinen jakso nykyiseltä matkailuvaunualueelta hotellille. Hotelli on vuokrattu valtiolta Suomen Matkailuliitolle vuoteen 2000 saakka. Hotellin peruskorjaus valmistui vuonna 1987. Kolin laskettelupalvelujen kehittämiseksi on perustettu Kolin Hissi Oy. Lisää rinteitä ja uusi hissi rakennettiin 1980-luvulla. Lumetusjärjestelmä otettiin käyttöön vuonna 1985 (Taipale 1988).

5 Suunnittelualueen erityiskohteita

Aallonmerkkikalliot eli kallioon kivettyneet aallonmerkkikuviot ovat syntyneet kvartsihiekkain kerrostuessa matalaan veteen ja myöhemmin muuttuessa kvartsiitiksi. Svekofennialaisessa vuorenpöimäyksessä viistoon kohonneita aallonmerkkikallioita on mm. Nuutilanvaaran ja Paskovaaran alueilla sekä Ukko-Kolin laella.

Graniittigneissin muinaisia rapautumisilmiöitä on nähtävissä mm. Nuutilanvaaralla ja hotellin alapuolella laskettelurinteen yläpäässä. Näillä alueilla graniittigneissisen peruskallion päällä olevassa kerroksessa, ns. Hokkalampi-muinaisrapautumassa, tavataan graniittigneissin lämpimässä ja kosteassa ilmastossa tahtuneen voimakkaan kemiallisen rapautumisen tuloksena syntyneitä kvartsi-

serisiitti -liusketta, jossa kyaniitin ja andalusiitin suhteelliset määrät lisääntyvät siirryttäessä kerroksen yläosiin. Rapautumisen aikana graniittigneissin mineraaleista natrium, kalium, kalsium ja magnesium ovat huuhtoutuneet lähes kokonaan samalla kun alumiinia ja piitä on rikastunut kerroksen yläosiin.

Lohkareluolastoja on Kirkkokallion ja Repouuron alueilla. Repouuron lohkaroluolastolla on pituutta 78 metriä.

Ukko-Kolin huipun kaakkoispuolisessa rinteessä sijaitseva Ukko-Kolin luola on 5 m pitkä kapea onkalo kvartsiittilohkareen alla. Pirunkirkon louhikossa oleva luola, jonka kattona on kvartsiittinen siirtolohkare, on syntynyt kallioperän rakoillessa. Tähän

luolaan, josta käytetään nimitystä Pirunkirkko tai Pirunkirkon luola, liittyy paljon perimätietoa ja uskomuksia. Sen uskotaan olevan vanha kulttipaikka, jonne paikallisen velhot ja noidat, kuten suurnoita Kinolainen, kokoontuivat. Luolan seinään on kirjoitettu runo öljyväreillä.

Kolin kolo eli Ukko-Kolin halkeama on yli 10 m pitkä, yli 20 m syvä ja 15-20 cm leveä railo Hotelli Kolin pohjoispuolella. Siihen liittyy runsaasti uskomuksia ja perimätietoa. Sen uskotaan olevan vanha uhripaikka, jossa väestö kävi, aina Ilomantsista saakka, tyynnyttelemässä Kolin haltijavoimia. Haltijoille uhrettiin mm. arvoesineitä ja eläimiä.

Kärjäkallio, joka sijaitsee Paha-Kolin huipun tuntumassa, on paikallisen perimätiedon mukaan muinainen kärjä- ja neuvottelupaikka. Kärjäkalliolla olleet istuinkivet on vuosien kuluessa vieritetty alas.

Kaupunginniemi on Pielisen yli Lieksaan kulkeneiden kolilaisten vanha rantautumispaikka. Niemen edustalla oleva kari on nimeltään Simonkivi. Perimätiedon mykaan se on nimetty Lieksan verovoudin Simon Affleckin (Simo Hurtta) mukaan.

Herajärven vuosina 1754 ja 1858 suoritettujen järvenlaskujen jäljet näkyvät Kolin suunnittelualueella uuden lasku-uoman sijaintina Lähtevänsärkällä, entisenä kuiville jääneenä lasku-uomana hieman pohjoisempana, Herajoen suussa sijainneen Pielisen lahden täyttymisenä purkauksen tuomista kivi-, sora- ja hiekkamassoista eli Herajoen suiston syntymisenä sekä vedenpinnan alenemisen seurauksena syntyneinä, paikoitellen kivisten vallien ympäröiminä, vesijättöinä. Syntyneet maatumat olivat kapeita savikenttiä, jotka ovaat järven pohjoisosissa pääosin peltomaana ja eteläosin metsämaana. Rantavyöhyke on melko jyrkkä, joten järvenlasku ei ole tuottanut mainittavaa taloudellista hyötyä. Laskujen seurauksena Herajärven pinta aleni noin 10 metriä ja ulappa jakautui useiksi lähes erillisiksi altaiksi. Monet entisistä saarista sulautuivat mantereeseen ja uusia saaria ja kareja paljastui niiden tilalle.

Herajoki on ollut Enon alueen vanhin myllypaikka, jossa on mahdollisesti sijainnut mylly jo ennen Herajärven ensimmäistä laskua. Ainakin sen jälkeen Herajoelle rakennettiin usean talon yhteinen mylly.

Herajoen kuparisulatto perustettiin vuonna 1841, paikallisten asukkaiden vastustuksesta huolimatta, alueelta löytyneiden kupariesiintymien hyödyntämiseksi. Ruukin toiminta epäonnistui, koska malmi oli kalliossa liian hajallaan eikä sen louhiminen ollut kannattavaa. Sulaton toiminta päättyi 1850-luvulla. Vanhoista louhoksista yksi on Jauholanvaaran länsipuolella.

Piirrookset Kolin kallioissa ovat kallioon kaiverrettuja tai maalattuja nimiä, nimimerkkejä, runoja jne. Niitä on runsaimmin Ukko-Kolin huipulla ja Kolin

kolon läheisyydessä. Kolin kolon vieressä lukee Sirelius ja Armfelt ja niiden läheisyyteen on kallioon hakattu nimikirjaimet AB ja GB, jotka on päivätty heinäkuulle 1893. Pirunkirkon luolan seinään on kirjoitettu öljyväreillä seuraava runo, joka on vahvennettu myöhemmin:

*yksi salaisuus yks henki
yks onni kumpaisenki
on kirkko tämä
sen pyhyttä muistelemma aina
Eero ja Fanny 1893
Eero Järnefelt*

Kolin taiteilijakareliaanien klassiset maalauspaikat sijaitsivat yleensä korkeimpien vaarojen näköalapaikoilla. Tunnetuimmat Koli-aiheiset työt on tehty Mäkrällä ja Ipatilla. Näkymää Mäkrävaaralta Ukko-Kolille päin kuvaavat I.K.Inhan panoraama sekä E.Järnefeltin maalaus "Syysmaalaus Pielisenjärveltä". Järnefeltin 1920- ja 1930-lukujen Koli-maalauksissa aiheena oli usein joko Ukko-Koli tai näkymä pohjoisesta, ilmeisesti Ipattivaaralta, Ukko-Kolille päin. Ukko-Kolin näköalapaikka, josta avautuu Pielisen lisäksi koko ympäröivä vaara- ja metsäseutu, on innoittanut monia suomalaisia taiteilijoita. I.K. Inhan valokuva "Kolilta Pieliselle" on otettu täältä. Järnefeltin maalauksessa "Koli" vaarat kuvataan lännestä, ilmeisesti Akka-Kolilta.

Vanhat asuinpaikat ovat vanhojen torppien paikkoja, joilta rakennukset on joko siirretty pois tai hävinneet. Talojen paikoisa on jäljellä kivirauniot ja paikalle on saatettu jättää joitakin rakennuksia, esimerkiksi lato. Alueella on mm. Portinaution, Mäkränahon, Purolanahon ja Mustanahon vanhat asuinpaikat.

Kolin alueen metsistä voi löytää, sankan puuston keskeltä ja ahojen laitaosilta, raivattujen kaskien kiviröykkiöitä eli kaskiraunioita ja vanhoja nauriinsäilytyskuoppia. Kaskiraunioita on mm. Mäkränaholla ja maaston kuoppaisuutena näkyviä nauriskuoppia Purolanahon yläpuolisessa kuusikossa sekä Paimenenvaaralla.

Metsänvartijan peura-aitauksessa pidettiin valkohäntäpeuroja 1900-luvulla.

Järnefelt-reliefi vuodelta 1955 on taiteilijakareliaani Eero Järnefeltin muistomerkki Ylä-Kolin kallion kyljessä hotellin läheisyydessä. Tiettävästi E.Järnefelt toivoi itselleen muistomerkkiä Mäkrän huipulle, mutta sitä ei toteutettu. Reliefille alunperin suunniteltu paikka oli Ukko-Kolille johtavien viimeisten portaiden oikealla puolella olevassa pystyssä kallioseinämassä, jossa pultinreiät ovat vielä näkyvissä. Kruununpuiston silloinen hoitaja kielsi kuitenkin reliefin kiinnittämisen näkyvälle paikalle.

Hiljaisuuden Temppele Akka-Kolilla on luonnontilaisessa ympäristössä sijaitseva kattamaton vihitty kirkko, jossa voidaan pitää jumalanpalveluksia. Tempelissä Akka-Kolin mammuttikiveen on kiinnitetty puinen risti, jonka edessä on kivinen alttari.

6 Suunnittelualueen ja Kolin kylän kaavat

Kolin alueen suunnittelun tavoitteena on laatia alueelle osayleiskaavat, jotka mahdollistavat alueen suunnitelmallinen toteuttamisen valtakunnallisesti ja kansainvälisesti merkittävänä matkailualueena sopusoinnussa luonnonsuojelun vaatimusten kanssa (Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1992).

Pohjois-Karjalan seutukaavassa (1:200 000) Kolin suunnittelualueeseen liittyviä aluevarauksia ovat Kolin luonnonsuojelualue ja siihen sisältyvä pohjavesialue, Herajoki-Koli kokoojatie sekä Kolin laivasatama ja pudotuspaikka. Suunnittelualueeseen rajautuu Ahmovaara-Kolin kylän loma-asutusalue (Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1979b, 1984 ja 1988).

Yleiskaavat:

Enon taajamaosayleiskaavoihin ei sisälly Kolin suunnittelualuetta koskevia aluevarauksia.

Kontiolahden yleiskaavassa (hyv. 26.6.1979) Kolin suunnittelualuetta koskevia aluevaraus on Vesivaaran ulkoilun ja ympäristönsuojelun huomioiva maa- ja metsätalousalue.

Lieksan yleiskaavaan (hyv. 1.12.1986) sisältyvät Kolin aluetta koskevat haja-asutusalueen osayleiskaava (1:50 000) sekä rantaosayleiskaava (1.20 000). Näiden suunnitelmien tarkennuksina on laadittu Kolin kylän kyläkeskusalueen maankäyttösuunnitelma (1:2 000) sekä Kolin vaaran osayleiskaava (YM vahv. 5.3.1987).

Kolin vaaran osayleiskaavassa on tarkennettu seutukaavan suojelualueen maankäyttö: matkailupalvelujen alueita on vahvistettu yhteensä n. 9 ha ja rakennusoikeutta 7100 k-m². Alueeseen sisältyvän 4,4, hehtaarin vaaramaja-alueen vuokrasopimus on voimassa vuoteen 2023 saakka. Ukko-Kolin länsi- ja pohjoispuoliset alueet Paimenenvaarasta Purnulahteen sisältävä Kolin keskusta-alueen osayleiskaava on vahvistettu vuonna 1992.

Kolin suunnittelualueen yksityiskohtaiset kaavat:

Alueelle ei ole vahvistettu asema- tai rakennuskaavoja eikä rantakaavoja. Paimenenvaaran alueelle on laadittu rantakaava, jota ei ole vahvistettu. Myllyvaaran ja Purnulahden vireillä olevat rantakaavahankkeet sisältyvät kansallispuiston tavoiterajausalueeseen.

Vuonna 1992 valmistuneessa Koli-Ahvenisen alueen yleiskaavallisessa rakennesuunnitelmassa ja siihen liittyvässä rakennesuunnitelmakartassa (1:50 000) on hahmoteltu alueen maankäyttöä ja kokonaisrakennetta. Yleiskaavallinen rakennesuunnitelma käsitellään alueen kuntien luottamuselimissä, jolloin se hyväksyttynä ohjaa osayleiskaavoitusta ja muuta maankäyttöä koskevaa päätöksentekoa.

Painopistealueilta, joita ovat Kolin kylä, Loma-Koli, Ahmovaara ja Ahveninen, on laadittu yleiskaavoituksen ja detaljikaavoituksen pohjaksi kaavarunkotasoiset suunnitelmat (1:20 000), joissa näiden alueiden maankäyttöä on tarkasteltu yksityiskohtaisemmin.

7 Kirjallisuus

- Aartolahti, T. 1977. Suomen geomorfologia. Helsingin Yliopiston maantieteen laitoksen opetusmonisteita 12. 150 s. Helsinki.
- Antikainen, M. 1993. Metsämaiseman suunnittelu Kolin kansallispuistossa. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 456. 88. Helsinki.
- Asetus Kolin kansallispuistosta 12.4.1991. N:o 674.
- Haavisto, M. (toim.) 1983. Maaperäkartan käyttöopas. Geologinen tutkimuslaitos. Opas 10. 80 s. Espoo.
- Hakalisto, S. 1991a. Kolin kasvimaailman historiaa ja nykypäivää. Pohjois-Karjalan luonto 18:11-14.
- Hakalisto, S. 1991b. Sadan vuoden yksinäisyys. Koli - valtionmaasta kansallispuistoksi. Pohjois-Karjalan luonto 18:2-6.
- Hakalisto, S. 1993. Kolin ahojen kasvillisuus ja hoito. Vesi- ja ympäristöhallituksen monistesarja nro 457. 31 s. Helsinki.
- Hakalisto, S.; Sankari, E. & Simola, H. 1990. Kolin luonto ja maisema. Selvitys Kolin alueen luonnonoloista ja tutkimustarpeista. Pohjois-Karjalan luonnonsuojelupiiri. 101 s. Joensuu.
- Hallituksen esitys 1990. Hallituksen esitys (nro 307) Eduskunnalle laiksi Kolin kansallispuistosta.
- Isojaossa muodostettujen kantatilojen luettelo.
- Jauhiainen, E. 1985a. Lieksan luonto. Teoksessa: Finlandia. Otavan iso maamme- kirja 4. Keuruu. ss. 340-342.
- Jauhiainen, E. 1985b. Pohjois-Karjalan läänin luonto. Teoksessa: Finlandia. Otavan iso maamme- kirja 4. Keuruu. ss. 292-296.
- Juvaste, R. 1990. Kolin-Ahvenisen yleiskaava-alueen lintuluotojen suojelutarve- selvitys. 30 s. Kontiolahti
- Kalaja, E. 1981. Suomalainen luonto. Kotimaan maisema lähikuvassa. 475 s. Helsinki.
- Kalliola, R. 1973. Suomen kasvimaantiede. 308 s. Porvoo.
- Kilpeläinen, A.S.; Hintikka, A.L. & Saloheimo, V.A. 1954. Pielisjärven historia I. 420 s. Kuopio.
- Kohonen, J. & Rainio, H. 1992. Kolin synty - kansallismaiseman geologinen historia. Geologian tutkimuskeskus. Moniste 16 s.

- Komiteanmietintö 1977. Kansallispuistokomitean mietintö. Komiteanmietintö 1976:88. 199 s. Helsinki.
- Komiteanmietintö 1986. Uhanalaisten eläinten ja kasvien suojelutoimikunnan mietintö II. Komiteanmietintö 1985:43. 466 s. Helsinki.
- Komiteanmietintö 1992. Uhanalaisten eläinten ja kasvien seurantatoimikunnan mietintö. Komiteanmietintö 1991:30. 333 s. Helsinki.
- Laki Kolin kansallispuistosta 27.3.1991. N:o 581.
- Latja, A. 1990. Kolin kylän osayleiskaava-alueen linnusto. Käsikirjoitus 11 s. Pohjois-Karjalan lääninhallitus, Ympäristönsuojelutoimisto.
- Lyytikäinen, A. 1982. Pohjois-Karjalan harjumaiseman kehitys sekä nykyisen tilan ja maankäytön yleispiirteet. Valtakunnallinen harjututkimus. Raportti 22. 151 s. Joensuu.
- Lyytikäinen, A. 1991. Kolin luonto, maisema ja kulttuurihistoria. Kolin luonnonsuojelututkimukset. Vesi- ja ympäristöhallituksen monistesarja nro 308. 111 s. Joensuu.
- Marmo, J. 1992. The Lower Proterozoic Hokkalampi Paleosol In North Karelia, eastern Finland. Teoksessa: The Early Proterozoic glaciogenic and deep weathering geologic record in northern Karelia, eastern Finland. Geologian tutkimuskeskus. Espoo. ss. 41-66.
- Marmo, J.; Kohonen, J.; Sarapää, O. & Äikäs, O. 1988. Sedimentology and stratigraphy of the Lower Proterozoic Sariola and Jatuli Groups in the Koli-Kaltimo area, eastern Finland. Teoksessa: The Early Proterozoic glaciogenic and deep weathering geologic record in northern Karelia, eastern Finland. Geologian tutkimuskeskus. Espoo. ss. 11-28.
- Martikainen, I. 1993. Puhelinkeskustelu 29.11.1993. Joensuu.
- Miettinen, S. & Ylinen, H. 1989. Pohjois-Karjalan esihistoriaa. 66 s. Joensuu.
- Oinonen-Edén, E. 1984. Kolin taiteilijakareliaanit. 85 s.
- Oinonen-Edén, E. 1985. Koli taiteilijakareliaanien innoittajana. Pohjois-Karjalan luonto 14:8-11.
- Oinonen-Edén, E. 1991. Pielisjärven ja Juuan historia 1811-1864. 399 s. Pieksämäki.
- Peruskartta 1976. Peruskarttalehdet 4313 08-12, 1:20 000. Maanmittaushallituksen karttapaino. Helsinki.
- Piirainen, T. 1976. Kolin alueen kallioperä ja sen suhde svekokarjalaiseen vuorijonoon. 8.9.1976. Suomen Geologinen Seura ja Geologiliitto ry., koulutusmoniste 2:14-24. 105 s. Espoo.

- Piirainen, T. 1990. Kolin kallioperä, sen synty ja geologinen kehitys. Kestääkö suomalainen maisema, kestääkö Koli ? -seminaari 22.-24.5.1990. Esitelmäyhennelmä 2 s.
- Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1976. Pohjois-Karjalaan ehdotettujen kansallispuistojen yleissuunnitelma. Pohjois-Karjalan seutukaavaliiton julkaisu A 25. 157 s. Joensuu.
- Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1979a. Pohjois-Karjalan kulttuuriympäristö. Pohjois-Karjalan seutukaavaliiton julkaisu A13. 205 s. Joensuu.
- Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1979b. Pohjois-Karjalan seutukaava 1. Virkistys-, suojelu- ja turvealueet. Pohjois-Karjalan seutukaavaliiton julkaisu A 30. 105 s. Joensuu.
- Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1984. Pohjois-Karjalan seutukaava 2. Taajama- ja teollisuustoimintojen sekä loma-asutuksen alueet. Pohjois-Karjalan seutukaavaliiton julkaisu A 38. 139 s. Joensuu.
- Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1988. Pohjois-Karjalan seutukaava 3. Taajamien lähialueet, kylä- ja liikenne-, erityistoimintojen sekä eräät maa- ja metsätalousalueet ja niistä aiheutuvat muutokset seutukaavaan 1 ja 2. Pohjois-Karjalan seutukaavaliiton julkaisu A 46. 107 s. Joensuu.
- Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1990. Pohjois-Karjalan kulttuurimaisemaintointi. Pohjois-Karjalan seutukaavaliiton julkaisu A 55. 65 s. Joensuu
- Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1992. Kolin-Ahvenisen alueen yleiskaavallinen rakennesuunnitelma. Pohjois-Karjalan seutukaavaliiton julkaisu C 28. 64 s. Joensuu.
- Rankama, K. (toim.) 1964. Suomen geologia. 414 s. Helsinki.
- Saloheimo, V. 1980. Pohjois-Karjalan historia III. Joensuu. 633 s.
- Saloheimo, V. 1985. Koli Karjalan kulttuurihistoriassa. Teoksessa: Finlandia, Otavan iso maammekirja 4. Keuruu. ss. 339.
- Simola, H. 1991. Kolin kynttilät itsenäisyyspäivänä 1990. Pohjois-Karjalan luonto 18:7.
- Simola, H.; Grönlund, E.; Taavitsainen, J-P. & Huttunen, P. 1991. Savolainen väestöräjähdyks. Teoksessa: Saimaalta Kolille. Karjalan tutkimuslaitos 1971-1991. Joensuu. ss. 241-259.
- Suomen kansallispuistoverkon kehittäminen 1973. Ympäristönsuojelun neuvottelukunnan ehdotus. Maa- ja metsätalousministeriö. 112 s. Helsinki.
- Suunnittelutoimikunta, Ympäristösuunnittelu Oy & Suunnittelukeskus Oy 1973. Kolin lomakaupunki. 43 s. Helsinki.

Liite 2/28

- Taipale, A. 1988. Kolin opas. Suomen Matkailuliitto. 104 s. Mänttä.
- Uusikangas, K. 1993. Puhelinkeskustelu 25.11.1993. Joensuu.
- Valtioneuvoston periaatepäätös kansallis- ja luonnonpuistoverkon kehittämisestä 1978, Helsinki.
- Vesajoki, H. 1982. Varhaiset järvenlaskut muuttamassa Pohjois-Karjalan maisemia. Terra 94. 1:82-88.
- Vesajoki, H. 1985. Kontiolahden luonto. Teoksessa: Finlandia. Otavan iso maammekirje 4. Keuruu. ss. 332-334.
- Vesajoki, H. 1988. Ihminen muuttaa maisemaa. Ekskursio Pohjois-Karjalassa. Joensuun Yliopisto, matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan raportisarja nro 24. 76 s. Joensuu.

N:o 581

Laki
Kolin kansallispuistosta

Annettu Helsingissä 27 päivänä maaliskuuta 1991

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Kansallispuiston perustamistarkoitus

Edustavan pohjoiskarjalaisen vaara-alueen, vanhojen metsien ja niiden eliöstön sekä Kolin kansallismaiseman keskeisen osan suojelemiseksi, kaskitalouden luomien maisemien ja kasviyhdyksuntien ylläpitämiseksi sekä ympäristöntutkimusta, ympäristövalistusta ja luonnonharrastuksen edistämistä varten perustetaan Lieksan kaupunkiin valtion omistamille alueille

luonnonsuojelulain (71/23) mukaiseksi erityiseksi suojelualueeksi Kolin kansallispuisto.

2 §

Kansallispuiston sijainti ja rajat

Kolin kansallispuiston pinta-ala on noin 1 135 hehtaaria ja sen rajat on merkitty tämän lain liitteenä olevaan karttaan.

Kansallispuiston rajat on määrättävä noudattamalla soveltuvin osin, mitä jakolaissa

(604/51) on säädetty rajankäynnistä. Kansallispuisto on merkittävä maastoon siten, että riittävä määrä puistoaluetta osoittavia tunnuskilpiä sijoitetaan siihen kuuluville maa-alueille. Kansallispuiston rajat vesialueilla merkitään vain karttaan.

Kansallispuistoon asetettavista tunnuskilvisistä ja muista merkeistä on voimassa, mitä niistä on erikseen määrätty.

3 §

Haltuunotto-oikeus

Luonnonsuojelua valvovalla viranomaisella ja luonnonsuojelualueen vartijalla on oikeus ottaa haltuunsa metsästys-, keräily- tai muut välineet, joita on käytetty tai aiotaan käyttää vastoin alueella noudatettavia säännöksiä tai määräyksiä. Sama haltuunotto-oikeus koskee myös alueelta luvattomasti pyydystettyjä eläimiä ja luvattomasti otettuja kasveja sekä kaikkea muuta sellaista, mitä luonnonsuojelualueelta on kielletty ottamasta tai siellä käyttämästä.

Helsingissä 27 päivänä maaliskuuta 1991

Tasavallan Presidentti
MAUNO KOIVISTO

4 §

Alueen liittäminen kansallispuistoon

Jos alue, joka ei ole valtion omistuksessa, mutta on kansallispuiston rajojen sisällä, siirtyy valtion omistukseen, se luetaan kuuluvaksi kansallispuistoon.

Jos kansallispuistoon rajoittuva alue siirtyy valtion omistukseen, se voidaan liittää kansallispuistoon ympäristöministeriön päätöksellä.

5 §

Tarkemmat säännökset

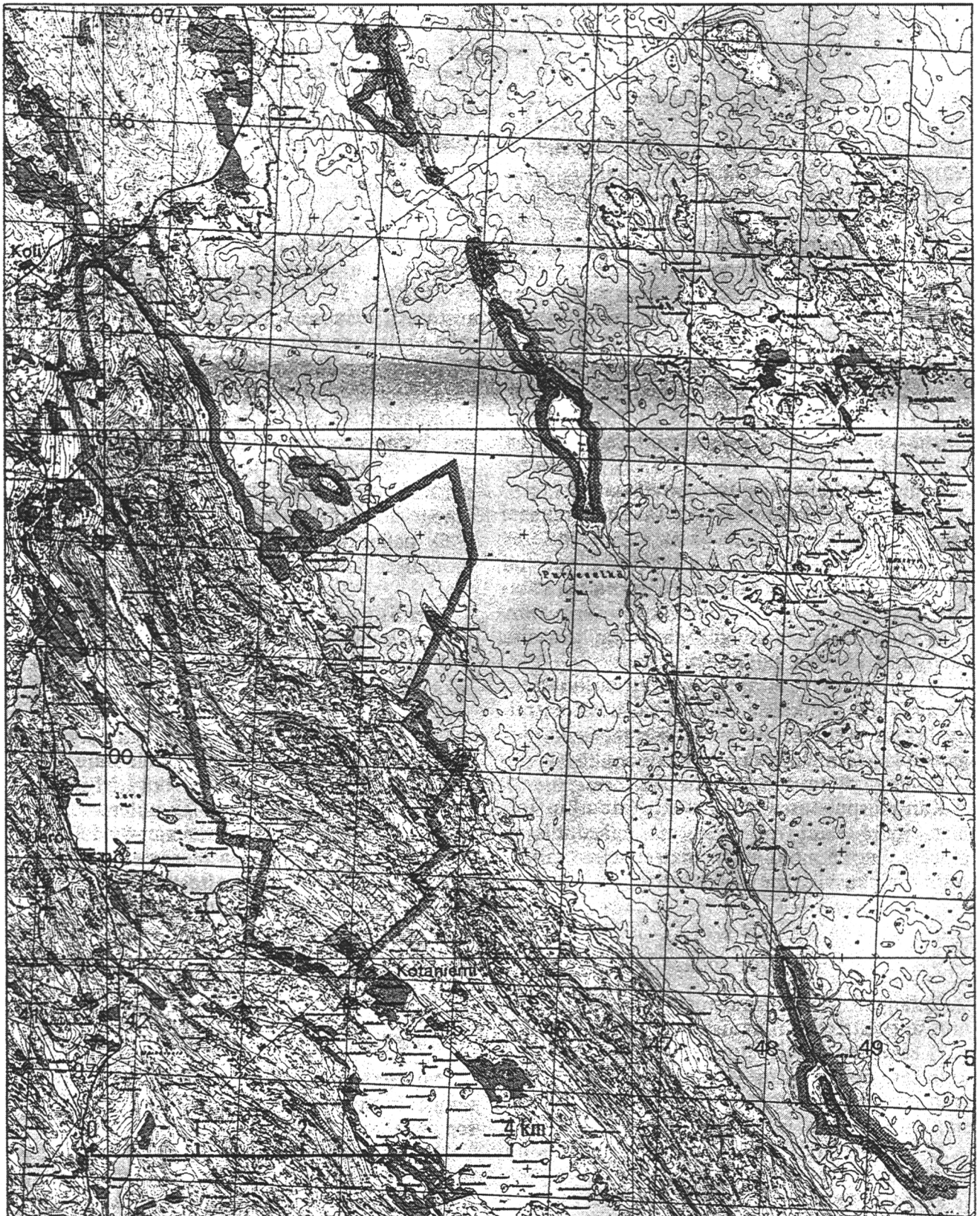
Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

6 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 10 päivänä huhtikuuta 1991.

Ympäristöministeri *Kaj Bärlund*

LIITE KOLIN KANSALLISPUISTO
Lieksa 4313 09, 11, 12

N:o 674

Asetus**Kolin kansallispuistosta**

Annettu Helsingissä 12 päivänä huhtikuuta 1991

Ympäristöministerin esittelystä säädetään 23 päivänä helmikuuta 1923 annetun luonnonsuojelulain (71/23) 2 §:n 2 momentin ja Kolin kansallispuistosta 27 päivänä maaliskuuta 1991 annetun lain (581/91) 5 §:n nojalla:

1 §

Kiellot

Kolin kansallispuistossa ei saa:

- 1) rakentaa rakennuksia, rakennelmia tai teitä;
- 2) ottaa maa-aineksia, vahingoittaa maa- tai kallioperää eikä ojittaa metsää, suota tai muuta aluetta;
- 3) ottaa taikka vahingoittaa puita, pensaita tai muita kasveja tai niiden osia;
- 4) tappaa, pyydystää tai hätyyttää luonnovaraisia selkärankaisia eläimiä tai hävittää niiden pesiä eikä pyydystää tai kerätä selkärangattomia eläimiä;
- 5) nousta maihin, ankkuroida tai pitää venettä taikka laivaa; eikä
- 6) leiriytyä tai tehdä avotulta.

Kansallispuistossa on kielletty muutkin toimet, jotka saattavat vaikuttaa epäedullisesti alueen luonnonoloihin, maisemaan taikka eläin- ja kasvilajien säilymiseen.

2 §

Sallitut toimet

Kolin kansallispuistossa saa sen perustamistarkoituksen mukaisesti:

- 1) rakentaa ja pitää kunnossa alueen hoitoa, valvontaa ja tutkimusta, yleisön opastamista, retkeilyä ja alueeseen tutustumista varten tarpeellisia rakennuksia, rakennelmia ja polkuja;
- 2) poimia marjoja ja ruokasieniä;
- 3) hoitaa luonnon- ja kulttuurimaisemaa, kuten kaskitalouden aikaansaamia luontotyypejä, ja palauttaa alueen luontainen kehitys;
- 4) tutkia metsää siten kuin hoito- ja käyttösuunnitelmassa tarkemmin määrätään;
- 5) entistää, pitää kunnossa ja käyttää alueen perinteiseen luonnonkäyttöön liittyviä rakennuksia ja rakennelmia;

- 6) ryhtyä pelastuspalvelun ja palontorjunnan vaatimiin toimiin; sekä

- 7) kartoittaa ja tehdä maanmittaustöitä.

Paikoissa, jotka on määrätty järjestyssäännössä saa kansallispuistoon tilapäisesti nousta maihin, ankkuroida tai pitää venettä taikka laivaa, leiriytyä tilapäisesti sekä tehdä avotulen.

3 §

Metsäntutkimuslaitoksen luvalla sallitut toimet

Kolin kansallispuistossa saa sen perustamistarkoitusta vaarantamatta metsäntutkimuslaitoksen luvalla:

- 1) tutkimusta ja muuta tieteellistä tarkoitusta taikka opetusta varten tappaa tai pyydystää eläimiä ja kerätä kasveja ja niiden osia, eläinten pesiä sekä kivennäisnäytteitä;
- 2) vähentää kasvi- ja eläinlajin yksilöiden lukumäärää, jos laji on lisääntynyt liikaa tai käynyt muuten vahingolliseksi.

- 3) kalastaa;

- 4) tehdä geologisia tutkimuksia ja etsiä malmeja; sekä

- 5) pitää kunnossa kulkuväyliä, sähkö- ja puhelinlinjoja, sähkö- ja puhelinlaitteita sekä muita kuin 2 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettuja rakennuksia ja rakennelmia.

4 §

Hoito- ja käyttösuunnitelma

Kolin kansallispuiston hoitoa ja käyttöä varten on laadittava hoito- ja käyttösuunnitelma. Siinä kansallispuisto voidaan jakaa erilaisiin osiin sen hoitoa ja käyttöä varten.

Hoito- ja käyttösuunnitelman perusteet (*runkosuunnitelman*) vahvistaa ympäristöministeriö. Runkosuunnitelmaa vahvistaessaan ministeriö määrää, mitkä runkosuunnitelman nojal-

la laadittavat *erityissuunnitelmat* on alistettava ministeriön vahvistettaviksi.

5 §

Erityisiä säännöksiä

Säännökset, joiden nojalla eräät toimet Kolin kansallispuistossa sallitaan, eivät perusta kenellekään laajempaa oikeutta kuin asianomaisella muuten on.

Ympäristöministeriö voi sallia muitakin kuin 2 ja 3 §:ssä tarkoitettuja toimia, jotka eivät ole ristiriidassa kansallispuiston perustamistarkoituksen kanssa ja joita sen asianmukainen hoito tai käyttö edellyttää.

6 §

Kansallispuiston hallinta

Kolin kansallispuisto on metsäntutkimuslaitoksen hallinnassa ja hoidossa.

Kansallispuiston hoidon ja käytön edistämiseksi voidaan metsäntutkimuslaitoksen avuksi asettaa Kolin kansallispuiston neuvottelukunta. Neuvottelukuntaan kuuluvat puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja sekä seitsemän muuta jäsentä, joilla kaikilla on henkilökohtainen varamies. Jäsenet ja heidän henkilökohtaiset varamiehensä kutsuu ympäristöministeriö kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

Neuvottelukunnassa tulee olla ympäristöministeriön, metsäntutkimuslaitoksen, Pohjois-Karjalan lääninhallituksen, Joensuun yliopiston, luonnonsuojelujärjestöjen, paikallisen

maa- ja metsätaloutta pääelinkeinonaan harjoittavan väestön, Lieksan kaupungin, Kontiolahden kunnan ja Enon kunnan edustus. Ennen jäsenten kutsumista on kuultava niitä, joita heidän tulee edustaa.

Muuten neuvottelukunnasta on voimassa, mitä valtion komiteoista on määrätty.

7 §

Matkailupalvelujen turvaaminen

Alueella sijaitsevat matkailupalvelujen ja rinnetoimintojen alueet ja toiminnat turvataan Kolin kansallispuistoa toteutettaessa.

Kansallispuistoaluetta koskevat vuokrasopimukset jäävät voimaan kussakin sopimuksessa määrättyksi ajaksi. Sopimusten voimassaoloaika voidaan sopijaosapuolten niin päättäessä jatkaa.

8 §

Tarkemmat määräykset ja ohjeet

Tarkemmat määräykset tämän asetuksen täytäntöönpanosta antaa tarvittaessa ympäristöministeriö.

Ohjeet Kolin kansallispuiston rajojen määrittämisestä antaa maanmittaushallitus.

9 §

Voimaantulo- ja siirtymäsäännös

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä toukokuuta 1991.

Helsingissä 12 päivänä huhtikuuta 1991

Tasavallan Presidentti

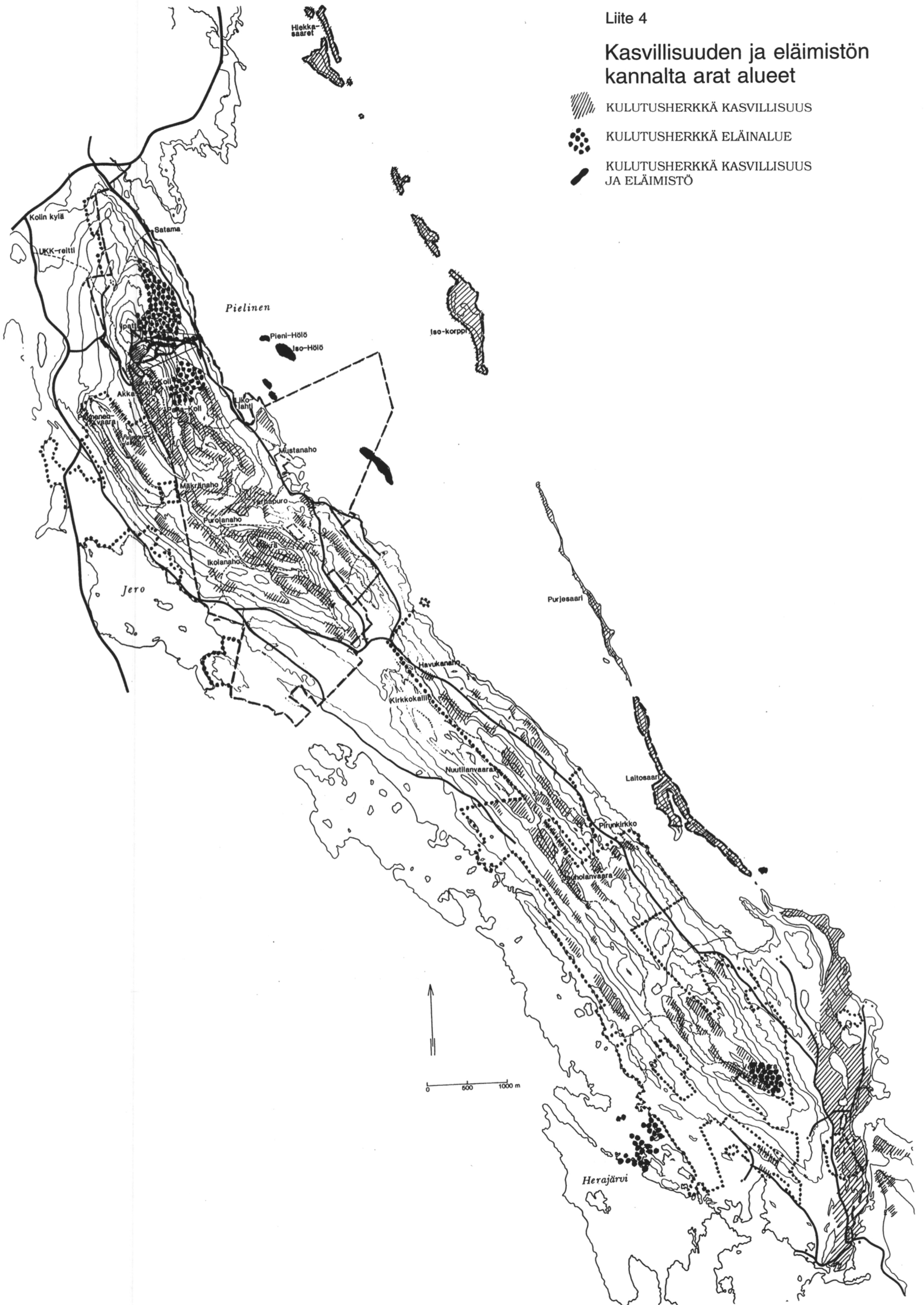
MAUNO KOIVISTO

Ympäristöministeri *Kaj Bärlund*

Kasvillisuuden ja eläimistön kannalta arat alueet

- KULUTUSHERKKÄ KASVILLISUUS
- KULUTUSHERKKÄ ELÄINALUE
- KULUTUSHERKKÄ KASVILLISUUS JA ELÄIMISTÖ

Liite 6

Perinneympäristö

POTENTIALISET KASKIALUEET

MUUT PERINNEYMPÄRISTÖT

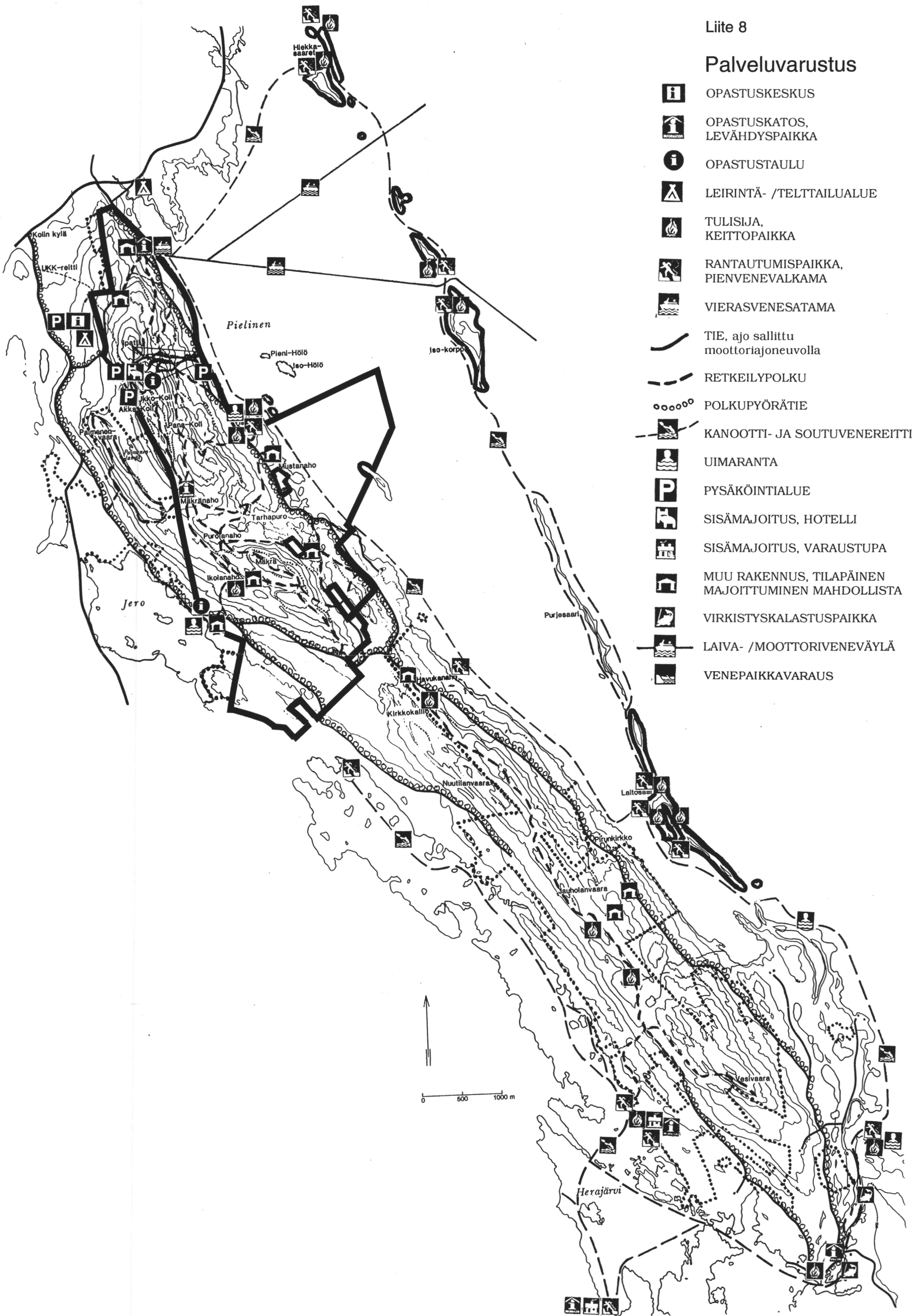
Liikkumisen rajoitusalueet

MAHDOLLISET LIKKUMISRAJOITUSALUEET

Palveluvarustus

- OPASTUSKESKUS
- OPASTUSKATOS, LEVÄHDYSPAIKKA
- OPASTUSTAULU
- LEIRINTÄ- /TELTTAILUALUE
- TULISIJA, KEITTOPAIKKA
- RANTAUTUMISPAIKKA, PIENVEINEVALKAMA
- VIERASVENESATAMA
- TIE, ajo sallittu moottoriajoneuvolla
- RETKEILYPOLKU
- POLKUPYÖRÄTIE
- KANOOTTI- JA SOUTUVENEREITTI
- UIMARANTA
- PYSÄKÖINTIALUE
- SISÄMAJOITUS, HOTELLI
- SISÄMAJOITUS, VARAUSTUPA
- MUU RAKENNUS, TILAPÄINEN MAJOITTUMINEN MAHDOLLISTA
- VIRKISTYSKALASTUSPAIKKA
- LAIVA- /MOOTTORIVENEVÄYLÄ
- VENEPAIKKAVARAUS

Kolin tutkimusohjelma

Taneli Kolström
Metsäntutkimuslaitos
Joensuun tutkimusasema

1 Johdanto

Kolin kansallispuisto sekä valtion omistukseen hankitut alueet sisältävät valtakunnallisesti merkittäviä luonnonsuojelullisia, geologisia sekä maisemallisia arvoja. Koli on luokiteltu valtakunnallisesti arvokkaaksi maisemanähtävyydeksi Maisema-alueetyöryhmän mietinnössä (1993a). Kolin alueella on suuri merkitys myös tutkimukselle, opetukselle, matkailulle ja virkitykselle. Kolin seutu on myös kulttuurihistoriallisesti arvokas.

Suomalaisväestö Kolin alueelle tuli 1700-luvun puolivälissä, kun taikauskoinen kunnioitus Kolin vaaroja kohtaan hälveni. Tätä ennen alueella asui saamelaisia. Kolin kylässä oli vuonna 1760 seitsemän taloa (Maisema-alueetyöryhmän mietintö II, 1993b). Metsälaidunnus ja kaskeaminen alueella on jatkunut vielä 1900-luvulle. Kolin aluetta on siten ihmisen käsi muovannut pitkään ja alue ei ole täysin luonnontilainen alue.

Harmaasulkukotilon (*Bulgarica cana*) ainut suomalainen ja samalla lajin päälevinneisyysalueesta täysin erillinen esiintymä on Kolilla. Alueen itäosat edustavat Suomen vanhinta, maapallon mitassakin iäkästä noin kolme miljardia vuotta vanhaa kallioperää. Kansallisromanttisen innostuksen saaneiden taiteilijoiden (ns. karelianismi) mielestä mm. näköalamaisemat Koilta kuvasivat todellista, aitoa Suomea (Antikainen 1993). Jo nämä yhdessä kertovat Kolin merkityksestä tutkimusmielessä sekä siitä mitä mahdollisuuksia alue tarjoaa.

Kansallispuiston hoidon ja käytön suunnittelu edellyttää tutkimuksen antamaa taustatietoa mm. kasvillisuudesta, eläimistöstä, alueen historiasta ja maisemallisista erityispiirteistä. Yleisemmällä tasolla luonnonsuojelun alueiden hoidon periaatteiden ja menetelmien kehittäminen edellyttää tutkimustietoa vastaavista strategioista ja etenkin varsinaisista menetelmistä.

Tämä Kolin kansallispuiston alueen tutkimusohjelma on liite Kolin kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmaan. Kolin tutkimusohjelma on yleisluontoinen kuvaus siitä, minkälaiseen tutkimukseen Kolin kansallispuiston alueella on mahdollisuudet ja toisaalta kuvaus siitä, minkälaista tutkimusta alueella tällä hetkellä tehdään.

Tutkimusohjelman on valmistellut työryhmä Pertti Rannikko, Kyösti Tuhkalainen, Riitta Niinioja, Liisa Tyrväinen, Heikki Rainio, Jyrki Kangas ja Taneli Kolström. Taneli Kolström on työryhmän keskustelujen pohjalta kirjoittanut tekstin. Osia tekstistä ovat kirjoittaneet myös Pertti Rannikko ja Kyösti Tuhkalainen. Arvokkaita kommentteja ovat antaneet eri vaiheissa lisäksi Hannu Luotonen, Yrjö Sepänmaa ja Tuula Nuutinen.

2 Nykyinen tutkimustieto Kolin alueesta

Seuraavassa kuvataan lyhyesti eri näkökulmista karkeasti tarkasteltuna Kolia koskeva nykyinen tutkimustieto. Tarkastelun pohjana on Ari Lyytikäisen julkaisu ”Kolin luonto, maisema ja kulttuurihistoria. Kolin luonnonsuojelututkimukset” vuodelta 1991, jossa on ansiokkaasti koottu sen hetkinen tutkimustieto varsin laajalti pääpainon ollessa kuitenkin luonnontieteellisellä puolella.

Luonnontieteellisellä sektorilla tutkimus on ollut voimakkainta Kolin alueella ja sitä ovat tehneet mm. METLA, Pohjois-Karjalan vesi- ja ympäristöpiiri, Geologian tutkimuskeskus, Joensuun yliopiston eri laitokset (Karjalan tutkimuslaitos, luonnontieteellinen tiedekunta/biologian laitos, metsätieteellinen tiedekunta). Pääpaino ekologisella sektorilla on ollut eri tyyppisten kartoitusten tekemisessä. Tämä onkin ollut luontevaa hankittaessa alueen ekologiasta perustietoutta.

Kolin kansainvälisestäikin arvokas kallioperämuodostuma on ollut vilkkaan geologisen tutkimuksen kohteena (Hyvärinen 1966, Kohonen & Rainio, 1992). Koliin liittyen on tuotettu mm. useita väitöskirjoja (ks. esim. Loukola-Ruskeenniemi 1992) viimeisimpänä Jukka Marmon väitöskirja ”The Early Proterozoic glaciogenic and deep weathering geologic record in Northern Karelia, Eastern Finland” keuhällä 1993. Geologisen mielenkiinnon lähtökohtana voidaan pitää osin 1800-luvulla toiminutta Herajoen kuparisulattoa (Oinonen-Edén 1991).

Karjalaisten liuskeiden rajavyöhykettä on kartoitettu jo vuodesta 1895 alkaen Geologisen toimiston kallioperätutkimuksissa (ks. esim. Frosterus & Wilkman 1920, 1924, Väyrynen 1933, 1954a, 1954b). Jatkotutkimuksissa on kartoitettu mm. Kolin kvartsiittijaksoa (Gaál 1964), Koli-Kaltimon alueen kivilajikoostumusta ja uraaniesiintymiä (Piirainen ym. 1974, Piirainen 1968, 1969) sekä tutkittu kallioperän rakennetta malminmuodostuksen kannalta (Hanski 1982, Kohonen 1987, 1988, 1991, Kohonen & Marmo 1992, Vuollo 1988, 1991, Ward & Kohonen 1989). Kolin vaaroja reunustavan harjujakson osalta on tehty erityyppisiä selvityksiä mm. valtakunnallisen harjututkimuksen yhteydessä (ks. esim. Lyytikäinen & Kontturi 1980, Lyytikäinen 1982).

Kolin alueen kasvillisuutta on käsitelty useissa laajempia alueita koskevissa vanhemmissa kasvillisuuskartoituksissa (ks. esim. Axelson 1902, Sonck 1964). Kansallispuiston suunnittelun eri vaiheissa on alueesta koottu myös runsaasti erilaisia kasvillisuus- ja linnustoselvityksiä (ks. esim. Heikkinen 1976, Hakalisto ym. 1990). Myös Hämäläinen (1986), Hakalisto (1987a, 1987b, 1993) ja Kärkäinen (1992) ovat kartoittaneet alueen kasvillisuutta. Lisäksi meneillään on useita vastaavan tyyppisiä kartoituksia mm. Pohjois-Karjalan vesi- ja ympäristöpiirin toimesta. Kolin alueen metsät on inventoitu METLAn toimesta vuodesta 1936 lähtien liittyen alueen tutkimus- ja talouskäyttöön (Antikainen 1993). Esim. Juutinen (1953) on tarkastellut männyn toipumista lumituhoista. Koli on myös eräänä koealueena METLAn tutkimushankkeessa, jossa rakennetaan paikkatietojärjestelmäpohjaista tietojärjestelmää metsien hoidon ja käytön suunnitteluun aluksi talousmetsiin, myöhemmin myös suojelualueille.

Metsämaisemaa voidaan tarkastella eri tieteenaloista lähtien; lähtökohtana voi olla esim. ympäristöestetiikka, käyttäytymistiede, maisema-arkkitehtuuri tai metsäsuunnittelu. Käytetyt menetelmät ovat erilaisia johtuen erilaisista tarpeista ja tavoitteista. Antikainen (1993) on tarkastellut ansiokkaasti Kolin alueen metsämaisemaa nyt ja ennen pääpainon ollessa maiseman suunnittelussa ja hoidossa tulevaisuutta varten.

Kolin seudun ja laajemminkin Pielisen Karjalan alueen asutuksen historiaa on käsitelty varsin laajalti eri tutkijoiden toimesta (ks. esim. Kilpeläinen ym. 1954, Könönen ja Kirkinen 1969, Sarvas 1969, Kiiskinen & Sallinen 1991, Oinonen-Edén 1991). Vesajoki (1982) on tarkastellut järvenlaskujen aiheuttamia maiseman ja maankäytön muutoksia mm. Herajärvellä.

1800-luvun lopulla virinnyttä taiteiden karelianismin tunnetuimpien edustajien Koli-suhdetta ja Kolin merkitystä heidän tuotannossaan ovat kuvanneet mm. Oinonen-Edén (1985) ja Kiiskinen & Sallinen (1991). Kansallisromanttisen innostuksen saaneiden taiteilijoiden mielestä mm. näköalamaisemat Koliilta kuvasivat todellista, aitoa Suomea (Antikainen 1993). Taustalla huomattava osuus oli myös Into Konrad Inhan valokuvilla; Inhan Suomi kuvissa -teos alkoi ilmestyä 1895 (Reitala 1987). Suomen valokuvataiteen klassikoihin kuuluu Inhan pano-ramakuva vuodelta 1893, joka esittää näkymää Mäkrältä Ukko-Kolille.

Yhteiskuntatieteellistä tutkimusta, jossa varsinaisena tutkimuskohteena on Koli, on tehty toistaiseksi erittäin niukasti. Laajemmin Lieksaa ja sen muita kyliä koskevaa tutkimusta on kyllä jonkin verran olemassa. Joensuun yliopiston Karjalan tutkimuslaitoksessa meneillään olevassa ympäristöristiriitoja tarkastelevassa tutkimushankkeessa on Kolin kansallispuiston perustamiseen liittyvät ristiriidat yksi tapaustutkimusten kohde (Moisseinen & Rannikko 1991, Rannikko 1991). Samaan aihepiiriin liittyy Sulmion (1992) yhteiskuntapolitiikan pro gradu-tutkielma. Kolin alueen kävijäkartoitusta on tehty osana METLAN tutkimushankkeita (Sievänen 1993). Muuten Kolia koskevat luonnehdinnat ovat yhteiskuntatieteissä jääneet lähinnä vain lyhyiden mainintojen varaan (ks. esim. Vartiainen & Vesajoki 1991), jotka kylläkin antavat viitteitä mielenkiintoisista ja tärkeistä tutkimusteemoista.

3 Kolia koskevat tutkimustarpeet

Kolin alueen tutkimuksen tarvetta tarkastellaan sekä tutkimusta kohtaan heränneen tieteellisen mielenkiinnon ja teorianmuodostuksen että käytännön ongelmien valossa. Osa tutkimuksesta ja sen sovelluksista palvelee suoraan tai välillisesti alueen elinkeinojen kehittämistä, mutta samalla myös alueen luonnonarvojen suojelun edistämistä. Tarkastelussa pyritään poikkitieteelliseen katsantoon.

Suomen kulttuurihistoriassa Kolilla on merkittävä asema. Maamme eturivin taiteilijoiden innoituksen lähteenä karelianismin kaudella ollut Koli nousi tätä kautta kansallismaisemien joukkoon. Kolin alueen asutushistoria ulottuu varsin kauas ja siihen liittyy voimakkaita mytologisia piirteitä; tähän viittaavat mm. paikannimet ”Mustarinta” ja ”Uhirotko”. Viime aikoina on kiinnitetty yhä enemmän huomioita maiseman rakentumiseen ja siihen, mitä maisemassa arvostetaan. Koli soveltuu tähän tarkasteluun erinomaisesti myös pitkän kulttuurihistoriallisen perinteensä vuoksi.

Kolin alue on luonnonolosuhteiltaan hyvin poikkeava alue. Topografia sekä kallio- ja maaperän rakenne näkyvät kasvillisuudessa ja osin eläimistössä. Alueen sijainti vaihettumisvyöhykkeessä ja kytkenät Laatokan pohjoisosan ja Kuusamon vaara-alueisiin tuovat oman mielenkiitoisen lisän alueen luontoon.

Inventointityyppinen luonnon kartoitus ja dokumentointi toimii taustana perustutkimukselle sekä suojelualueiden käyttöön ja hoitoon liittyvälle soveltavalle tutkimukselle. Perusselvitykset tarvitaan kasvillisuudesta, eläimistöstä, alueen

historiasta ja maisemasta. Näistä osa on jo tehty. Olennaista on luoda kansallispuistoa koskeva luonnonvaratietokanta, johon on koottu kaikki aluetta koskevat selvitykset, kartoitukset ja tutkimukset eri aloilta. Luonnonvaratietokantaa luotaessa on luontevaa käyttää lähtökohtana METLAn omien maiden tiedonhallintajärjestelmää ja selvittää vesi- ja ympäristöhallinnon ympäristötietojärjestelmän (YTJ) ja sen tietokantojen käyttömahdollisuudet, jotta turhilta päällekkäisyyksiltä vältyttäisiin. Myös yhteydet muiden yhteisöjen (esim. Helsingin yliopiston kasvimuseon rekisterit) tietokantoihin on huomioitava.

Kolin alueen keskeinen kallioperään liittyvä geologinen ominaisuus on sijainti kahden eri-ikäisen kallioperäyksikön, arkeaisen ja proterotsooisen kallioperän kontaktivyöhykkeessä. Alueen itäosat edustavat Suomen vanhinta, maapallon mitassakin iästä noin kolme miljardia vuotta vanhaa kallioperää. Vaarajonon lounaispuolinen alue on huomattavasti nuorempaa, korkeintaan 2,45 miljardin vuoden ikäistä proterotsooista kallioperää. Rajapinta kulkee pitkin vaarajonon koillisrinnettä. Itämeren ja Pielisen yläpuolella olleisiin Kolin selänteeseen soihin on tallentunut täydellinen jääkauden jälkeinen eloperäisten kerrostumien sarja. Kolin itäpuolella Pielisellä kulkee Laitosaaren-Purjesaaren harju, joka on osa noin 150 km mittaista harjajaksoa Ahveniselta Valtimon pohjoispuolelle.

Kolin alue on tieteellisesti merkittävä vaihtumisvyöhykettä eteläisten ja pohjoisten metsäkasvillisuustyypien ja kasvustoaineksen välillä (Kalliola 1973). Alavat ja länsilounaaseen viettävät kasvupaikat ja Pielisen rannat ovat eteläboreaalista vyöhykettä. Karut ja korkeat maat kuuluvat keskiboreaaliseen vyöhykkeeseen (Hakalisto 1990). Alueella on sekä valtakunnallisen lehtojensuojeluohjelman että soidensuojelun perusohjelman kohteita. Uhanalaisten letto- ja lehtokasvien esiintymiä on runsaasti. Uhanalaisten kasvilajien lisäksi alueelta on löydetty harvinaisia selkärangattomia eläimiä. Alueen hyönteisfauna ja selkärangattomat tunnetaan kuitenkin niin huonosti, että todennäköisesti laajemmissa jatkotutkimuksissa harvinaisten ja uhanalaisten lajien määrä alueella kasvaa olennaisesti. Perinnebiotyypeistä kaskimetsät, ahot ja luonnonniityt ovat alueella hyvin edustettuina.

Kolin luonnossa näkyy ihmisen toiminta vieläkin mm. perinnemaisemien osalta. Alueelle kaskeamisen seurauksena syntyneet perinnebiotoopit ovat saaneet laajempaakin huomiota, ne esitellään edustavina esimerkkeinä perinteisen maatalouden muovaamista luonnontyypeistä Pohjolassa Pohjoismaiden Ministerineuvoston kulttuurimaisemia käsittelevissä raporteissa (Johansson & Svensson 1988, Emanuelsson & Johansson 1989). Mäkränaho, Ikolanaho ja Purolanahon kuuluvat kansainväliseen Project Silva -ohjelmaan ja ovat siten olleet säännöllisen hoidon piirissä. Toisaalta osa alueesta on melko luonnontilaista. Hyödynnettyjen ja luonnontilaisten alueiden vertailua tarvitaan, jotta löydetäisiin eliölajien monimuotoisuuteen vaikuttavat avaintekijät. Perinnemaisemiin liittyvät tekijät (mm. kaskeaminen, laidunnus) ja sukkessiokiertoon liittyvät tekijät (mm. metsäpalot, myrskyt) ovat keskeisellä sijalla monimuotoisuuden säilyttämisessä sekä ekologisten teorioiden että alueen hoidon kannalta. Alueen monimuotoisuus tulisi hyödyntää myös geenireservimetsänä.

Tutkimustarpeita hoidon kannalta ovat mm. niittytalouden, kaskiviljelyn ja metsälaiduntamisen menetelmät ja niiden vaikutus kasvilajistoon ja eläimistöön, maisemasuunnittelun tavoitteellinen lähtökohtatilanne ja maisema-arvot, uhanalaisten lajien suojele- ja hoitotoimet sekä kävijäkartoitukset. Luonnonsuojelualueiden hoidon periaatteiden kehittämiseksi tarvitaan tietoa ennallistamisen, luonnonhoidon ja perinnemaisemien hoidon strategioista. Keskeisellä sijalla on alueella olevien sukkessiovaiheiden tunnistaminen, jotta voidaan arvioida sukkessiioon puuttumisen tarpeet luonnonsuojelun kannalta. Tavoitteena voidaan pitää uusien ikimetsien luominen kansallispuiston alueelle.

Jotta kansallispuiston kehittämisessä ei enää törmätä samanlaisiin ristiriitoihin kuin sen perustamisen yhteydessä, tulisi paikallisten asukkaiden tarpeet ja ajattelutapa tuntea paremmin. Yhteiskuntatieteellisessä aluetutkimuksessa on viime vuosina kehitetty tutkimusmenetelmiä, jotka soveltuisivat hyvin Kolin tapaisten, maantieteellisesti rajattujen pienalueiden ja niiden asukkaiden tutkimiseen. Kolin alue tarjoaa mahdollisuudet syrjäalueella elävän paikallisen väestön luonto- ja ympäristösuhteen analysoinnille. Tällainen tutkimus toisi konkreettista tietoa myös siitä, miten paikallinen väestö saadaan - ja päästetään - osallistumaan kansallispuiston kehittämiseen.

Kolia koskevassa tutkimuksessa tulisi myös tuottaa tietoa niistä elinkeinoista, jotka sopivat luontevasti yhteen alueen ekologisesti kestävä kehityksen kanssa. Tämä vaatisi taustakseen kartoituksen Kolin kylässä ja sen lähialueilla asuvien ihmisten elinkeinoista, ammateista, koulutuksesta, yritystoiminnasta, maatalan tuotantosunnista yms. Tämä nykytilanteen kartoitus antaa perustan jatkaa siitä, mitä edellytyksiä on luoda uusia työpaikkoja erityisesti luontomatkailun, metsien monikäytön ja muiden luonnonympäristön erilaisten käyttömuotojen kautta. On muistettava, että esim. perinnemaisemien hoito ja maisemasuunnittelu liittyy varsin keskeisesti myös matkailun kehittämiseen. Luontomatkailuun liittyvän tutkimuksen tulee olla jatkuva toiminto, jolla tuotetaan tietoa alueen kehittämistä varten unohtamatta alueen ekologisen kantokyvyn seuranta (ks. esim. Sievänen 1993).

Oman tutkimuskohteensa yhteiskuntatieteelliselle tutkimukselle muodostavat Kolin kansallispuiston käyttäjiin, käyttöön ja käytön erilaisiin vaikutuksiin liittyvät tutkimukset. Kansallispuistoihin liittyvässä keskustelussa eri käyttäjä- ja intressiryhmien yhteiskunnalliset tarpeet, osin arvostukset ovat hyvin erilaisia. Tarkastelun lähtökohtana voi olla mm. mikä on kansallispuiston ja ennenkaikkea sen metsän merkitys ihmiselle, mikä on alueen ekosysteemin tulevaisuus ja kennellä on oikeus käyttää kansallispuistoa ja miten. Myös kansallispuiston paikallistaloudellisia vaikutuksia tulisi selvittää.

Yhteiskuntatieteellisestä näkökulmasta tarkasteltuna Kolin kansallispuisto ja alue tulee nähdä myös osana laajempaa yhteiskunnallista kehitystä. Tällöin tärkeä tutkimusteema on mm. se, mikä on luonnonsuojelualueiden yhteiskunnallinen merkitys ja sisältö nyt ja tulevaisuudessa. Miksi niitä on ollut mahdollista perustaa? Mitkä ovat ne voimat ja intressit, jotka niitä ajavat? Miten kansaivälisyminen, arvojen ja harrastusten muuttuminen ym. suuret rakenteelliset muutokset vaikuttavat luonnonsuojelualueiden tulevaisuuteen?

4 Yhteenveto

Kolin kansallispuisto tarjoaa tutkimukselle mahdollisuudet monitieteisenä tutkimuskohteena. Alueella on jo tehty runsaasti tutkimusta eri tieteenaloilta. Valitettavasti vain poikkitieteellistä tutkimustoimintaa on tähän asti esiintynyt varsin vähän. Koli olisi hyvä "testialue" monitieteisen tutkimuksen ja yhteistyön kehittämiseksi.

Tärkein lähitulevaisuuden hanke on ilman muuta Kolin kansallispuistoa koskevan tiedon kerääminen luonnonvaratietokantaan. Koli tarjoaa hyvät mahdollisuudet toimia pilottihankkeena, jossa luodaan luonnonsuojelualueelle luonnonvaratietokanta. Taustalla on se tosiseikka, että alueella on tehty laajasti eri tyypp-

pisiä peruskartoituksia ja että alueella on tehty tutkimusta laajalti eri tieteenaloilta. Luonnonvaratietokanta on nähtävä jatkossa myös edellytyksenä menestykselle tutkimukselle sekä hoidon ja käytön jatkosuunnittelulle alueella. Tietokantaan sisällytetään olemassa olevan tutkimustietouden lisäksi myös tietoa meneillään olevista tutkimuksista.

Toisena keskeinen hankekokonaisuus on perinnemaisemien hoidon tutkimuksien ja seurannan jatkaminen sekä uhanalaisten eliöiden, kasvien ja eläimistön tutkimus suojele- ja hoitosuunnitelmien laatimiseksi. Tämä edellyttää myös eri biotooppien luontaisen kehityksen tutkimista eri tekijöiden mm. kaskeamisen tai metsäpalon jälkeen. Säännölliset kaskeamiset ja metsäpalot ovat tarpeen, jotta kyetään tuottamaan eri sukkessiovaiheessa olevia biotooppeja. Keskeinen tavoite on tuottaa tietoa siihen, miten voidaan aktiivisella toiminnalla luoda eri biotooppeja mukaanlukien ikimetsäbiotoopit. Osana tätä kokonaisuutta on geenireservimetsän perustaminen alueelle.

Kolmantena kokonaisuutena on pidettävä yhteiskuntatieteellistä aluetutkimusta, joka tuottaa tietoa alueen ekologisesti kestäväen kehityksen turvaamista elinkeinoista. Kansallispuiston yhteiskunnalliset vaikutukset, paikallisten asukkaiden ja muiden intressiryhmien huomioonottavien suunnittelumenetelmien kehittäminen ja jatkuvat kävijäseurannat ovat keskeiset osiot tässä osakokonaisuudessa. Kokonaisuuteen liittyy myös tutkimusteemat maisema-arvojen muodostuminen ja maisemasuunnittelumenetelmät, joiden kautta tuotetaan alueelle maisemasuunnitelma.

Kolia koskevat tutkimukset lienee syytä koota sekä viitetietokannaksi että kirjastoksi, jonka vaihtoehtoisina sijoituspaikkoina voisivat olla esim. METLAN Joensuun tutkimusasema, Maakunta-arkisto tai Kolin tuleva opastuskeskus.

Kirjallisuus

- Antikainen, M. 1993. Metsämaiseman suunnittelu Kolilla. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 456. 88 s. + liitteet.
- Axelson, W.M. 1902. Putkilokasvio Pielisen ja Höytiäisen välisellä kannaksella. Acta Soc. Fauna Flora Fennica 23.4: 1-78.
- Emanuelsson, U. & Johansson, C. E. (toim.) 1989. Biotopvern i Norden. Rekommendationer för kulturlandskapet. (Perinteisen maatalouden muovaamat luonnontyypit Pohjolassa. Suositukset). Nordiska ministerrådet miljörapport 1989:5. 112 s.
- Frosterus, B. & Wilkman, W.W. 1920. Vuorilajikartan selitys. Lehti D3, Joensuu. Suomen geologinen yleiskartta, 1:400 000.
- Frosterus, B. & Wilkman, W.W. 1924. Vuorilajikartta. Suomen geologinen yleiskartta (1:400 000). Lehti D 3, Joensuu.
- Gaál, G. 1964. Jatul und karelische Molasse im S-Koligebiet in Nordkarelien und ihre Beziehungen zum Gebirgsbau des präkambrischen Orogens. Bull. Comm. géol. Finlande 213.

- Hakalisto, S. 1987a. Pohjois-Karjalan uhanalaiset putkilokasvit. Joensuun yliopisto, matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan raporttisarja 18. 136 s.
- Hakalisto, S. 1987b. Pohjois-Karjalan uhanalaiset putkilokasvit kartoitettu. Pohjois-Karjalan luonto 16: 21-24.
- Hakalisto, S. 1990. Kolin luonto, kulttuuri ja suojelu. Laudatur-erikoityö. Joensuun yliopisto, maantieteen laitos. 109 s.
- Hakalisto, S. 1993. Kolin ahojen kasvillisuus ja hoito. Pohjois-Karjalan vesi- ja ympäristöpiiri. Vesi- ja ympäristöhallituksen monistesarja nro 457. 31 s.
- Hakalisto, S., Sankari, E. & Simola, H. 1990. Kolin luonto ja maisema. Selvitys Kolin luonnonoloista ja tutkimustarpeesta. Pohjois-Karjalan luonnonsuojelupiiri. Joensuu. 101 s.
- Hanski, E. 1982. Albiittidiabaasit ja niihin liittyvät ultramafiset kivet Kuhmon ja Kolin alueilla. Arkeisten alueiden malmiprojekti. Raportti nro 6. Oulun yliopisto. Oulu.
- Heikkinen, P. 1976. Kolin kansallispuisto. Julkaisussa: Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto 1976. Pohjois-Karjalaan ehdotettujen kansallispuistojen yleisuunnitelma. Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto A 25. ss 45-93.
- Hyvärinen, H. 1966. Studies on the late-Quaternary history of Pielis-Karelia, eastern Finland. *Commentationes Biologicae*, Vol. 29 Nr. 4. 72 pp.
- Hämäläinen, J. 1986. Kasviharrastajat Kolilla. Pohjois-Karjalan luonto 15: 38-40.
- Johansson, C.E. & Svensson, L. (toim.) 1988. Biotopvern i Norden. Biotoper i det Nordiska kulturskapet: representativa exempel. (Perinteisen maatalouden muovaamat luonnontyypit Pohjolassa: edustavia esimerkkejä). Nordiska ministerrådet miljörapport 1988:17, Nordrapport 1988:108. 294 s.
- Juutinen, P. 1953. Männyn toipuminen Kolilla talven 1947-48 lumituhojen jälkeen. Deutsches Referat: Die Erholung der Kiefer auf der Koli-Anhöle nach den Schneebruchschäden im Winter 1947-48. *Communicationes Instituti Forestalis Fenniae* 41.2:1-43.
- Kalliola, R. 1973. Suomen kasvimaantiede. WSOY. 308 s.
- Kiiskinen, O. & Sallinen, H. 1991. Pielisjärven historia 1865-1920. Pielisjärven historia IV. Lieksan kaupunki. 381 s.
- Kilpeläinen, A.S., Hintikka, A.L. & Saloheimo, V. (toim.) 1954. Pielisjärven historia I. Kuopio. 420 s.
- Kohonen, J. 1987. Jatulimuodostumien paleosedimentologia Herajärven alueella Pohjois-Karjalassa. Pohjois-Karjalan malmiprojekti, Oulun yliopisto. Raportti nro 6.

- Kohonen, J. 1988. Kolin - Kaltimon alueen kaukokartoitustulkinta. Pohjois-Karjalan malmiprojekti. Oulun yliopisto. Raportti nro 11.
- Kohonen, J. 1991. Nunnanlahden-Kolin-Kontiolahden alueen stratigrafia ja rakenne. Julkaisussa: Piirainen, T. & Vuollo, J. (toim.) Arkeinen ja proterotsooinen geologinen evoluutio ja malminmuodostus. Pohjois-Karjalan malmiprojektin loppuraportti. Oulun yliopisto. Raportti nro 31.
- Kohonen, J. & Marmo, J. 1992. Proterozoic lithostratigraphy and sedimentation of Sariola and Jatuli-type rocks in the Nunnanlahti - Koli - Kaltimo area, eastern Finland; implications for regional basin evolution models. Geological Survey of Finland, Bulletin 364. 67 pp.
- Kohonen, J. & Rainio, H. 1992. Kolin synty - kansallismaiseman geologinen historia. Geologian tutkimuskeskus. Moniste. 16 s.
- Kärkkäinen, S. 1992. Kolin alueen lehtokasvillisuudesta ja lajistollisista erityispiirteistä. Biologian pro gradu -työ. Joensuun yliopisto. Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta. 57 s.
- Könönen, A. & Kirkinen, H. 1969. Pohjois-Karjalan historia I. Karjalaisen kulttuurin edistämissäätiö. Joensuu 183 s.
- Loukola-Ruskeenniemi, K. 1992. Geochemistry of Proterozoic metamorphosed black shales in eastern Finland, with implications for exploration and environmental studies. Academic dissertation, University of Helsinki, Finland. 36 s + liitteet 4 kpl.
- Lyytikäinen, A. 1982. Pohjois-Karjalan harjumaiseman kehitys sekä nykyisen tilan ja maankäytön yleispiirteet. Summary: The development and present state of esker landscape of North Karelia, eastern Finland. Valtakunnallinen harjututkimus, raportti 22. 151 s.
- Lyytikäinen, A. 1991. Kolin luonto, maisema ja kulttuurihistoria. Kolin luonnonsuojelututkimukset. Vesi- ja ympäristöhallituksen monistesarja nro 308. 111 s.
- Lyytikäinen, A. & Kontturi, O. 1980. Pohjois-Karjalan harjuluonto. Pohjois-Karjalan seutukaavaliitto A32. Valtakunnallinen harjututkimus, raportti 14. 112 s.
- Maisema-aluetyöryhmän mietintö I. Maiseman hoito. 1993a. Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto; työryhmän mietintö 66/1992. 199 s.
- Maisema-aluetyöryhmän mietintö II. Arvokkaat maisema-alueet. 1993b. Ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto; työryhmän mietintö 66/1992. 204 s.
- Marmo, J. The Early Proterozoic glaciogenic and deep weathering geologic record in Northern Karelia, Eastern Finland. Academic dissertation, University of Helsinki, Finland. 11 p + 4 appendices.

- Moisseinen, E. & Rannikko, P. 1991. Yhteiskuntatieteellisen ympäristötutkimuksen mahdollisuuksista. Teoksessa: Teoksessa: Hakamies, P., Jääskeläinen, V. & Savijärvi, I. (toim.). Saimaalta Kolille. Karjalan tutkimuslaitokset 20-vuotiskirja. Joensuun yliopiston monistuskeskus. ss. 153-168.
- Oinonen-Edén, E. 1985. Koli taiteilijakareliaanien innoittajana. Pohjois-Karjalan luonto 14: 8-11.
- Oinonen-Edén, E. 1991. Pielisjärven ja Juuan historia 1811-1864. Pielijärven historia III. Lieksan kaupunki. 399 s.
- Piirainen, T., Honkamo, M. & Rossi, S. 1974. A preliminary report of the geology of the Koli area. Bull. Geol. Soc. Finland 46: 161-166.
- Piirainen, T. 1968. Ore Petrologie und die Uranlagerstätten des Koli - Kaltimogebiets in finnische Nordkarelien. Bull. Comm. géol. Finlande 237.
- Piirainen, T. 1969. Initialer magmatismus und seine Erzbildnung in der Beleuchtung des Koli-Kaltimogebiets. Bull. Geol. Soc. Finland 41: 21-45.
- Rannikko, P. 1991. Paikalliset ympäristöriidat: ympäristösosiologinen näkökulma. Alue ja ympäristö 2: 34- 41.
- Reitala, A. 1987. Metsä suomalaisessa kuvataiteessa. Summary: Forests in Finnish art. Silva Fennica 21.4:436-444.
- Sarvas, P. 1969. Esihistoriallinen katsaus. Teoksessa: Könönen, A. & Kirkinen, H. Pohjois-Karjalan historia I. ss. 9-41.
- Sievänen, T. 1993. Kolin kansallispuiston kävijät. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 465. 56 s.
- Sonck, C.E. 1964. Die Gefässpflanzenflora von Pielisjärvi und Lieksa, Nordkarelien. Acta Botanica Fennica 67. 311 s.
- Sulmio, J. 1992. Koli ympäristöpolitiikan ja elinkeinopolitiikan välisenä konfliktina. Tapaustutkimus Lieksan kaupungin elinkeinopolitiikan ja valtiollisen ympäristöpolitiikan yhteentörmäyksestä Kolin kansallispuistoa perustettaessa. Yhteiskuntapolitiikan pro gradu-tutkielma. Joensuun yliopisto. 76 s.
- Vartiainen, P. & Vesajoki, H. 1991. Ekologisen maantieteen haasteista. Teoksessa: Hakamies, P., Jääskeläinen, V. & Savijärvi, I. (toim.). Saimaalta Kolille. Karjalan tutkimuslaitokset 20-vuotiskirja. Joensuun yliopiston monistuskeskus. ss. 169-195.
- Vesajoki, H. 1982. Varhaiset järvenlaskut muuttamassa Pohjois-Karjalan maisemia. Terra 94. 1: 82-88.
- Vuollo, J.J. 1988. Kolin kerrosinstruusion petrologia - Kaunisniemen profiili. Pohjois-Karjalan malmiprojekti. Oulun yliopisto, raportti nro 16.

- Vuollo, J.J. 1991. Pohjois-Karjalan proterotsooiset emäksiset kivilajiseurueet. Teoksessa: Piirainen, T. & Vuollo, J. (toim.). Arkeinen ja proterotsooinen geologinen evoluutio ja malminmuodostus. Pohjois-Karjalan malminprojektin loppuraportti. Oulun yliopisto. Raportti nro 31.
- Väyrynen, H. 1954a. Suomen kallioperä, sen synty ja kehitys. Otava. Helsinki.
- Väyrynen, H. 1954b. Pielisjärven seudun luonnon kehitys: Teoksessa: Kilpeläinen, A.S., Hintikka, A.L. & Saloheimo, V.A. (toim.). Pielisjärven historia I. ss. 7-25. Kuopio.
- Ward, P. & Kohonen, J. 1989. Structural provinces and style in the proterozoic of North Karelia: preliminary correlations and discussions. In: Autio, S. Current Research 1988. Geological Survey of Finland, Special Paper 10: 23-29.

METSÄNTUTKIMUSLAITOS**Määräys 18.11.1996 Nro JS8****Sisältöalue**Kolin kansallispuiston
järjestyssääntö**Säännökset, joihin toimivalta
perustuu**Luonnonsuojelulaki 71/1923: 3 §,
muut L 672/91: 16d §**Kohderyhmät**Kolin kansallispuiston
kävijät ja käyttäjät**Voimassaoloaika**

1.1.1997 – toistaiseksi

KOLIN KANSALLISPUISTON JÄRJESTYSSÄÄNTÖ

Metsäntutkimuslaitos on luonnonsuojelulain (71/1923) 3 §:n ja luonnonsuojelulain muutoksen (672/1991) 16d §:n nojalla antanut päätöksellään 18.11.1996 Kolin kansallispuiston järjestyssäännön.

Lieksan kaupungin sekä Kontiolahden ja Enon kuntien alueilla sijaitseva Kolin kansallispuisto on perustettu vuonna 1991 lailla 581/1991, laajennettu lailla 634/1996 ja sen rauhoituksesta, hallinnasta ja hoidosta on säädetty asetuksella 674/1991. Järjestyssääntöön on otettu em. laeista ja asetuksesta sekä luonnonsuojelulaista 71/1923 johtuvat määräykset. Lisäksi järjestyssäännössä on määräyksiä, jotka Metsäntutkimuslaitos on alueen hallinnasta vastaavana viranomaisena maanomistajan ominaisuudessa oikeutettu ja velvollinen antamaan. Kansallispuiston rajat on merkitty maastoon järjestyssäännön liitteessä esitetyin rajamerkein.

Kolin kansallispuisto on perustettu edustavan pohjoiskarjalaisen vaara-alueen, vanhojen metsien ja niiden eliöstön sekä Kolin kansallismaiseman keskeisen osan suojelemiseksi, kaskitalouden luomien maisemien ja kasviyhdyksuntien ylläpitämiseksi sekä tutkimusta, ympäristövalistusta ja luonnonharrastuksen edistämistä varten.

1. Yleiset säännökset

Alueella ei saa harjoittaa luontoa, maisemaa tai muuta ympäristöä muuttavaa tai häiritsevää toimintaa. Kiellettyä on siten mm.

- luonnon roskaaminen ja saastuttaminen
- maa- ja kallioperän vahingoittaminen, kivien ja maa-ainesten ottaminen ja siirtely
- kasvillisuuden vahingoittaminen, elävien ja kuolleiden kasvien, kasvinosien, syötäväksi kelpaamattomien sienien tms. ottaminen
- metsästys ja muu eläinten tappaminen, pyydystäminen ja hätyyttäminen sekä pesien häirintä ja hävittäminen, kuolleen eläimen jäänteiden, jätösarvien tms. ottaminen jäljempänä mainituin poikkeuksin
- luonnonsuojelualueella olevien koalojen, muinaismuistojen, rakennusten, opasteiden ja muiden rakennelmien turmeleminen
- sellainen liikkumistapa, kulkuväline tai toiminta, joka vaarantaa kansallispuiston luonnonsuojelutavoitteen toteutumisen tai aiheuttaa haittaa tai häiriötä luonnolle tai kansallispuiston muille kävijöille
- koirien, kissojen ja muiden kotieläinten päästäminen vapaaksi alueelle

2. Liikkumisoikeudet

Alueella saa liikkua jalan ja hiihtäen lukuunottamatta jäljempänä mainittuja rajoitusalueita.

Moottoriajoneuvolla liikkuminen, pyöräily, ratsastus, koiravaljakolla ajo ja vastaavin tavoin liikkuminen on sallittu teitä pitkin maastossa olevan ohjeistuksen mukaisesti. Ajoneuvojen maastokäyttö ja muu em. tavoin teiden ulkopuolella tai poluilla liikkuminen sekä ilma-alusten laskeutuminen on kielletty. Vaikeasti liikuntavammaisen henkilön moottoriajoneuvolla liikkuminen on maastoliikennelain (1710/95) mukaisesti sallittu. Moottorikelkan käyttö on kielletty muualla kuin kansallispuistoon kuuluvalla vesialueella Pielisellä.

Veneliikenne on sallittu kansallispuistoon kuuluvalla vesialueella Pielisellä. Muuhun vesiliikenteeseen tarvitaan Metsäntutkimuslaitoksen kirjallinen lupa. Rantautuminen ja maihinnousu on sallittu ainoastaan siihen osoitetuilla paikoilla. Veneiden säilyttäminen on sallittu vain siihen varatuilla paikoilla Metsäntutkimuslaitoksen luvalla.

3. Rajoitusalueet

Vesilintujen pesimäluodoille (Tappi ja Matoset) rantautuminen ja niillä liikkuminen on kielletty pesimäaikaan 15.5.–15.7.

Metsäntutkimuslaitos voi päätöksellään perustaa muita rajoitusalueita kasvillisuuden tai muun luonnon suojelemiseksi, tutkimusta tai vastaavia tarkoituksia varten. Nämä rajoitusalueet sekä niillä vallitsevat liikkumis- ja muut määräykset merkitään maastoon.

4. Marjastus ja sienestys

Marjastus ja ruokasienien poimiminen on sallittu alueilla, joilla on lupa liikkua.

5. Tulenteko ja jätehuolto

Avotulen teko on sallittu ainoastaan siihen osoitetuilla, huolletuilla tulentekopaikoilla. Tulentekoon saa käyttää säästeliäästi tarkoitukseen varattua, paikalle tuotua puuta. Tuli on sammutettava huolellisesti paikalta lähdettäessä.

Tulenteko on kokonaan kielletty metsäpalovaroituksen aikana ja muulloinkin, kun metsäpalovaara kuivuuden, kovan tuulen tai muun syyn takia on ilmeinen. Retki-keittimen käyttö on sallittu.

Palavat jätteet voidaan polttaa tulentekomääräykset huomioon ottaen. Muut jätteet viedään jäteastioihin tai kuljetetaan pois.

6. Leiriytyminen

Leiriytyminen on sallittu vain siihen erikseen osoitetuilla paikoilla.

7. Kalastus ja metsästys

Metsäntutkimuslaitoksen omistamilla vesialueilla kalastus on sallittu vain Metsäntutkimuslaitoksen kirjallisella luvalla.

Metsästys on kansallispuistossa kielletty.

8. Metsäntutkimuslaitoksen luvalla sallitut toimet

Metsäntutkimuslaitos voi myöntää luvan tieteellisessä tai opetuksellisessa tarkoituksessa tapahtuvaan tutkimus- ja koetoimintaan, näytteiden ottoon sekä muihin kansallispuistosta annetun asetuksen (674/1991) 3 §:n mukaisiin toimiin, sikäli kun se ei vaaranna luonnonsuojelun toteutumista alueella. Matkailuun liittyvä yritys-toiminta, muu järjestetty toiminta, urheilukilpailuiden, yleisötapahtumien ja vastaavien tilaisuuksien järjestäminen on niinkään sallittu vain Metsäntutkimuslaitoksen luvalla.

Liite 10/4

Kansallispuistoon kaatuneen, luvallisesti muualla metsästetyn riistaeläimen noutaminen on sallittu sen metsästäjälle ja alueelta löydetyn, luvallisen metsästyksen yhteydessä haavoittuneen eläimen lopettaminen sen löytäjälle. Tässä yhteydessä tulee noudattaa muita kansallispuistoa koskevia määräyksiä. Metsästyksen yhteydessä haavoittunutta eläintä voidaan jäljittää vain Metsäntutkimuslaitoksen luvalla ja ohjeiden mukaan.

Lupaa näihin tai muuhun järjestyssäännössä poikkeavaan toimintaan haetaan Metsäntutkimuslaitoksen Joensuun tutkimusasemalta.

9. Muita määräyksiä

Rauhoitusmääräykset eivät rajoita asianomaisia viranomaisia näiden suorittaessa alueen valvontaa, hoitotoimia tai muita virkatehtävien hoitoon liittyviä toimia alueella. Rauhoitusmääräykset eivät estä kansallispuistosta annetun asetuksen (674/1991) 2 §:n mukaisia viranomaisten, laitosten tms. toimenpiteitä.

Kansallispuiston valvojan tehtävänä on huolehtia siitä, että alueella noudatetaan siitä annettuja säännöksiä. Valvoja voi antaa luonnonsuojelutarkoituksessa tähän järjestyssääntöön perustuvia määräyksiä, joita kävijäin on noudatettava.

Luonnonsuojelua valvovalla viranomaisella ja alueen valvojalla on lain 581/1991 mukaan oikeus ottaa haltuunsa metsästyks-, keräily- tai muut välineet, joita on käytetty tai aiotaan käyttää vastoin kansallispuistossa noudatettavia säännöksiä tai määräyksiä. Haltuunotto-oikeus koskee myös kansallispuistosta luvattomasti pyydettyjä eläimiä ja sieltä otettuja kasveja sekä kaikkea muuta sellaista, mitä kansallispuistosta on kielletty ottamasta tai siellä käyttämästä.

Kolin kansallispuistosta annetun asetuksen (674/1991) ja tämän järjestyssäännön sisältämät säännökset, joiden nojalla eräät toimet alueella sallitaan, eivät perusta kenellekään laajempaa oikeutta kuin mitä asianomaiselle muuten kuuluu.

Rikkomukset kansallispuiston järjestyssääntöä tai luonnonsuojelulaissa tarkoitettua rauhoitusmääräystä vastaan rangaistaan luonnonsuojelulain (71/1923) nojalla, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

Lisätietoja

Järjestyssääntö ja siihen liittyviä lisätietoja on saatavissa Metsäntutkimuslaitoksesta seuraavista paikoista:

Kolin kansallispuisto
Ylä-Kolintie 22
83960 Koli
puh. (013) 672 205
Vastaava valvoja: kansallispuiston esimies

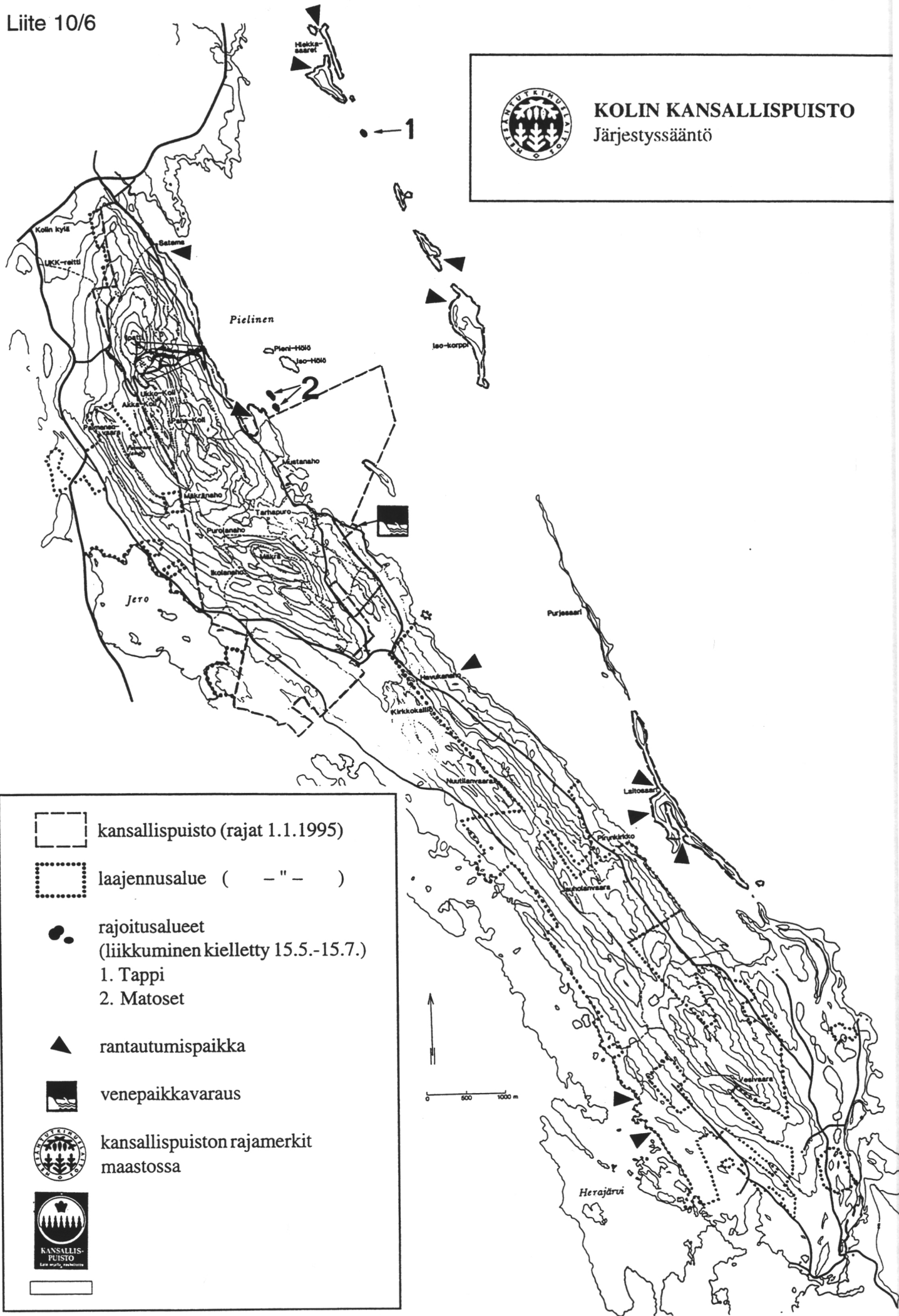
Joensuun tutkimusasema
Yliopistokatu 7
80100 Joensuu
puh. (013) 251 4000

Tutkimusmetsäpalvelut
Jokiniemenkuja 1
01300 Vantaa
puh. (09) 857 051

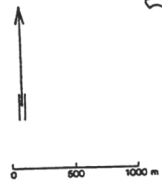
- LIITE: Kolin kansallispuiston kartta
- kansallispuisto
 - rajoitusalueet
 - rantautumispaikat
 - venepaikkavaraus
 - kansallispuiston rajamerkit maastossa

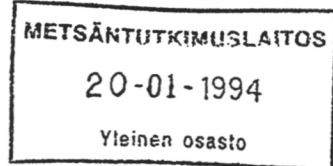
KOLIN KANSALLISPUISTO
Järjestyssääntö

 kansallispuisto (rajat 1.1.1995)
 laajennusalue (- " -)
 rajoitusalueet
 (liikkuminen kielletty 15.5.-15.7.)
 1. Tappi
 2. Matoset
 rantautumispaikka
 venepaikkavaraus
 kansallispuiston rajamerkit
 maastossa

1/03 194

*Piri /
Johanna /
Pamela*

METSÄNTUTKIMUSLAITOKSELLE

Kolin kansallispuisto perustettiin vuonna 1991. Puiston perustamista edelsi varsin vilkas julkinen keskustelu, koska valtioneuvoston tavoitteena oli suojella Kolin vaarojen keskeiset osat, jotka osin olivat yksityisten omistuksessa. Kansallispuisto perustettiin valtion omistamalle maalle 1135 ha:n suuruisena. Samalla tehtiin periaatepäätös puiston laajentamisesta suunniteltuun 2500 hehtaarin kokoon. Kun pääosa maanhankintatavoitteesta oli saatu valtion omistukseen, Metsäntutkimuslaitos asetti 26.8. 1992 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus Kolin kansallispuiston ja sen laajennusosan hoito- ja käyttösuunnitelmaksi.

Työryhmän puheenjohtajaksi nimitettiin vs. tutkimusaseman johtaja Jussi Saramäki METLAN Joensuun tutkimusasemalta, sihteeriksi vs. erikoistutkija Jyrki Kangas METLAN Joensuun tutkimusasemalta sekä jäseniksi kunnansihteeri Markku Aho Enon kunnasta, toimistopäällikkö Juha Hämäläinen Pohjois-Karjalan lääninhallituksesta, tutkija Hannu Luotonen Pohjois-Karjalan vesi- ja ympäristöpiiristä, metsänhoitaja Eino Piri METLAlta, kauppias Matti Ponkilainen Kolin kylätoimikunnasta, suunnittelupäällikkö Risto Poutiainen Pohjois-Karjalan seutukaavaliitosta (nykyisin Pohjois-Karjalan liitto), tutkija Heikki Simola Suomen luonnonsuojeluliitosta, kaupunginjohtaja Niilo Tirkkonen Lieksan kaupungista, yliassistentti Liisa Tyrväinen Joensuun yliopistosta ja ympäristösihteeri Kari Varonen Kontiolahden kunnasta. Lieksan kunnan edustajaksi vaihdettiin 19.4. 1993 kaupunginsihteeri Esko Lehto. Pysyviksi asiantuntijoiksi kutsuttiin Jukka-Pekka Flander ympäristöministeriöstä, tutkimusalueen esimies Ylermi Rekola METLAN Kolin tutkimusalueesta sekä 28.5. 1993 alkaen toimitusjohtaja Antero Tuomisto Matkailuliitosta.

Työryhmän tuli saada työnsä valmiiksi 31.12. 1993.

Liite 11/2

Työryhmä on pitänyt 12 kokousta ja tutustunut maastossa kolmen päivän ajan suunnittelualueeseen. Työryhmä on pitänyt kaksi yleistä kuulemistilaisuutta Kolilla. Lisäksi on ulkopuolisina asiantuntijoina kuultu Savo-Karjalan uittoyhdistyksen ja merenkulkulaitoksen edustajia. Työryhmä kiittää kaikkia työn loppuun saattamiseen vaikuttaneita henkilöitä ja organisaatioita hyvästä yhteistyöstä.

Joensuussa joulukuun 21. päivänä 1993

Jussi Saramäki
Puheenjohtaja

Markku Aho

Juha Hämäläinen

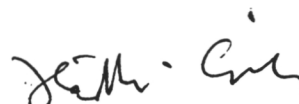

Esko Lehto

Hannu Luotonen

Eino Piri

Matti Ponkilainen

Risto Poutiainen

Heikki Simola

Liisa Tyrväinen

Kari Varonen

Jyrki Kangas
Sihteeri

Päivämäärä .

5.1.95

Esittely ylijohdajalle

Esittelijä

Eino Piri

Esitys Kolin kansallispuiston ja Kolilta suojeltavaksi
hankittujen alueiden runkosuunnitelman hyväksymiseksi.

Esitetään, että Kolin kansallispuiston ja Kolilta suojeltavaksi
hankittujen alueiden runkosuunnitelma hyväksytään.

LIITTEET

Perustelumuistio

Kolin kansallispuiston ja Kolilta suojeltavaksi
hankittujen alueiden runkosuunnitelma
- suunnitelmasta annetut lausunnot

JAKELU

Joensuun tutkimusasema

HYVÄKSYTÄÄN

Eyön Pöhtö

Metsäntutkimuslaitos

 Viite
 Hänvisning
 Metsäntutkimuslaitoksen kirje VES 4, 5.1.95

 Asia
 Ärende
**KOLIN KANSALLISPUISTON JA KOLILTA SUOJELTAVAKSI HANKITTUJEN
 ALUEIDEN RUNKOSUUNNITELMAN VAHVISTAMINEN**

Metsäntutkimuslaitos on viitekirjeellä lähettänyt ympäristöministeriöön Kolin kansallispuiston ja Kolilta suojeltavaksi hankittujen alueiden (noin 2 200 ha) runkosuunnitelman asetuksen (674/91) 4 §:n mukaista vahvistamista varten. Runkosuunnitelman on laatinut Metsäntutkimuslaitoksen asettama suunnitteluryhmä. Metsäntutkimuslaitoksessa on suunnitteluryhmän laatimaan alustavaan luonnokseen tehty joitakin tarkennuksia. Laitos on työn eri vaiheissa hankinnut tarpeelliseksi katsomansa hallinnolliset ja asiantuntijalausunnot sekä järjestänyt kuulemistilaisuuksia paikalliselle väestölle. Metsäntutkimuslaitoksen ylijohdaja on laitoksen puolesta hyväksynyt runkosuunnitelmaluonnoksen tammikuun 5. päivänä 1996.

Metsäntutkimuslaitoksen Kolin alueen hoidolle ja käytön kehittämiseksi asettamat tavoitteet ovat suojelualueen perustamistarkoituksen mukaiset. Toteutuessaan ne edesauttavat luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä ja tarkoituksenmukaista lisäämistä sekä vuonna 1991 perustetussa kansallispuistossa että sen laajennusalueella. Ehdotetut uudet polut sekä muut retkeily- ja opastuspalvelut tuovat Kolilla kävijän ulottuville luonnon- ja kulttuurielämyksiä, joiden kokemiseen ei aikaisemmin ole ollut mahdollisuuksia. Tämä luo hyvät mahdollisuudet muuttaa Kolin luonnetta talvisin ennen kaikkea lasketteluun ja kesäisin lähinnä Pielisen Purjeselälle avautuviin maisemiin perustuvasta päiväkäyntikohteesta luonnon- ja kulttuurielämyksiä tarjoavaksi, useamman päivän virkistäytymis- tai retkeilykohteeksi. Tämän suuntainen kehitys edistää osaltaan kansallispuiston arvomaailmaan tukeutuvan, kestävän matkailuelinkeinon kehittämistä Kolin seudulla.

Runkosuunnitelmaluonnoksessa esitetään, että kansallispuiston opastuskeskus sijoitettaisiin Ollilan tilalle, mikäli ko. tila hankitaan myöhemmin valtiolle. Pääosa Ollilan tilasta on sittemmin ostettu valtiolle kansallispuiston laajennusalueeksi. Saman aikaisesti myös hotelli Kolin vuokralainen on vaihtunut ja hotellin vuokrasopimusta on jatkettu vuoteen 2013 asti. Hotellin pääosakkaat sekä uusi yrittäjä ovat vakuuttaneet ympäristöministeriölle, että hotellitoimintaa kehitetään vastaisuudessa sopusoinnussa kansallispuiston suojelu- ja muiden tavoitteiden kanssa. Syntyneessä uudessa tilanteessa ympäristöministeriö pitää

järkevänä, että Kolin kansallispuiston luontokeskuksen sijoittamismahdollisuudet hotelli Kolin yhteyteen selvitetään perusteellisesti. Tässä yhteydessä on kansallispuiston näkökulmasta kiinnitettävä erityistä huomiota liikennejärjestelyihin, hotellin lähiympäristön maisemointiin ja luonnonhoitoon. Hotellin kaupalliset toiminnot ja luontokeskustoiminnot on pidettävä selvästi erillään. Kansallispuiston kävijöille on taattava mahdollisuus tutustua luontokeskukseen riippumatta siitä, asioivatko he hotellissa tai eivät.

Kolin kansallispuistoon ja sen ulkopuolelle on ehdotettu useita eritasoisia ja -aiheisia opastuspaikkoja. Osa kansallispuiston opastuspaikoista on jo toteutettu. Vastaisuudessa tulee erityisen huolellisesti punnita Kolinportin, Kontiolahden kunnan Kiviniemen sekä valtiolle Kolin kylän keskustasta ostetun Rynnäsen talon rooli ja keskinäiset suhteet opastuksessa. Ympäristöministeriön näkemyksen mukaan Kiviniemi soveltuu erinomaisesti Kolin perinnemaisemien esittelyyn ja Rynnäsen talo puolestaan valottamaan Kolin kulttuurista taustaa. Kolinportin näyttely ei tällä hetkellä ole ajan tasalla eikä muutoinkaan vastaa tarkoitustaan Kolin kansallispuiston yleisesittelynä.

Kolin kansallispuistossa ja sen laajennusalueella on useita merkittäviä perinneympäristöjä. Ketojen, niittyjen ja ahojen hoidolla on pitkät perinteet kansallispuiston ydinalueella. Valmistelevia toimenpiteitä on tehty myös laajennusalueella. Joihinkin laajennusalueen perinneympäristöihin liittyy säilyneitä rakennuksia tai rakennusryhmiä. Ympäristöministeriö pitää kiireellisenä mainittujen rakennusten suojaamista, kunnes niiden kunnostamiseen on asianmukaiset tiedolliset ja taidolliset valmiudet. Ainakin Lakkalan ja Ollilan, mutta mahdollisesti myös muiden rakennusten kunnostaminen edellyttää perinnetalennusta ja muita esiselvityksiä sekä vanhan rakennusperinteen erityisasiantuntemusta.

Runkosuunnitelmaluonnoksessa puuston käsittelyyn (kohta 221.) suhtaudutaan hyvin väljästi. Ympäristöministeriö korostaa, että puuston käsittely kansallispuistossa on pääsääntöisesti kielletty. Ministeriö katsoo, että tämä periaate on otettava lähtökohdaksi niin kaikessa suojelun alueen hoito- ja kehittämistyössä kuin myös tutkimusohjelmaa tarkennettaessa sekä tutkimuksia käytännössä tehtäessä.

Kolin kansallispuiston laajentamisprosessin aikana on Kolin rantatie erotettu tietomerkillä yksityistieksi. Tieuraa on sittemmin levennetty ja tien profiilia muutettu paikoin radikaalistikin. Tietä parannetaan jatkuvasti tavoitteena sen muuttaminen läpiajettavaksi yleiseksi tieksi. Tämän suuntaiset parannustoimet ovat ristiriidassa sekä kansallispuiston että Kolin kylän ja kestävän matkailuelinkeinon kehittämistavoitteiden kanssa. Tämän vuoksi ympäristöministeriö pitää erityisen tärkeänä, että Metsäntutkimuslaitos edustaessaan valtiota Kolin rantatien tiekunnassa pitää kiinni niistä periaatteista, jotka runkosuunnitelmaluonnokseen mainitun tien osalta on kirjattu.

Metsäntutkimuslaitoksella on Kolilla useita hallinnon ja valvonnan rakennuksia ja niiden sijainti on suojelun alueen yleisen käytön kannalta varsin keskeinen. Kävijämäärien lisääntyessä saattaa syntyä ristiriitaa

yleisen käytön ja Metsäntutkimuslaitoksen oman käytön välillä. Tämän välttämiseksi ja ottaen huomioon sekä vireillä olevat luontokeskussuunnitelmat että lisääntyneet toimintamahdollisuudet Kolin kylätaajamassa ympäristöministeriö esittää, että Metsäntutkimuslaitos selvittää, minkälaisin ratkaisuin ja millä aikataululla Metsäntutkimuslaitoksen toimipaikka ja Jeron kämpä olisi joko kokonaan tai tietyiltä osin vapautettavissa kansallispuiston yleiseen käyttöön.

Kolin kansallispuiston ja Kolilta suojeltavaksi hankittujen alueiden runkosuunnitelma täyttää tehtävänsä suunnittelualueen käyttöä ja hoitoa ohjaavana asiakirjana. Ympäristöministeriö vahvistaa suunnitelman sellaisena kuin se on Metsäntutkimuslaitoksen viitekirjeen liitteenä ottaen huomioon sen, mitä ministeriö on edellä todennut. Samalla ympäristöministeriö ilmoittaa, että se ei ota tässä vaiheessa vahvistettavakseen mitään runkosuunnitelman kohdassa 55. luetelluista erityissuunnitelmista edellyttäen, että ne laaditaan yhteistyössä Pohjois-Karjalan ympäristökeskuksen kanssa ja että niiden laadinnassa käytetään tarvittavaa asiantuntemusta. Ympäristöministeriö varaa kuitenkin itselleen vahvistusmahdollisuuden, mikäli erityiset syyt tätä edellyttävät. Ministeriö ilmoittaa tällaisesta tapauksesta erikseen Metsäntutkimuslaitokselle.

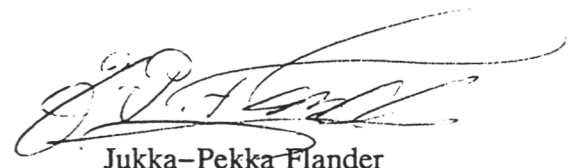
Ympäristöministeriö on saanut kesäkuun 11. päivänä 1996 eduskunnan vastauksen hallituksen esitykseen laiksi Kolin kansallispuiston laajentamisesta. Lain tultua vahvistettua laajenee kansallispuisto noin 2 600 hehtaarin laajuiseksi. Tämä merkitsee sitä, että noin 400 hehtaarin alue jää nyt vahvistettavana olevan runkosuunnitelman ulkopuolelle. Ympäristöministeriö toivoo, että käytön ja hoidon runkosuunnitelmaa täydennetään mahdollisimman pian tältä osin. Samassa yhteydessä voidaan nyt vahvistettavana olevaan suunnitelmaan tehdä tarpeelliset täsmennykset ja muutokset. Ympäristöministeriö on valmis hyväksymään runkosuunnitelman täydennyksen ja muut mainitut toimenpiteet mahdollisimman joustavasti.

Ympäristöministeri

Pekka Haavisto

Ylitarkastaja

Jukka-Pekka Flander

TIEDOKSI

kansliapäällikkö Sirkka Hautojärvi
ylivohtaja Pekka Kangas
Pohjois-Karjalan ympäristökeskus
Pohjois-Karjalan liitto
Lieksan kaupunki
Kontiolahden kunta
Enon kunta
Pohjois-Karjalan tiepiiri
matkailun kehitysytio Nordia
Pohjois-Karjalan osuuskauppa

Metlan tutkimusmetsien julkaisusarja

- 1 / 1994 Paljakan tutkimusalue. Tutkimusmetsäsuunnitelma 1991-2000.
- 2 / 1994 Kolin tutkimusalue. Hoito- ja käyttösuunnitelma 1993-2002.
- 3 / 1994 Ruotsinkylän tutkimusalue. Hoito- ja käyttösuunnitelma 1994-2003.
- 4 / 1995 Punkaharjun tutkimusalue. Hoito- ja käyttösuunnitelma 1993-2002.
- 5 / 1995 Vesijaon tutkimusalue. Hoito- ja käyttösuunnitelma 1994-2003.
- 6 / 1995 Punkaharjun luonnonsuojelualue. Hoidon ja käytön runkosuunnitelma.
- 7 / 1995 Vaisakon luonnonsuojelualue. Kasvillisuus 1991-1993.
- 8 / 1996 Vilppulan tutkimusalue. Hoito- ja käyttösuunnitelma 1996-2005.
- 9 / 1996 Liimanninkosken lehdon kasvillisuus
- 10/ 1997 Metlan luonnonsuojelualueiden järjestyssäännöt
- 11/ 1997 Kolin kansallispuiston ja Kolilta suojeltaviksi hankittujen alueiden runkosuunnitelma

METLA

Tutkimusmetsäpalvelut
PL 18, 01301 Vantaa
puh. (09) 857 051

ISBN 951-40-1556-8
ISSN 1238-0830